

SUOMALAISEN JALKAPALLOTUTKIMUKSEN MONIPUOLISTAJAT

**Kartoittava kirjallisuuskatsaus Suomen yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen
jalkapalloaiheisista opinnäytetöistä**

Henri Louste

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma

Liikuntatieteellinen tiedekunta

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2023

TIIVISTELMÄ

Louste, H. 2023. Suomalaisen jalkapallotutkimuksen monipuolistajat: Kartoittava kirjallisuuskatsaus Suomen yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen jalkapalloaiheisista opinnäytetöistä. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 134 s., 1 liite.

Jalkapalloa pidetään maailman tutkituimpana urheilumuotona. Kiinnostus lajin tieteelliseen tarkasteluun on laajentunut myös Suomessa. Tieteellisen tutkimuksen ohella yhä tärkeämpänä kokonaisuutena suomalaisessa jalkapallossa nähdään opinnäytetyöt. Tämän liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä jalkapalloaiheisista opinnäytetöistä. Tutkimus kohdistui Suomen yliopistoissa ennen vuotta 2022 julkaistuihin ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöihin. Jalkapalloaiheisia opinnäytetöitä tarkasteltiin niiden määrän, tieteenalojen ja oppiaineiden sekä teemojen näkökulmasta. Lisäksi selvitettiin näissä tekijöissä tapahtuneita ajallisia muutoksia.

Tutkimuksen toteutustapa oli kartoittava kirjallisuuskatsaus (scoping review), jolla tavoiteltiin tutkimuskohteen laajaa kuvausta. Toteutuksessa noudatettiin Levacin ja kollegoiden (2010) kartoittavan kirjallisuuskatsauksen prosessia, joka perustuu Arkseyn ja O'Malley'n (2005) luomaan metodologiseen viitekehukseen. Tutkimusprosessi suoritettiin verkon tietokantojen kautta ja rajaukset tehtiin sisäänotto- ja poissulkukriteereillä. Aineiston käsittelyssä hyödynnettiin luokittelua ja teemoittelua.

Tutkimustulokset osoittavat, että jalkapalloa on tarkasteltu Suomen yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöissä paljon (n=587). Aineiston ensimmäiset työt ovat 1960-luvulta. Jalkapalloaiheista tehtyjen opinnäytetöiden määrä on kasvanut vuosien mittaan, ja voimakasta kasvua on nähty erityisesti 2010-luvulta lähtien. Jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt ovat monitieteisiä. Jalkapalloaiheita on tutkittu runsaasti etenkin liikuntatieteissä ja kasvatustieteissä sekä kielten opinnoissa. Keskeinen muutos oli jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrän merkittävä kasvu kauppatieteissä 2010-luvulta alkaen. Tutkimuksessa kävi ilmi jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden teemojen moninaistuminen. Suomalaista jalkapalloa käsittelevissä töissä on tutkittu etenkin pelaajia ja seuratoimintaa. Kansainväliseen jalkapalloon liittyvät opinnäytetyöt ovat lisääntyneet merkittävästi vuosina 2015–2021.

Tutkimuksen johtopäätöksenä todetaan, että jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt tuovat monipuolisuutta suomalaiseen jalkapallotutkimukseen. Opinnäytetöillä voidaan tuottaa lisäarvoa myös käytännön jalkapallotoimijoille ja -organisaatioille, mikä on tärkeää ottaa tulevaisuudessa huomioon.

Asiasanat: jalkapallo, jalkapallotutkimus, tiedolla johtaminen, yliopistot, opinnäytetyö, kirjallisuuskatsaus

ABSTRACT

Louste, H. 2023. Diversifiers in Finnish football research: a scoping review of football-related theses from Finnish universities' master's degree. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 134 pp., 1 appendix.

Football is considered the most studied sport in the world. Interest in the scientific study of the sport has also expanded in Finland. In addition to scientific research, thesis work is seen as an increasingly important aspect of Finnish football. The aim of this study in social sciences of sport is to increase the understanding of football-related theses. The study focused on master's degree theses published in Finnish universities before 2022. Football-related theses were examined in terms of their number, disciplines, subjects and themes. Changes in these factors over time were also analysed.

The research was carried out using a scoping review method, which aims to provide a broad description of the subject of the study. It followed the scoping review process of Levac and colleagues (2010), based on the methodological framework established by Arksey and O'Malley (2005). The scoping process was conducted through web databases and the delineation was carried out using inclusion and exclusion criteria. Categorisation and thematisation were used to process the data.

The research results show that football has been widely studied in university master's theses (n=587). The earliest works in the dataset date back to the 1960s. The number of theses on football has increased over the years, with strong growth particularly since the 2010s. The results also highlight the multidisciplinary nature of football-related theses. The study of football was particularly strong in the fields of sport science, education and languages. A key change was the significant increase in the number of theses on football in business studies since the 2010s. The study revealed a diversification of the themes of football-related theses. The theses on Finnish football have studied the sport, particularly in relation to players and club activities. There has been a significant increase in the number of theses on international football between 2015 and 2021.

The conclusion of the study is that football-related theses bring diversity to Finnish football research. Theses can also provide added value for football practitioners and organisations, which is important to consider in the future.

Key words: football, football research, knowledge management, universities, master's thesis, literature review

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	PELINAVAUS	1
2	JALKAPALLO GLOBAALINA ILMIÖNÄ	5
2.1	Kansainvälisen jalkapallon kehitysvaiheet	5
2.2	Jalkapallokirjoittamisen moninaisuus	8
3	JALKAPALLON KEHITYS SUOMESSA	11
3.1	Jalkapallon ensipotkut ja rantautuminen Suomeen	11
3.2	Jalkapallon organisoituminen	12
3.3	Kansallisen jalkapallojärjestelmän muotoutuminen	14
3.4	Jalkapallon organisoituminen	16
3.5	Suomalaisen jalkapallon globalisoituminen	19
4	JALKAPALLO AKATEEMISESSA MAAILMASSA	23
4.1	Katsaus kansainväliseen jalkapallotutkimukseen	23
4.2	Suomalaisen jalkapallotutkimuksen kehityskulku.....	28
4.2.1	Akateemisen jalkapallotutkimuksen alkupotkut.....	29
4.2.2	Kohti monipuolisempaa tutkimustoimintaa	32
4.2.3	Suomalaisen jalkapallotutkimuksen laajeneminen	34
5	YLIOPISTOJEN OPINNÄYTETYÖT TUTKIMUSKOHTEENA.....	39
5.1	Yliopistot ja ylemmät korkeakoulututkinnot Suomessa	39
5.2	Yliopiston ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyö	41
5.3	Opinnäytetyön aiheen valinta	43
5.4	Opinnäytetöiden verkkojulkaisemisen historia	46
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	49
6.1	Kartoittava kirjallisuuskatsaus.....	49
6.2	Tutkimuskysymysten määrittäminen.....	51

6.3	Olennaisen aineiston tunnistaminen	52
6.4	Aineiston valinta.....	55
6.5	Tiedon kartoittaminen.....	60
6.6	Tiedon analysointi, raportointi ja soveltaminen	61
6.6.1	Tietojen päivittäminen ja lisätietojen määrittäminen	62
6.6.2	Aineiston luokittelu	63
6.6.3	Aineiston teemoittelu.....	65
7	TULOKSET	70
7.1	Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrät	71
7.2	Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden tieteenalat ja oppiaineet.....	75
7.2.1	Kasvatusalat ja psykologia	76
7.2.2	Humanistiset tieteet	77
7.2.3	Kauppa- ja taloustieteet	78
7.2.4	Yhteiskuntatieteet	79
7.2.5	Johtaminen, oikeus- ja hallintotieteet	80
7.2.6	Lääke- ja terveystieteet.....	81
7.2.7	Luonnontieteet ja tekniikka	82
7.2.8	Yhteenveto tieteenaloista ja oppiaineista	83
7.3	Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden teemat	85
7.3.1	Teemojen ominaispiirteet	86
7.3.2	Teemojen ajallinen kehitys.....	94
8	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	96
8.1	Tulosten tarkastelu.....	96
8.2	Tutkimuksen luotettavuus	99
8.3	Tiedon soveltaminen käytäntöön.....	101
8.4	Jatkotutkimusehdotukset	104

LÄHTEET 106

LIITTEET

LIITE 1. Tutkimuksessa käytetyt tietokannat ja kokoelmat sekä hakutulosten määrä.

1 PELINAVAUS

Moderni jalkapallo on kehittynyt 1800-luvun puolivälin alkupotkuista moninaisten vaiheiden jälkeen globaaliksi viihdetuotteeksi ja kulttuuri-ilmiöksi (Goldblatt 2006; Itkonen & Nevala 2007c; Nevala 2012). Lajin kansainvälinen suosio ja yhteiskunnallinen merkitys on omaa luokkaansa verrattuna muihin urheilumuotoihin, tarkasteltiinpa asiaa harrastaja- tai seuraajamäärien, medianäkyvyyden, taloudellisten vaikutusten tai poliittisten kytkentöjen näkökulmasta (Goldblatt 2006; Hughson ym. 2017; Itkonen & Nevala 2007c). Suomessa jalkapallon rekisteröityneitä harrastajia on yli 150 000 ja noin puoli miljoonaa suomalaista osallistuu lajin pariin viikoittain (Palloliitto 2023b). Suomen jalkapallotoiminta on myös kiinnittynyt yhä tiiviimmin osaksi kansainvälistä lajiyhteisöä (Szerovay ym. 2023).

Yhtenä kansainvälisimmistä kulttuurin muodoista, jalkapallo on herättänyt huomattavaa kiinnostusta myös akateemisessa maailmassa (Itkonen & Nevala 2007b). Sitä pidetäänkin maailman tutkituimpana urheilumuotona (Cashmore & Dixon 2016; Itkonen & Nevala 2012). Jalkapallotutkimuksen laajeneminen on synnyttänyt muun muassa lajiin keskittyviä julkaisukanavia (ks. Dart 2019; Meyer & Impellizzeri 2017), satoja osallistujia kerääviä tiedekongresseja (Drust & Green 2013; Reilly & Gilbourne 2003), tieteenalojen ja tutkimusteemojen moninaisuutta kuvastavia kirjoja (Chadwick ym. 2019; Chavanat, Desbordes & Lorgnier 2017; Hughson ym. 2017) sekä lukuisia tutkintoon johtavia koulutusohjelmia (ks. esim. Educations 2023).

Kiinnostus jalkapallon tieteelliseen tarkasteluun on laajentunut myös Suomessa, mikä ilmenee paitsi julkaisutoiminnan lisääntymisenä (Palloliitto 2023f), myös eri tieteenalojen kiinnostuksena ja tutkimusteemojen moninaistumisena (ks. esim. Laakso 2022b; Kananen 2020; Kolamo 2015; Kuitunen ym. 2023; Kytölä 2018). Suomalaisen jalkapallon muutoksesta on oltu yhä enemmän kiinnostuneita myös liikuntasosiologiassa, jossa lajia on tarkasteltu laajana yhteiskunnallisena ilmiönä erityisesti ajallisten kehitysvaiheiden näkökulmasta (ks. esim. Itkonen & Nevala 2006; Szerovay 2018; Szerovay, Itkonen & Nevala 2023; Vehviläinen & Itkonen 2009). Lisäksi tieteen ja käytännön välisen kuilun on havaittu kaventuneen. Jalkapallo-organisaatiot hyödyntävät yhä enemmän tutkittua tietoa päätöksenteossaan (Szerovay ym. 2023) ja samaan aikaan jalkapallotoimijoiden suhtautuminen tutkittuun tietoon on aiempaa avoimempaa (Kokkonen 2021).

Jalkapallotutkimuksen vauhdittumisessa on kuitenkin kyse melko tuoreesta ilmiöstä. Vielä ennen 2010-lukua maailman suosituimman urheilumuodon kansallista tutkimustoimintaa kuvattiin ”sangen vähäiseksi”. Yleisellä tasolla todettiin kuitenkin samanaikaisesti, että lajia on tarkasteltu runsaasti pro gradu -tutkielmissa (Itkonen & Nevala 2007, 244; Nevala ym. 2005). Ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyön, kuten pro gradu -tutkielman suorittaminen on pakollinen opintosuoritus, joka on vuosikymmenten ajan kuulunut yliopisto-opiskelijoiden opintojen loppuvaiheeseen (Hakala 2017). Opinnäytetyön aiheen valinta perustuu tavallisesti opiskelijan omaan kiinnostukseen. Siksi ei olekaan yllättävää, että myös opinnäytteissä on käsitelty jalkapallon kaltaista suosittua urheilumuotoa. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrästä, tieteenaloista tai aiheista ei kuitenkaan ole saatavilla tutkittua tietoa.

Jalkapallo-organisaatioiden yhteistyö tutkimus- ja koulutusyhteisön kanssa on tiivistynyt viime vuosien aikana selvästi. Yhteistyön vahvistamiseksi on tehty myös merkittäviä investointeja. Kansallisen lajiliiton (Suomen Palloliitto) ja Jyväskylän yliopiston yhteinen työelämäprofessori aloitti tehtävässään vuonna 2020. Alkuvuodesta 2021 lähtien olen osana yhteistyötä toiminut myös itse jalkapallon tutkimus- ja kehitystoimintaan liittyvissä moninaisissa työtehtävissä. Keskeisiä yhteistyölle asetettuja tavoitteita ovat olleet jalkapallon eri lajimuotojen tutkimustyön edistäminen sekä suomalaisen jalkapalloyhteisön tietopohjaisen tekemisen edistäminen (JYU 2021).

Jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt on nähty suomalaisen jalkapallon tiedolla johtamisessa yhä merkityksellisempänä kokonaisuutena, johon on pyritty panostamaan muun muassa opinnäytetyöprojektien tukemiseen kehitetyllä toimintamallilla ja taloudellisilla tukimuodoilla (Szerovay ym. 2023; JYU 2022). Omaan työhöni on kuulunut jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden ja muun akateemisen tutkimuksen kartoittaminen. Sen pohjalta julkaistiin vuoden 2022 lopussa Suomalaisen jalkapallon ja futsalin tutkimustietokanta (Palloliitto 2023f). On kuitenkin havaittu tarve syventää ymmärrystä olemassa olevasta tutkimuksesta, jotta toimintaa voidaan jatkossa kehittää entistä vaikuttavammaksi. Jalkapalloyhteisössä tunnistetun tarpeen ja oman kiinnostukseni myötä päädyin valitsemaan jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden tarkastelun oman opinnäytetyöni aiheeksi. Oma opinnäytteeni ja muut vuoden 2021 jälkeen julkaistut opinnäytetyöt rajautuvat kuitenkin tarkastelun ulkopuolelle.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on lisätä ymmärrystä Suomen yliopistojen jalkapalloaiheisista ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöistä. Tarkoituksena on

muodostaa kattava kokonaiskuva tarkasteltavasta ilmiöstä ja tarjota hyödyllistä tietoa tulevaisuudessa tehtävälle jalkapallotutkimukselle. Lisäksi pyrkimyksenäni on herättää laajemmin keskustelua jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden merkityksestä jalkapallotutkimukselle sekä käytännön jalkapallotoimijoille ja -organisaatioille.

Tutkimus toteutetaan kartoittavana kirjallisuuskatsauksena (scoping review), jonka avulla voidaan saavuttaa ymmärrys olemassa olevan tiedon määrästä, laajuudesta ja luonteesta. (Arksey & O'Malley 2005). Kartoittavaa kirjallisuuskatsausta pidetään soveltuvana erityisesti vähemmän tutkittujen aiheiden tarkasteluun (Colquhoun ym. 2014). Kyse on pelinavauksesta kotimaisella tutkimuskentällä, sillä Suomessa tehtyä jalkapallotutkimusta ei ole aiemmin tarkasteltu yli tieteenala- ja aihepiirirajojen vastaavalla tavalla.

Scoping-katsaukseni kohdistuu sellaisiin Suomen yliopistoissa tehtyihin ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöihin, joissa jalkapalloon liittyvä ilmiö on keskeisenä tarkastelun kohteena. Lisäksi opinnäytetyön tulee olla dokumentoitu verkon tietokantoihin. Tarkastelen valintakriteerit täyttävien jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrän lisäksi niiden jakautumista eri oppiaineisiin ja tieteenaloihin. Lisäksi pyrin selvittämään, millaisista teemoista näitä opinnäytetöitä on tehty. Liikuntasosiologisen jalkapallotutkimuksen perinteitä kunnioittaen keskityn myös muutoksen tarkasteluun edellä mainituissa tekijöissä.

Johdannon jälkeisessä toisessa luvussa käyn läpi kansainvälisen jalkapallon kehitystä nykyisen kaltaiseksi globaaliksi ilmiöksi sekä jalkapallokirjoittamisen moninaisuutta. Kolmannessa luvussa tarkastelen jalkapallon kehitystä Suomessa. Neljännessä luvussa luon ensin katsauksen jalkapallon akateemiseen maailmaan kansainvälisestä näkökulmasta, jonka jälkeen tarkastelen suomalaisen jalkapallotutkimuksen vaiheita alkupotkuista 2020-luvulle. Viidennen luvun tarkoituksena on esitellä tutkimukseen kuuluvat yliopistot ja antaa lisätietoa tutkimuskohteena olevista ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöistä. Lisäksi käsitellään opinnäytetyön aiheen valintaa. Luvun viimeisessä osassa tarkastelen verkkojulkaisemista yliopistojen näkökulmasta. Tutkimuksen toteutukseen käytettävää kartoittavaa kirjallisuuskatsausta avaam tarkemmin luvussa kuusi. Samassa luvussa käsitelen sen jälkeen katsauksen etenemisen vaihe kerrallaan. Tarkat tutkimuskysymykset kuvataan toteutuksen ensimmäisessä vaiheessa luvussa 6.2. Seitsemännessä luvussa esittelen tutkimuksessa saadut tulokset hyödyntäen havainnollistavia taulukoita ja graafeja. Tutkimuksen päättävässä kahdeksannessa luvussa tarkastelen tuloksia suhteessa aiempaan tietoon ja arvioin tutkimuksen luotettavuutta. Lisäksi

pyrin soveltamaan tutkimusprosessissa syntynyttä tietoa käytäntöön. Lopuksi esitän ehdotuksia jatkotutkimuksille.

2 JALKAPALLO GLOBAALINA ILMIÖNÄ

Tässä luvussa luodaan tiivis katsaus jalkapallon lajikulttuurin keskeisimpiin vaiheisiin, jotta voidaan ymmärtää paremmin lajin nykyistä asemaa globaalina ilmiönä. Tarkastelu keskittyy kansainvälisen huippujalkapallon käännteisiin, jossa nähdyt muutokset ovat vaikuttaneet olennaisesti suomalaiseenkin jalkapalloon. Luvun toisessa osassa käsitellään lyhyesti jalkapalloa koskevaa kirjallista tuotantoa, jonka monimuotoiseen kokonaisuuteen myös akateeminen jalkapallotutkimus lukeutuu.

2.1 Kansainvälisen jalkapallon kehitysvaiheet

Moderni jalkapallo on kulkenut pitkän tien nykyisen kaltaiseksi huippusuosituksi urheilumuodoksi ja yhteiskuntaa merkittäväällä tavalla koskettavaksi ilmiöksi. Lajin synnyinmaana pidetään Englantia (Moore 2021), jossa jalkapallo 1800-luvun puolivälistä lähtien erkaantui rugbyästä kehittyen väkivaltaisesta joukkopotkiskelusta kohti nykyisen kaltaista taitopeliä. Tätä prosessia on kutsuttu pelin sivilisoitumiseksi. Jalkapallon historian alkuvaiheet ovat kiinnostuneet monia tutkijoita ja lajin juurista on esitetty monenlaisia näkemyksiä. Pitkään hallinneen ajattelutavan mukaan lajin sivilisoituminen ja kehittyminen tapahtui yläluokan piireissä englantilaisissa yksityiskouluissa. Useat tutkijat ovat haastaneet tämän käsityksen toteamalla kansanomaisen jalkapallon, jota tavalliset rahvaat suosivat, vaikuttaneen modernin jalkapallon kehitykseen vähintään yhtä vahvasti kuin oppilaitokset. (Kanerva & Tikander 2012, 111–112)

Alkuvaiheissa teollistumisella ja kaupungistumisella oli merkittävä rooli lajin suosion kasvussa erityisesti työväestön keskuudessa. Jalkapallon pelaamisen ja seuraamisen lisääntyminen kytkeytyi teollisuustyöläisten työajan lyhentymiseen ja sen myötä vapaa-ajan lisääntymiseen. Kilpailun kovennuttua urheilun perinteiset amatööri-ihanteet joutuivat nopeasti koetukselle. Seurat alkoivat maksaa jo 1880-luvulla parhaille pelaajilleen korvausta menetetyistä työajasta. Lopulta Englannin jalkapalloliitto joutui taipumaan ja hyväksyi rahapalkkioiden maksamisen pelaajille vuonna 1885, mikä oli ensimmäinen askel jalkapallon ammattilaistumisessa. (Kanerva 2003, 15; Nevala 2012, 243–244)

Jalkapallo levisi Englannista 1870-luvulta alkaen Eurooppaan ja myöhemmin muualle maailmaan, etenkin Etelä-Amerikkaan. Erityisesti merenkulku ja kaupankäynti edistivät

maantieteellistä levittäytymistä, sillä Englanti lukeutui tuolloin maailman poliittisiin ja taloudellisiin suurvaltoihin. Tämä ei kuitenkaan tapahtunut hetkessä. On huomioitava, että urheilu kosketti tuohon aikaan vain pientä osaa maapallosta, käytännössä Euroopan ja Yhdysvaltojen ohella vain muutamaa muuta valtiota. (Itkonen & Nevala 2007, 11–12)

Tärkeä tekijä lajin globaalin suosion vauhdittumisessa oli kansainvälisen kilpailutoiminta, joka alkoi vuonna 1900 Pariisin olympialaisista. Ensimmäinen MM-turnaus pelattiin Uruguayssa 30 vuotta Pariisin olympialaisten jälkeen. Taustalla oli Kansainvälisen olympiakomitean asettama kielto käyttää ammattilaispelaajia olympialaisissa. Vuonna 1904 perustettu Kansainvälinen jalkapalloliitto (FIFA) ei hyväksynyt linjausta ja päätti oman kilpailun perustamisesta. Tämän jälkeen MM-kisoja alettiin järjestää neljän vuoden välein. (Hughson 2017a, 377; Nevala 2012, 247)

Jalkapallon todellinen leviäminen maailmanlaajuiseksi ”kuningaslajiksi” ajoittuu toisen maailmansodan jälkeisiin vuosikymmeniin. 1950-luvulta alkaen television mukaantulo toi lehdistön tekstimuotoisen tiedonvälityksen rinnalle liikkuvan kuvan luoden uusia mahdollisuuksia urheilun esilläololle. Televisionäkyvyys on ollut tärkeimpiä tekijöitä jalkapallon läpimurrossa kansainväliseksi ilmiöksi. Tärkeä käännekohta oli vuoden 1966 MM-lopputurnaus Englannissa, joka televisioitiin 75 maahan. Arvioiden mukaan loppuottelua seurasi yli 400 miljoonaa ihmistä. (Nevala 2012, 249) Televisio on edesauttanut lajin asemaa kansallisurheiluna ja kansallisen identiteetin rakentajana useissa Euroopan ja Etelä-Amerikan maissa (Giulianotti & Robertson 2009, 17). Medianäkyvyyteen kytkeytyy myös modernin urheilusponsoroinnin synty, jonka historiallinen avaus oli FIFAn ja virvoitusjuomayhtiö Coca-Colan vuonna 1976 solmima kansainvälisten arvoturnausten sponsorointia koskeva yhteistyösopimus. (Nevala 2012, 249).

Televisioitumisen ohella kansainvälistä kasvua 1950-luvulta alkaen edisti useiden maanosaliittojen perustaminen. Erityisenä avaintekijänä on ollut vuonna 1954 perustettu Euroopan jalkapalloliitto UEFA. Eurooppalaisen jalkapallon kehitys oli nopeaa kansainvälisten seurajoukkuekilpailujen ja maajoukkueiden välisten EM-kilpailujen käynnistyttyä pian liiton perustamisen jälkeen. Myös muut maanosat seurasivat esimerkkiä seuraavina vuosina. On kuitenkin huomioitava, että Etelä-Amerikan ensimmäinen mestaruuskilpailu järjestettiin jo vuonna 1910. (Kanerva 2003b, 150–154; Nevala 2012, 249–250)

Kauniiksi peliksikin (Hughson 2017b, 1) kutsuttu jalkapallo ajautui kriisiin 1980- ja 1990-luvuilla niin kentällä kuin sen ulkopuolellakin. Peli sai vähemmän näyttäviä piirteitä tiukan pelaajavartioinnin, väkivaltaisten taklausten, ajanpeluun sekä puolustusvoittoisemman pelitavan yleistymisen myötä. 1990-luvulla lajin viihdyttävyyttä ja televisiokelpoisuutta pyrittiin lisäämään sääntöuudistuksilla. Paitsiosääntöä tarkennettiin ja tarkoituksellinen palautus maalivahdille käsiin kiellettiin. Lisäksi väkivaltaisista taklauksista alettiin jakaa kovempia rangaistuksia. (Nevala 2012, 252)

Pelillisen kriisin rinnalla vielä vakavampi ja näkyvämpi ongelma oli väkivalta kentän rajojen ulkopuolella, niin katsomoissa kuin stadioneiden ympäristössä. Jalkapalloa varjosti huliganismi, jolla tarkoitetaan kaikenlaista otteluiden yhteydessä tapahtuvaa häiriökäyttäytymistä. Lajin tunnetuin lieveilmiö sai alkunsa Englannista jo 1960-luvulla ja levisi vähitellen muualle maailmaan. (Kujanpää 2007, 147–148) Useita kymmeniä kuolonuhreja vaatineet katsomokatastrofit pakottivat lajia uudistumaan myös kentän ulkopuolella. Seisomakatsomojen tilalle rakennettiin tavallisia istuimia ja turvatoimia ottelutapahtumien ympärillä lisättiin. Myös ottelulippujen hintoja nostettiin, mikä muutti lajin sosiaalista pohjaa työväenluokkaisista kannattajista keski- ja yläluokkaisten katsojien suuntaan. Otteluiden ympärillä tapahtuva väkivalta väheni toimenpiteiden myötä, mutta kokonaan ongelmaa ei ole saatu poistettua vielä nykypäiväänkään mennessä. (Nevala 2012, 251)

Uudistusten avulla jalkapallo onnistui pääsemään kriisin yli 1990-luvulla. Merkittävää lajin elinvoiman palauttamisen ja kasvattamiselle oli naisjalkapallon aseman parantuminen. (Nevala 2012, 253) Historiallisesti jalkapallo oli pitkään lähinnä miesten urheilua. Naiset ja tytöt ovat joutuneet kohtaamaan runsaasti väheksyntää ja vastustusta lajin kaikilla tasoilla. (Dunn & Welford 2017, 138–140) Naisjalkapallon asema voimistui hiljalleen 1960-luvulla, mutta kansainvälisesti suureksi ilmiöksi ja varteenotettavaksi kilpaurheiluksi se kasvoi vasta 1980-luvulla. Tätä edesauttoivat yleisempi yhteiskunnallisten asenteiden muutos ja tasa-arvon kehittyminen sekä kansainvälisten liittojen rahalliset panostukset. (Hjelm 2007, 235; Nevala 2012, 253)

Jalkapallo viihhteellistyi ja tuotteistui 1990-luvulta alkaen ja siitä kasvoi Nevalan (2012) sanoin ”globaali menestystuote ja iso teollisuuden ala”. Merkittävä tekijä kasvussa oli seurajalkapallon siirtyminen Englannin Valioliigan johdolla läpimurron tehneille satelliitti- ja kaapelikanaville. Maksukanaville siirtymisen myötä lähetysoikeuksista alettiin maksaa suuria

summia. Toinen keskeinen syy oli kansainvälisen pelaajaliikkuvuuden räjähdysmäiseen kasvuun johtanut Bosman-päätös vuonna 1995. Euroopan Yhteisön tuomioistuin totesi sopimuksettomien pelaajien siirtokorvaukset laittomiksi, sillä niiden katsottiin rajoittavan työvoiman vapaata liikkuvuutta. Bosman-päätöksen ansiosta vauhdittunut pelaajien vapaa liikkuvuus vahvisti lajin sisäistä eriytymistä, kun parhaat pelaajat keskittyivät yhä harvempiin seuroihin. Kolmas jalkapallon globalisoitumista ja viihteellistymistä edistänyt tekijä oli MM-kisojen osallistujamäärän kasvattaminen ja kisaisännyyksien myöntäminen uusille mantereille. FIFA onnistui lajin ykköstuotteen avulla levittämään jalkapallon ilosanomaa keskeisille ja suurille markkina-alueille maailman eri kolkkiin, kuten Yhdysvaltoihin, Afrikkaan ja Aasiaan. (Nevala 2012, 253–254)

Nykypäivänä jalkapallon MM-kilpailut ovat valtavia megatapahtumia. Kolamon (2014) mukaan kisoja voidaan kutsua keskitetyiksi mediaspektaakkeleiksi, jotka ovat myös merkittäviä vallankäytön areenoita. Kisojen valta- ja tuotantokoneisto muodostuu FIFA:n ohella televisiosta sekä kisojen järjestäjämaista, joille tapahtuma toimii maabrändin rakentamisen välineenä. (Kolamo 2014) MM-kisoihin kytkeytyy myös jalkapallomaailman hallinnolliset ongelmat esiin nostanut FIFA:n korruptioskandaali, jossa lajiliiton virkamiehiä pidätettiin lahjusten vastaanottamisesta muun muassa isäntämaiden valintaan liittyen (Hölzen & Meier 2019).

Huippujalkapallon ympärille on muodostunut viimeisten vuosikymmenten aikana massiivista liiketoimintaa (Morrow 2017, 163). Pääosin television lähetysoikeuksista ja kaupallisista kumppanuuksista muodostuva organisaatioiden liikevaihto on kivunnut suurimmilla seuroilla yli 700 miljoonaan euroon (Deloitte 2023) ja monet huippuseurat ovat listautuneet pörssiin (Gimet & Montchaud 2016). Jalkapallomaailman kehitys tasa-arvoisempaan suuntaan näkyy naisjalkapallon voimakkaassa kasvussa ja ammattimaistumisessa, jota ovat edesauttaneet erityisesti kansainvälisten arvokisojen saavuttama suosio. Sen sijaan naisten osuus jalkapallon hallinnollisissa elimissä on edelleen pieni. (Deloitte 2023)

2.2 Jalkapallokirjoittamisen moninaisuus

Jalkapallon synnyinmaassa Englannissa lajin suurta suosiota ja trendikkyyttä on kuvattu puhumalla yhteiskunnan ”jalkapalloistumisesta”. 1990-luvulla alkaneen ilmiön myötä jalkapallo tunkeutui osaksi laajempia yhteiskunnallisia keskusteluja, joiden ulkopuolella se

aiemmin oli ollut. (Russell 2007) Yksi suosion ja jalkapallojulkisuuden ilmentymä on lajin ympärille kehittynyt valtavan moninainen tekstituotanto. Jalkapallokirjoittaminen on laajaa sisältäen muun muassa peli- ja valmennusoppaita, tilasto- ja vuosikirjoja, pelaajien ja valmentajien elämäkertoja, seura- ja liittohistorioita sekä ilmiölähtöisiä teoksia. (Hand 2001; Kanerva 2020; Roiko-Jokela 2021; Roivas 2009, 10).

Jalkapallotekstien kirjo ulottuu kirjallisuuden eri tasoille ja sitä on käsitelty myös sarjakuvissa, novelleissa, esseissä, runoissa ja romaaneissa. Jalkapallon fiktiivistä kirjallisuutta tutkineen McGowanin (2015) mukaan aihepiireiltään rikas jalkapallofiktio mahdollistaa luovan ja mielikuvituksellisen tavan ymmärtää paremmin jalkapalloa ja sen merkityksiä. Fiktion kautta voi syventää käsitystä jalkapallon sosiaalisista konteksteista ja representaatioita nykykulttuurissa. (McGowan 2015)

Jalkapallosta on tullut myös mediaviihdettä ympäri maailman (Jütting 2007, 35). Yleiseen puheeseen onkin vakiintunut jalkapallojournalismin käsite, jota voidaan pitää yhtenä näkyvimmistä urheilujournalismista eriytyneistä alalajeista. Crolleyn ja Handin (2002) mukaan mediassa jalkapallon ympärillä käytävällä diskurssilla on merkittävä vaikutus yhteisöjen identiteettien rakentumiseen niin kansallisella, alueellisella kuin paikallisellakin tasolla. Urheilulajeista erityisesti juuri jalkapallon kattava käsittely on monissa maissa sanomalehtien elinehto sen yhteiskunnallisen ja taloudellisen merkittävyyden vuoksi. (Crolley & Hand 2002, 1) Nykypäivänä median merkitys globaalissa jalkapallokulttuurissa on yhä suurempi. Teknologian kehittyminen on muuttanut käytäntöjä ja jalkapallojournalismin painopiste on siirtynyt yhä vahvemmin verkossa tuotettavaan sisältöön. (Boyle 2017, 183)

Valtavirtamedian jalkapallojournalismille vahvan vastavoiman ovat tarjonneet jalkapallokatsojien omaehtoisesti tuottamat pienlehdet, *fanzinet*, joiden kulta-aikaa elettiin etenkin 1990-luvulla. Niiden päämääränä on ollut kannattajien äänen tuominen kuuluviin. Fanilehdissä keskiössä eivät ole ottelutapahtumat vaan kokemus siitä, mitä otteluun meneminen tai jalkapallo ylipäänsä faneille merkitsee. Lehdet ovat sisältäneet muun muassa jalkapallomuistoja, mielipidekirjoituksia, vitsejä, kuvia ja anekdootteja. Lehdissä katsojat ovat ilmentäneet haluansa olla kulttuurin tuottajia jalkapalloyhteisössä, eikä ainoastaan kuluttajia. (Roivas 2009, 9, 28) Nykyään myös kannattajien välinen vuorovaikutus on siirtynyt yhä vahvemmin internetin keskustelupalstoille ja sosiaalisen median kanaville. Tämän myötä osa

faneista on saattanut tuntea menettäneensä tietyn osan jalkapallon kulttuurista ulottuvuutta. (Millward, 2017, 197)

Jalkapallon akateeminen tutkimus muodostaa oman merkittävän kokonaisuuden osana laajaa jalkapallokirjoittamisen kenttää. Populaarissa kirjallisuudessa, journalistisissa teksteissä, fanilehdissä ja akateemisessa tutkimuksessa käydään usein keskustelua samojen ilmiöiden kanssa (Roivas 2009, 12). Jalkapallotekstien väliset erot ilmenevät kirjoitustyylin lisäksi niiden erilaisissa lähestymistavoissa tarkasteltavaa ilmiötä kohtaan.

3 JALKAPALLON KEHITYS SUOMESSA

Suomalainen jalkapallo on integroitunut viime vuosikymmeninä yhä vahvemmin kansainväliseen lajiyhteisöön. Lajin kehitys Suomessa on muovautunut osana globaalien ja paikallisten prosessien keskinäistä vaikutusta. (Szerovay 2018) Tässä luvussa tarkastelen suomalaisen jalkapallon kehitystä aina sen alkuvaiheista nykyhetkeen. Lajin vaiheiden kuvaamisessa hyödynnän Itkonen ja Nevalan (2006) luomaa kausittelua. He jakavat lajin kehityksen viiteen periodiin (kuva 1) (Itkonen & Nevala, 2006). Myöhemmin Vehviläinen ja Itkonen (2009) määrittelivät näille periodeille tarkemmin suuntaa antavat murrosvuodet.

1890–1907	1907–1945	1945–1960	1960–1990	1990– >
Rantautumisen kausi	Organisointivaihe	Kansallinen jalkapallojärjestelmä	Varhainen kansainvälistyminen	Globalisoinnin kausi

KUVA 1. Jalkapallokulttuurin kaudet Suomessa. (Itkonen & Nevala, 2006; Vehviläinen & Itkonen 2009).

3.1 Jalkapallon ensipotkut ja rantautuminen Suomeen

Jalkapallo saapui Suomeen 1800-luvun viimeisten vuosikymmenten aikana. Tarkasta ajankohdasta on olemassa erilaisia näkemyksiä, joiden muodostumisessa jalkapallotekstit ovat olleet keskeisiä. Useissa historiikeissa mainitaan Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen pitkäaikainen opettaja Viktor Heikel, joka esitteli jalkapalloa suomalaisille jo vuonna 1870 Hufvudstadsbladet-lehdessä. Sjöblom (2007) on kuitenkin huomauttanut, ettei asia ole näin yksioikoinen. Todellisuudessa Heikel oli vain referoinut erästä Englannissa toimineen saksalaisen opettajan esitelmää vuodelta 1864. Siinä kerrottiin englantilaisten erilaisista luonnetta vahvistavista peleistä ja leikeistä, joita käytettiin raskaan koulutyön vastapainona. Esitelmässä jalkapallo nousi kriketin ohella esille, mutta kuvailun perusteella kyseessä ei ollut moderni jalkapallo vaan rugby. (Arponen 2003, 254; Sjöblom 2007, 19) Jalkapallon eri ilmenemismuotojen historiaa tutkinut Vettenniemi (2007) puolestaan on löytänyt lehtiselostuksia, joissa on viittauksia lajin pelaamiseen jossakin muodossa 1870-luvulla helsinkiläiskoulujen voimistelutunneilla ja VPK:n vuosijuhlissa vuonna 1876. Täysin selvää käsitystä 1870-luvun jalkapallopeleistä ei ole. (Sjöblom 2007, 19; Vettenniemi 2007, 147)

Seuraavan vuosikymmenen osalta pystytään puolestaan varmuudella toteamaan, että voimistelutunneilla pelattiin peliä nimeltä ”sparkboll” eli potkupallo (Palloliitto 2023g).

Palloa potkittiin ja jalkapallo tunnettiin jossain määrin jo 1870- ja 80-luvuilla, mutta varsinaisesti laji saapui Suomeen 1890-luvulla englantilaisten merimiesten mukana. Ajanjaksoa onkin kutsuttu rantautumisen kaudeksi. Merimiesten lisäksi muutamat ulkomailla peliin tutustuneet suomalaiset toivat vaikutteita lajiin. (Arponen 2003, 254; Itkonen & Nevala 2006, 70) Suomessa ei vielä tuohon aikaan ollut palloilukulttuuria, vaan urheilu oli pääosin voimistelua, voimailua ja luistelua. Nykyaikaisemmat lajit tekivät kuitenkin vähitellen tuloaan. Harrastajia keräsivät etenkin yleisurheilu, soutu ja pyöräily. Järjestäytynyt kilpaurheilu alkoi hiljalleen käynnistyä Suomessa juuri vuosituhaten vaihteen tienoilla. (Arponen 2003, 254)

Koululaitoksella oli suuri merkitys jalkapallon alkutaipaleella Suomessa. Laji levisi sekä lyseoiden että seminaarien kautta, joissa koululaiset ja opiskelijat pelasivat sitä. Ennen vuosituhaten vaihdetta jalkapalloa pelattiin Turussa, Sortavalassa, Viipurissa ja Vaasassa. Helsingissä lajin harrastaminen alkoi 1900-luvun alussa. Ensimmäiset jalkapallosäännöt ja suomenkieliset jalkapallotermit olivat Sortavalan seminaarin voimistelunopettajan Carl Poppiuksen käsialaa. Poppius suomensi säännöt ruotsinkielisestä opaskirjasta ja ne esiteltiin julkaisussa nimeltään Sortavalan Sanomia. (Arponen 2003, 254–256) Syksyllä 1906 ilmestyneessä Jalkapallopeli-kirjassa Poppius esitteli päivityksiä sääntöihin, jotka oli lainattu Saksasta. Otteluita leimasi pelaajien voimakas protestointi tuomareita, joka häiritsi pelien seuraamista. Jatkuvien erimielisyyksien ja ristiriitojen myötä kävi selväksi, että tarvittiin taho organisoimaan ja valvomaan jalkapallotoimintaa. (Sjöblom 2007, 23, 26)

3.2 Jalkapallon organisoituminen

Jalkapallon organisoitumisvaihe Suomessa käynnistyi vuonna 1907 seurojen yhteenliittymänä perustetun lajiliiton myötä. Suomen Palloliiton (SPL) ohjelmaan otettiin jalkapallon lisäksi myös jääpallo. Lajiliiton perustaminen mahdollisti kansallisen kilpailutoiminnan käynnistämisen ja ensimmäisestä Suomen mestaruudesta pelattiin vuonna 1908. Suomen Palloliitosta tuli myös FIFA:n jäsen, mikä liitti suomalaisen jalkapallon osaksi kansainvälistä jalkapalloyhteisöä. (Itkonen & Nevala 2006, 70–71) Suomi pelasi ensimmäisen maaottelunsa vuonna 1911 ja sijoittui Tukholman olympiakisoissa seuraavana vuonna neljänneksi, mikä on maan jalkapallohistorian huippuhetkiä (Wallén 2007, 81). Maaottelujen määrä lisääntyi

vähitellen ensimmäisen maailmansodan jälkeen ja kansainvälistyminen olikin tärkeä osa suomalaisen jalkapalloilun organisoitumisvaihetta. Kotimaan mestaruus puolestaan ratkaistiin pitkään cup-kilpailuna. Joukkumäärät olivat pieniä, mutta tilanne parani 1920-luvulle siirryttäessä. Ensimmäinen SM-sarja pelattiin kuitenkin vasta vuonna 1930. (Arponen 2003, 256–259; Itkonen & Nevala 2006, 70–71)

Palloliiton jäsenseurojen määrä kasvoi nopeasti, mikä pakotti kehittämään kilpailujärjestelmän lisäksi myös vapaaehtois pohjalta pitkään toiminutta katto-organisaatiota. Yleistä järjestötoiminnan mallia seuraten alettiin perustaa piirijärjestöjä. Ensimmäinen oli vuonna 1922 perustettu Helsingin piiri ja määrä kasvoi noin kymmenessä vuodessa jo 11 piiriin. Vuonna 1936 tuli ajankohtaiseksi ensimmäisen päätoimisen työntekijän palkkaaminen liittoon. Pääsihteeriksi valittiin urheilutoimittajana tunnettu Hugo Valpas. (Arponen 2003, 261; Itkonen & Nevala 2006, 70)

Useilla organisoitumisen ajanjakson tapahtumilla ja tekijöillä on ollut kauaskantoisia vaikutuksia jalkapallon aseman muotoutumiseen Suomessa. Ensinnäkin maaseudulla harrastaminen kärsi heikoista kenttäoloista ja jalkapallosta kehittyi ennen kaikkea kaupunkien peli. Toisaalta lajin asemaan vaikutti olennaisella tavalla pesäpallo, jonka kehittäjällä Lauri ”Tahko” Pihkalalla oli merkittävä asema liikunnan ja urheilun päätöksentekoaikoina. Pesäpalloa pelattiin etenkin suojeluskuntajärjestössä ja puolustusvoimissa, mutta sitä suosittiin myös kouluissa. Pesäpallolla ei ollut kansainvälistä kilpailua, mikä osaltaan auttoi sitä menestymään. Voitokkaat suoritukset yleisurheilussa vaikuttivat omalta osaltaan myös jalkapallon suosioon. Vuonna 1933 Martti Jukola kirjoitti *Urheilulehdessä* Suomen valtion olleen ”...*liian paljon yleisurheilun lumoissa*”, minkä hän näki vaikuttaneen kansainvälisesti merkittävimmän lajin, jalkapallon, epäoikeudenmukaiseen kohteluun ja lajille kohdennettuihin avustuksiin. (Wallén 2007, 74–75) Poiketen isosta osasta Euroopan maita, Suomessa jalkapallosta ei tullut valtalajia (Itkonen & Nevala 2007a, 14).

Vuonna 1920 Palloliitossa tehtiin iso päätös suhtautumisessa ammattilaisuuteen, joka yleistyi kansainvälisessä jalkapallossa. Liiton hallitus päätyi puheenjohtaja Erik von Frenckellin johdolla ottamaan kielteisen kannan ja pitäytymään amatööriydessä. Keskeisenä syynä linjaukseen oli muiden lajien kielteisyys ammattilaisuutta kohtaan. Näin ollen suomalaista jalkapalloa jatkettiin vuosikymmenten ajan amatööripohjalla, mikä on vaikuttanut heikentävästi

maan kansainväliseen menestykseen. Maailmalla lajia alettiin jo varhain edistämään ammattilaisuuteen nojautuen. (Arponen 2003, 257–258; Itkonen & Nevala 2006, 71)

Jalkapallomaailman yleisen näkemyksen mukaisesti myös Suomessa laji nähtiin naisille sopimattomana. Vastustuksesta huolimatta kirjalliset lähteet antavat viitteitä siitä, että naisten jalkapallo-otteluita on pelattu jo 1930- ja 1940-luvuilla. Monet niistä oli paikallisesti merkittäviä yleisötapahtumia. Otteluilla oli usein aatteellinen tausta ja niillä saatettiin kerätä esimerkiksi varoja toimintaan. Varhaisista otteluista huolimatta naisten jalkapallotoiminnan varsinaista käynnistymistä saatiin odotella aina 1970-luvulle saakka. (Tuunainen 2007, 237)

Organisointivaiheessa 1920- ja 1930-luvuilla syntyivät myös ensimmäiset valmennusoppaat, joiden kirjoittamisesta vastasivat Palloliiton valmennustoimintaa suunnitelleet miehet Niilo Tammissalon johdolla. Vuonna 1926 ilmestyneessä opaskirjassa hän vannoi hyökkävään taitojalkapallon ja pelinomaisten laukaisuharjoitteiden nimeen pitäen puolustuspeliä varsin helppona oppia. Kymmenisen vuotta myöhemmin julkaistu *Jalkapallotaito*-kirja (Tammissalo 1938) oli ajanjakso huomioiden monella tapaa ansiokas valmennusopas. Tammissalo korosti pelitaitoon keskittyvässä oppaassaan toistojen tärkeyttä tekniikkaharjoituksissa sekä yhden kosketuksen peliä harjoitusmuotona. (Lautela 2007, 257)

3.3 Kansallisen jalkapallojärjestelmän muotoutuminen

Kansallisen jalkapallojärjestelmän muodostaminen käynnistyi toisen maailmansodan jälkeen, jolloin suomalaisessa yhteiskunnassa elettiin jälleenrakentamisen aikaa (Nevala & Itkonen 2006, 71). Suomen urheilu- ja järjestökenttä oli jo vuoden 1918 kansalaissodan seurauksena jakautunut selvästi porvarilliseen ja työväestön järjestökulttuuriin. Kahtiajako koski myös jalkapalloa, joka oli suosittua porvarillisen Suomen Palloliiton ohella myös vuonna 1919 perustetussa Työväen Urheiluliitossa (TUL), jonka toiminta oli Palloliiton vaikutuspiirin ulkopuolella. Alussa näiden kahden organisaation välit olivat avoimen vihamieliset. Vastakkainasettelu kuitenkin lieveni vähitellen ja jalkapallossa yhteistyötä kahden leirin välillä tehtiin monia muita lajeja enemmän. SPL ja TUL alkoivatkin vuodesta 1948 lähtien organisoidaan sarjatoimintaa yhteisesti. Yhteistyö syveni vuonna 1956 entisestään, kun TUL:n seurat liittyivät Palloliiton jäseniksi. Siitä lähtien Suomen jalkapallotoimintaa on organisoinut yksi liitto. Yhteistyöstä huolimatta seurojen vahvat poliittiset taustahistoriat varmistivat sen, ettei vastakkainasettelu porvareiden ja työväen leirien välillä kokonaan hävinnyt. Jännitteet

näkyivät paitsi keskinäisissä otteluissa, myös suhtautumisessa pelaajien siirtyessä leiristä toiseen, vaikka syy siirrolle olisikin ollut urheilullinen. (Itkonen ja Nevala 2006, 71; Lautela & Sjöblom 2007, 331; Tikander 2007, 49)

Koulutuksen ja valmennuksen kehittäminen oli keskeinen osa suomalaisen jalkapallojärjestelmän rakentamisessa. Vuonna 1949 käyttöön vihityn Eerikkilän urheiluopiston myötä Palloliitto sai oman koulutus- ja valmennuskeskuksen tehostamaan toimintaa (Kanerva 2007, 303). Palloliitto kasvatti koulutusbudjettiaan ja monipuolisti kurssitoimintaansa, minkä ansiosta koulutettujen valmentajia määrä alkoi lisääntyä. Koulutusohjelmaan uuden lisän toi 1940-luvun lopulta alkaen piirien poikaleirit, joilla pyrittiin tukemaan nuorten pelaajien kehittymistä. (Itkonen & Nevala 2006, 71; Suomen Palloliitto 1948) Palloliitossa tehtiin myös aktiivista vaikuttamista ulospäin. Esimerkiksi vuoden 1940 herätystyöohjelman tavoitteena oli muuttaa koulujen, suojeluskuntajärjestön ja armeijan suhtautumista jalkapalloon myönteisemmäksi. Seuraavalla vuosikymmenellä liitto järjesti yhteisiä koulutus- ja neuvottelutilaisuuksia koulujen ja puolustusvoimien toimijoiden kanssa (Wallén 2007a, 75).

Suomalaisen jalkapallon tiiviimpi kiinnittyminen kansainväliseen jalkapallojärjestelmään alkoi toisen maailmansodan jälkeisenä ajanjaksona. Maaotteluita pelattiin enemmän ja kansainväliseen kilpailuun pyrittiin vastaamaan erityisesti fyysiseen harjoitteluun panostamalla. Kuntotestauksessa oli päästy 1960-luvulla Suomessa jo pitkälle ja maajoukkuepelaajien fysiikkaa testattiin säännöllisesti. Maajoukkueessa luotettiin 1960-luvulla kovaan fyysiseen harjoitteluun, kun kuntotestien lisäksi leiriohjelmaan lisättiin juoksua, hiihtoa ja voimaharjoittelua. Lisäksi ravintoasioihin alettiin kiinnittää huomiota, sillä pelaajien veriarvoja haluttiin nostaa. Kehittämistyöstä ja panostuksista huolimatta valmennustoiminta oli Suomessa vielä monin paikoin amatöörimäistä 1960-luvulla. (Itkonen & Nevala 2006, 71–72; Lautela 2007, 258–260)

UEFAn perustamisen (1954) myötä käynnistyneet Euroopan seurajoukkuekilpailut mahdollistivat kansainväliset ottelut myös kotimaisille seurajoukkueille. Aikakauteen sijoittui myös kotimaisen jalkapallohistorian ensimmäiset pelaajasiirrot ulkomaille, jotka alkoivat vuoden 1952 Aulis Rytkösen siirrosta Ranskaan Toulouse FC:n riveihin. Siirrot loivat osaltaan pohjaa suomalaisen jalkapalloilun kansainvälistymiselle, vaikka siirtyminen ulkomaille 1950- ja 60-luvuilla olikin vielä vähäistä. (Itkonen & Nevala 2006, 71–72)

3.4 Jalkapallon organisoituminen

Varhaisen kansainvälistymisen kaudella 1970-luvulta 1990-luvulle tieteen ja käytännön toiminnan tiiviistä yhteistyöstä tuli yhä olennaisempi osa jalkapallon kehitystä. Suomalaisessa kansalaistoiminnassa ja liikuntakulttuurissa oli siirrytty kilpailullis-valmennukselliseen kauteen, jolle ominaista oli valmennustietoon ja koulutukseen panostaminen. Tällä tavoin pyrittiin vastaavaan koventuneeseen kilpailuun niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. (Itkonen 2015, 52) Valmennusmenetelmät kehittyivät jalkapallomaailmassa 1970-luvulla ja harjoittelun tukena alettiin käyttää myös tieteellistä tietoa. Palloliitossa reagoitiin tilanteeseen linjaamalla tavoitteeksi lisätä koulutukseen ja valmennukseen liittyviä palveluja. (Itkonen & Nevala 2006, 72)

Suomalaiseen valmentajakoulutusjärjestelmään tuli iso muutos 1980-luvulla, kun huipputason valmennustehtäviin valmistava Jalkapallovalmentajakoulu (JVK) sai alkunsa rehtorinaan Jukka Vakkila ja kouluttajana Pekka Luhtanen. Valmentajakoulutus laajeni ja muuttui JVK:n myötä aiempaa järjestelmällisemmäksi. Samalla Mestaruussarjaan alkoi vähitellen ilmaantua päätoimisia valmentajia. Opiskelun ja jalkapallon yhdistämisen näkökulmasta merkittävää oli toisella asteella vuonna 1986 kokeiluun otettu urheiluoppilaitosjärjestelmä. (Lautela 2007, 260, 269)

Jalkapallossa kansainvälistyminen näkyi ennen kaikkea pelattujen maaotteluiden määrän kasvuna, etenkin alle 18-vuotiaiden poikien maajoukkueissa. Suomalaispelaajien siirtyminen ulkomaille lisääntyi, mutta oli vielä 1970-luvullakin melko maltillista. Jalkapallo kansainvälistyi myös kotimaan kentillä ensimmäisten ulkomaalaispelaajien saavuttua 1970-luvun lopulla pääsarjaan pelaamaan. Miesjalkapalloilun tasoa pyrittiin lisäksi nostamaan sarjauudistuksella, jossa Mestaruussarjan ja Suomisarjan väliin tuli I divisioona. Uudistus osoittautui varsin onnistuneeksi niin kilpailullisessa kuin taloudellisessa mielessä. Lukuisat muutokset sarjasysteemeihin ovatkin leimanneet kotimaista jalkapalloilua vuosikymmenestä toiseen. Uudistuksilla on yritetty vastata kovenemaan kansainvälisen kilpailuun. Pitkä talvi sekä rajalliset harjoittelu- ja peliolosuhteet ovat asettaneet omat haasteensa näissä pyrkimyksissä. (Itkonen & Nevala 2006, 72; Wallén 2007b, 55, 62) Lajinomaisen talviharjoittelun suhteen oltiin pitkään säiden armoilla. Ensimmäiset jalkapallon sisähallit eli niin sanotut kuplahallit rakennettiin vasta 1970-luvulla. (Arponen 2003, 264; Kanerva 2007, 298)

Vuonna 1972 päättyi pitkään jatkunut jalkapallon ja jääpallon yhteiselo Palloliiton alaisuudessa jääpallon saadessa oman lajiliiton. Aikaisemmillä vuosikymmenillä oli tavallista, että jalkapalloilijat pelasivat talvella jääpalloa. Parhaat palloilutaitajat ylsivät aina maajoukkueetasolle asti molemmissa lajeissa. Kilpaurheilun kasvun myötä kahden lajin pelaaminen huipputasolla kuitenkin hävisi vähitellen. (Itkonen & Nevala 2006, 72; Tikander 2007, 52–53)

Jalkapallon harrastajamäärä Suomessa kasvoi voimakkaasti 1970-luvulta 1990-luvulle tultaessa, mutta yleisön suosion saavuttamisessa kotimaisella jalkapallolla oli vaikeaa. Television myötä jalkapallon asema mediassa parani, mutta samalla suomalainen jalkapallo joutui kamppailemaan näkyvyydestä kansainvälisten huippuotteluiden kanssa. ”Olohuonejalkapallosta” tuli kilpailija, jonka havaittiin omalta osaltaan vaikuttaneen negatiivisesti Suomessa pelattujen sarjaotteluiden yleisömääriin. (Itkonen & Nevala 2006, 72; Wallén 2007c, 77–78) Erityisen kiinteä side suomalaisille muodostui englantilaiseen jalkapalloon, jonka televisioinnin Yleisradio aloitti 1960-luvun lopussa. Useissa perheissä lauantai-illan televisio-otteluista muodostui tärkeä traditio, joka synnytti vähitellen suomalaisten brittifutisfaniuden. Ensikosketus brittijalkapalloon Suomessa oli saatu jo 1944, kun Veikkaus otti ottelut vetokupongeilleen. Lavikaisen (2014) mukaan englantilaisen jalkapallon suosio kytkeytyy yleisempään arkielämän muutoksen, jossa televisiot yleistyvät ja lauantaista tuli vapaapäivä. Televisiosta tulleet jalkapallo-ottelut ottivat paikkansa kaupungistuneen ja keskiluokkaistuneen suomalaisväestön lauantapäivissä. (Lavikainen 2014)

Jalkapallon asemaan Suomessa on yksilölajeja ja pesäpalloakin vahvemmin vaikuttanut jääkiekko, joka onnistui 1960- ja 70-luvuilla urheilulajeista parhaiten kehittämään harrastusolojaan ja ammattimaistamaan toimintaa. Samaan aikaan kun jalkapallossa tuskailtiin harjoitus- ja peliolojen kanssa, pystyttiin jääkiekossa siirtymään moderniksi sisälajiksi uusia halleja rakentamalla. Jääkiekko kykeni myös tuotteistamaan toimintansa erinomaisesti ja lajin vetovoima kasvoi erityisesti vuonna 1975 perustetun SM-liigan myötä. Taustalla vaikutti vahvasti kaupungistuminen ja kulutusyhteiskuntaan siirtyminen, mikä loi modernisoituvassa Suomessa uusia mahdollisuuksia urheilukulttuurin kentällä. Lisäksi jääkiekon suosioon on vaikuttanut Suomen asema ja menestys kansainvälisessä jääkiekko-yhteisössä. Tätä on selittänyt etenkin lajien erilainen kokoluokka. Jääkiekon kaltaisessa pienessä lajissa menestyminen on helpompaa kuin jalkapallossa, joka on maailman kilpailluin laji. Jääkiekko onnistui 1960-luvun lopulta alkaen ottamaan irtioton jalkapallosta ja muista lajeista kehittyen nopeasti Suomen

ykköslajiksi niin näkyvyydeltään, taloudellisilta resursseiltaan kuin katsojamääriltäänkin. (Isotalo, Itkonen & Nevala 2020)

Naisjalkapallon nousu Suomessa alkoi varhaisen kansainvälistymisen kaudella 1970-luvulta alkaen kytkeytyen osaksi laajempaa naisten aseman muutosta yhteiskunnassa ja liikuntakulttuurissa. Yhteiskunnan tiukka roolijako alkoi murtua ja sukupuolten välinen tasa-arvoajattelu yleistyi. Naisten osallistuminen perinteisesti miehisinä pidettyihin lajeihin yleistyi kulttuurin muutoksen myötä urheilussa laajemminkin. Huomionarvoista on, että miesjalkapallosta poiketen, naisjalkapallo ei juurtunut Suomeen koululaitoksen kautta vaan joutui ponnistamaan ikään kuin ”tyhjästä”. Laji ei kuulunut lainkaan tyttöjen liikunnan opetussuunnitelmiin ja naisten joukkueurheilukulttuuri oli ylipäänsä heikkoa vielä 1970-luvulla, vaikka pesäpalloa kesäisin pelattiinkin. (Tuunainen 2007, 239; Vehviläinen & Itkonen 2009, 54)

Ensimmäisestä naisten Suomen mestaruudesta pelattiin epävirallisesti cup-muotoisessa kilpailussa vuonna 1971 peräti 51 joukkueen voimin. Monissa Palloliiton piireissä naisjalkapallo otettiin ohjelmaan heti kansallisen kilpailutoiminnan alettua. Yleisesti ottaen naisten harrastaminen levisi alkuinnostuksen jälkeen kuitenkin verkkaisesti, mikä johtui paitsi ennakkoluuloisista asenteista naisjalkapalloa kohtaan myös liiton vähäisestä panostuksesta. Valmentajista oli myös pulaa, jonka vuoksi tyttöjen kilpailutoimintaa ei saatu vielä ensimmäisellä vuosikymmenellä käyntiin. Naisten maaottelut käynnistyivät vuonna 1973 Ruotsia vastaan, jonka jälkeen niitä pelattiin keskimäärin kolme vuodessa aina 1980-luvulle saakka. (Tuunainen 2007, 237–239; Vehviläinen & Itkonen 2009, 50–54, 63)

Naisten ja tyttöjen jalkapallo vakiintui 1980-luvun aikana vahvasti osaksi suomalaista liikuntakulttuuria. Kuten aiemmin todettiin, myös kansainvälisen naisjalkapalloilun nousu alkoi samoihin aikoihin. Suomi pelasi muiden maiden tapaan entistä enemmän maaotteluita 1980-luvulta lähtien. Alkuvuonna 1982 liitto järjesti valtakunnallisen naisjalkapalloseminaarin, johon osallistui runsaasti naisjalkapallon parissa työskenteleviä. Naisjalkapallon arvostuksen, aseman ja harrastajapohjan edistämiseksi perustettiin saman vuoden lopulla kehitystyöryhmä ja myöhemmin naisvaliokuntia eri piireihin. Liiton ja seurojen aktiivisempi ote nais- ja tyttöjalkapalloilun kehityksen edistämiseksi lisäsi tyttöjen pelaamista 1980-luvulla. (Vehviläinen & Itkonen 2009, 64)

3.5 Suomalaisen jalkapallon globalisoituminen

Suomalaisen jalkapallon viidennen eli globalisoitumisen kauden Itkonen ja Nevala (2006) katsovat alkaneen toden teolla 1990-luvun alkupuolella. Globalisoitumisella viitataan tässä yhteydessä, paitsi suomalaisen jalkapallon kansainvälisten yhteyksien voimakkaaseen laajentumiseen, myös kansalliseen toimintaan heijastuviin kansainvälisen jalkapallokulttuurin ilmiöihin. Vuodesta 1993 alkaen Veikkausliigana tunnettu miesten pääsarja irrottautui vuonna 1990 Palloliiton alaisuudesta omaksi toimintayksikökseen. Tämän myötä jalkapallossa siirryttiin jo aiemmin jääkiekossa toimivaksi todettuun liigajärjestelmään. (Itkonen & Nevala 2006, 73–74). 1990-luvun alkuun ajoittuu myös pelaajien etuja ja asemaa edistävän Jalkapallon pelaajayhdistyksen perustaminen (JPY 2023).

Vuosikymmenen puolivälin Bosman-tapauksen vaikutukset näkyivät kotimaisessa jalkapallossa pelaajaliikkuvuuden vilkastumisena niin kotimaan sarjoihin kuin suomalaispelaajien entistä runsaampana siirtymisenä kansainvälisille kentille. Jalkapallomarkkinoiden muuttuminen ylikansalliseksi toi kansalliseen jalkapalloon myös ikäviä lieveilmiöitä sopupelien muodossa. Globalisoitumisen myötä maaottelumäärät lisääntyivät erityisesti naisten ja nuorten maajoukkueissa. (Itkonen & Nevala 2006, 73–74)

Kansainvälisen jalkapallon vaikutteet ilmenivät myös fanikulttuurin yleistymisenä. Seurajoukkueiden omia kannattajakerhoja alettiin perustaa 1990-luvun loppupuolella ja vuosituhaten vaihteen jälkeen myös Suomen maajoukkueen kannattajat perustivat oman yhdistyksen. (Itkonen & Nevala 2006, 73–74) Kansallisen fanikulttuurin kehityksestä huolimatta monien suomalaisten kannatuksen kohde on löytynyt ulkomaalaisista seuroista. Suomen suosituimmalla jalkapalloaiheisella keskustelupalstalla FutisForum²:lla vallitseekin selvä kahtiajako suomalaisten ja ulkomaalaisten seurojen kannattamisen välillä. (Kananen 2019)

Kansainvälisen jalkapallotoiminnan globalisoituminen ja huippujalkapallon eriytyminen kasvatti eroja suurten ja pienten jalkapallojen välillä, mikä jätti Suomen takamatkalle suhteessa suurmaihiin (Itkonen & Nevala 2006, 73–74). Vuosituhannen viimeisellä vuosikymmenellä suomalaista yhteiskuntaa koetteli myös lama, joka asetti taloudellisia haasteita jalkapallo-organisaatioille (Isotalo, Itkonen & Nevala 2020).

Nais- ja tyttöjalkapalloilun suosion kasvu ajoittuu 2000-luvun alkuun, jolloin harrastajamäärissä nähtiin valtavaa kasvua lajiliiton panostusten ja maajoukkueen menestyksen myötä lisääntyneen kiinnostuksen ansiosta. Suomi selvisi EM-kisoihin vuonna 2005 pelaten loistavan turnauksen ja taipuen vasta välierissä. Suomalaisen jalkapallon vaiheet voidaan pääosin miesjalkapallon näkökulmasta hahmottaa noin sadan vuoden ajanjaksona. Naisjalkapallossa Vehviläinen ja Itkonen (2009) näkevät vastaaventyyppisten muutosten tapahtuneen huomattavasti nopeammin, reilussa 30 vuodessa.

Jalkapallon sisarlaji futsalin taival Suomessa alkoi vuonna 1996 Jyväskylässä järjestetyistä opiskelijoiden MM-kisoista, jotka Opiskelijoiden Liikuntaliitto sai järjestettäväkseen. Alussa salifutikseksi kutsuttu futsal organisoitui nopeasti Palloliiton otettua uuden lajin toimintansa alle. Ensiksi vahvasti jalkapallon talviharjoittelumuotona tunnettu laji kehittyi niin teknisellä kuin taktisella puolella 2000-luvulle siirryttäessä ja tasaista kasvua nähtiin myös harrastajamäärissä. Ensimmäinen miesten Suomen mestaruus ratkaistiin jo 1997, mutta yksinkertaiseen 12 joukkueen valtakunnalliseen sarjaan siirryttiin vasta kaudella 2002–2003. (Juvonen 2013)

Suomalaisen jalkapallon kehitystä 2010-luvulla kuvaa ammattimaistuminen, mikä näkyy entistä vahvemmin myös juniorijalkapallon käytännöissä ja seurojen organisaatorakenteissa. (Szerovay, Perényi & Itkonen 2016) Valmennuksen taso on parantunut ja kansainvälistä tietotaitoa erityisesti juniorijalkapalloon ovat tuoneet yhä useammat ulkomailta tulleet valmentajat. Toimintaa on edistänyt myös harjoitteluolosuhteiden parantuminen. (Nevala, Itkonen & Szerovay 2023, 33–34) Kolikon käänköpuolena paljon puhetta on herättänyt harrastuskustannusten nousu, joka on jalkapallon ohella laajemminkin suomalaista urheilukenttää koskettava kehityssuunta (Ks. esim. Jarva & Keronen 2021; Kesonen 2021;)

Suomalaispelaajia on siirtynyt entistä enemmän laadukkaisiin ulkomaalaisseuroihin, mutta toisaalta Euroopan absoluuttisissa huippusarjoissa pelaavien määrä on vähentynyt (Nevala, Itkonen & Szerovay 2023, 33). Suomalainen jalkapallo onkin edelleen muita Pohjoismaita perässä niin pääsarjojen palkoissa (emt.) kuin pelaajasiirtokorvauksissa (Rantala 2022). Suhteessa suurempiin jalkapallomaihin Suomessa laji ei ole eriytynyt yhtä vahvasti, mistä esimerkkinä hidas kehitys teknologian hyödyntämisessä. Viimeisten vuosien aikana laajasti käyttöön otettuja videotuomareita eli niin sanottua VAR-teknologiaa ei vielä kaudella 2023 ole käytössä edes Veikkausliigassa. (Nevala, Itkonen & Szerovay 2023, 33) Kysymys on pitkälti

taloudellisista tekijöistä. Suomalaisten huippuerotuomareiden valmentajana toimiva Mattias Gestraniuksen linjaa, ettei ilman järjestelmää voida pelata nykyaikaista huippujalkapalloa. Ennen kaikkea kansainvälisille kentille havittelevat erotuomarit kärsivät VAR-teknologian puuttumisesta. UEFA:n ja FIFA:n alaisia pelejä tuomitakseen edellytetään koulutusta ja kokemusta sen käytöstä. (Lappalainen & Holma 2022)

Viime vuosien merkittävä uudistus jalkapallon organisoitumisen näkökulmasta on ollut Seurojen Palloliitto -kehitysohjelma. Ohjelman keskeinen tavoite oli keskittää hallintoa ja lisätä resursseja kenttätason toimintaan jalkapalloyhteisössä. Vuonna 2018 aloitetun kehitysohjelman myötä Palloliitto koki historian suurimman organisaatiomuutoksensa, jossa aiemmin itsenäisesti toimineet piirit yhdistyivät vuoden 2020 alusta keskusorganisaation kanssa *’yhdeksi valtakunnallisesti johdetuksi, mutta alueellisesti toimivaksi palveluorganisaatioksi.’* Uudistuksen keskiössä oli nimensä mukaisesti kyky vastata entistä paremmin seurojen tarpeisiin. (Palloliitto 2023a)

Suomalaisessa jalkapallossa on Palloliiton johdolla panostettu yhä vahvemmin tiedolla johtamiseen. Olennainen osa kehitystä on ollut tiivistynyt yhteistyö korkeakoulujen, erityisesti Jyväskylän yliopiston kanssa. Yhteistyötä tehdään korkeakoulujen kanssa niin tutkimustoimintaan kuin valmentajakoulutuksiin liittyen (Epressi 2018; LapinAMK 2021; Szerovay ym. 2023). Tiedolla johtaminen nähdään Suomen Palloliitossa *’oikeaan tietoon perustuvaksi menestyksekkääksi päätöksenteoksi’* Liiton sisäisiä prosesseja on vahvistettu muun muassa organisaation läpileikkaavan tiedolla johtamisen palvelutiimin myötä. (Szerovay ym. 2023) Yleinen suhtautuminen tutkimustietoon on jalkapallossa muuttunut myönteisemmäksi, mikä on edistänyt tieteen ja käytännön välisten suhteiden lähentymistä (Kokkonen 2021).

Maajoukkueiden viime vuosien menestystä voidaan pitää yhtenä merkittävimmistä tekijöistä jalkapallon suosion ja yhteiskunnallisen aseman vahvistumisessa (Härkönen 2022). Suomen miesten jalkapallomaajoukkueen, Huuhkajien historian ensimmäinen arvokisaesiintyminen nähtiin Euroopan mestaruuskilpailuissa kesällä 2021. Sisarlaji futsalin toiminta on erityisesti maajoukkuemenestyksen ansiosta nostanut profiiliaan läpi 2010-luvun. Alkuvuonna 2022 miesten futsalmaajoukkue tekikin ensiesiintymisensä EM-parketeilla. Lisäksi naisten jalkapallomaajoukkue eli Helmarit pelasi EM-kisoissa saman vuoden kesänä. Suomi olikin yksi

harvoista Euroopan maista, jolla oli edustus kaikissa edellä mainituissa arvokisoissa (Hirvonen 2021).

Moninaisten vaiheiden jälkeen suomalainen jalkapallo on nykypäivänä yhä kiinteämpi osa globaalia jalkapalloyhteisöä. Suomi ei lukeudu jalkapallon suurimaihin, mutta on kuronut umpeen eroa keskeisiin verrokkeihin, kuten muihin Pohjoismaihin. (Nevala, Itkonen & Szerovay 2023, 33–34) Lajin aseman vahvistuminen näkyy myös ennätysellisinä harrastajamäärinä (Palloliitto 2022) ja lajin yhteiskunnallisessa vaikutuksessa, jota on pyritty osoittamaan UEFA SROI -mallinnusten kautta. Kyseessä on työkalu, jonka avulla voidaan mitata jalkapalloon investoidun pääoman sosiaalista tuottoa. (Palloliitto 2023c)

4 JALKAPALLO AKATEEMISESSA MAAILMASSA

Jalkapallon matka maailman suosituimmaksi lajiksi ei ole tapahtunut hetkessä, kuten ei myöskään maailman tutkituimmaksi urheilumuodoksi. Tässä luvussa tarkastelen ensin jalkapallon kansainvälisen tutkimustoiminnan kehitysvaiheita. Sen jälkeen keskityn suomalaisen jalkapallotutkimuksen vaiheisiin sen alkupotkuista aina 2020-luvulle saakka.

Tarkoitukseni ei ole esitellä kaikkia kansainvälisen ja kansallisen jalkapallotutkimuksen ulottuvuuksia. Jalkapallotutkimuksen laajuuden vuoksi se ei olisi mahdollistakaan. Kansainvälisen tutkimuksen osalta lähestyn aihetta yleiseurooppalaisesta näkökulmasta keskittyen erityisesti englanninkielisiin julkaisuihin. Suomalaisen jalkapallotutkimuksen tarkastelussa painotan tutkimuksen kontekstin vuoksi etenkin Suomen yliopistojen julkaisutoimintaa ja näkökulmaa.

4.1 Katsaus kansainväliseen jalkapallotutkimukseen

Jalkapallon tieteellisen tutkimuksen tärkeimpiä käynnistäjiä oli Leicesterissä yliopistouransa 1950-luvun loppupuolella aloittanut Eric Dunning, jonka tutkimusintressi kohdistui lajin kehityksen tarkasteluun sosiologisesta näkökulmasta. Alun perin kaupallisen alan uraa suunnitellut Dunning innostui sosiologiasta Norbert Eliasin luentojen myötä. Eliasista tuli myöhemmin hänen maisterityönsä ohjaaja. Mennell (2006) kirjoittaa urheilusta kiinnostuneen Dunningin aiheen valinnan tapahtuneen seuraavasti: ”*Hän (Dunning) muistelee, kuinka käveli eräänä päivänä Victoria Parkin poikki katsellen jalkapalloa pelaavia poikia ja kysyneen hyvin epäröivästi: ”Tohtori Elias, olisiko mielestänne hyvä ajatus tutkia jalkapallon sosiologiaa opinnäytetyössäni?” Hieman yllätykseksen Elias oli innostunut.*” (Mennell 2006) On todennäköistä, että Dunningin ylemmän korkeakoulututkimuksen opinnäytetyö vuodelta 1961 oli yksi ensimmäisistä jalkapalloa akateemisesta näkökulmasta käsitelleistä julkaisuista. Opinnäytetyössä tarkasteltiin jalkapallon kehityksen alkuvaiheita kohti organisoitua peliä ja siihen liittyviä sosiologisia haasteita. Kaksi vuotta myöhemmin opinnäytetyön pohjalta syntyi Dunningin ensimmäinen tieteellinen artikkeli. (Curry 2019)

Jalkapalloon tai laajemminkaan urheiluun liittyvää tutkimusta ei arvostettu sosiologian piireissä vielä 1960-luvulla oikeastaan lainkaan. Akateemisen uransa alussa Dunning kohtasi naureskelua ja väheksyntää. Todellisten sosiologien tuli yleisen mielipiteen mukaan tutkia

sosiaalisten kerrostumien kaltaisia tärkeitä ilmiöitä, eikä jalkapallon kaltaisia kevytmielisiä aiheita. Dunningin merkitystä kuvaa, että häntä on tituleerattu liikuntasosiologian perustajaisäksi. Hän sai myös Norbert Eliasin kiinnostumaan urheilusta sosiologian erityisalana (Curry 2019; Mennell 2006) Kaksikon ensimmäisiä yhteisiä tutkimuksia oli joukkueurheilun dynamiikkaa erityisesti jalkapallon näkökulmasta tarkastellut artikkeli (Elias & Dunning 1966).

Jalkapalloa ympäröivien alakulttuurien tutkimus sai alkunsa 1960-luvulla. Monitieteisessä tutkimuksessa ovat sosiologian lisäksi korostuneet erityisesti sosiaalipsykologian ja antropologian teoreettiset-metodologiset viitekehykset. (Roivas 2009, 12) Ensimmäinen varsinainen akateemisten jalkapallotutkimusten aalto syntyi 1970-luvulla hallitsevana aihepiirinään huliganismi (Lawrence & Crawford 2022). Taustalla oli jalkapallomaailman suhteiden tiivistyminen massamedian ja liikemaailman kanssa sekä Britannian hallituksen tuella tuotettuja raportteja, joissa tarkasteltiin jalkapallon tilaa Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Lawrence & Crawford 2022). Tutkimukselliset lähestymistavat huliganismiin ovat olleet moninaisia ja ilmiötä on pyritty selittämään useilla erilaisilla teorioilla (ks. Kujanpää 2007).

Huliganismi oli pitkään jalkapallotutkimuksen keskipisteenä. Sen asema dominoivana tutkimusteemana vahvistui 1980-luvulla entisestään Leicesterin yliopiston sosiologian laitoksen alettua johtaa aihepiirin tarkastelua. (Lawrence & Crawford 2022) Leicesterin koulukunnaksikin nimitetty tutkijaryhmä Eric Dunningin johdolla muodosti erillisen jalkapallotutkimusyksikön *Sir Norman Chester Centre for Football Research*, joka sai myöhemmin nimekseen *Centre for Sociology of Sport*. Yksikön tutkijoiden fanikulttuureja tarkastellut tutkimus pohjautui Norbert Eliasin sivilisaatioteorioihin. (Roivas 2009, 23) Huliganismiin tarttuivat myös monet muut tutkijat ja tutkijaryhmät eri tieteenaloilta, mikä johti suoranaiseen tutkimusbuumiin. Osaltaan tähän vaikutti myös aiheen tarkastelulle kanavoitu rahoitus. (Kujanpää 2007, 148; Nevala ym. 2005, 92–93) Runsaan tutkimuksen takia huliganismia alettiin pitää ylitutkittuna aiheena (Roivas, 2009, 12).

Huliganismin ohella varhaisten jalkapallotutkimusten joukkoon voidaan lukea monet laji- ja järjestöhistoriat. Eisenberg (2006) on kuitenkin huomauttanut, ettei populaarin ja akateemisen kirjallisuuden välille ole historiateksteissä piirrettävissä selkeä rajaa. Eisenbergin kokoama bibliografia antaa kattavan kuvan historiallisesta näkökulmasta tehdystä jalkapallotutkimuksesta vuoteen 2006 asti. Mukaan on luettu englanninkielisen kirjallisuuden

lisäksi myös neljällä muulla kielellä tehty tutkimus (saksa, ranska, espanja, portugali). (Eisenberg 2006) Perinteinen kaava lajia ja sen organisaatioita käsitteleville teoksille on ollut tapahtumien kronologinen tarkastelu, mutta poikkeuksiakin on. FIFA:n 100-vuotishistorian juhlakirjassa (Lanfranchi ym. 2004) kehitysvaiheita tarkastellaan eri teemojen kautta. Kansainvälisesti ansioituneiden tutkijoiden kirjoittama teos käsittelee muun muassa lajin poliittis-yhteiskunnallisia kytkentöjä, kaupallisuutta sekä jalkapallon ja julkisuuden välisiä suhteita. (Nevala 2005b, 148)

Peliin ja harjoitteluun liittyvä tutkimus on ollut tärkeä osa jalkapallotutkimuksen historiaa. Aiheeseen suhtauduttiin pitkään epäluuloisesti ja jopa vihamielisesti, koska joukkuepelin tapahtumia ei nähty tieteelliselle tutkimukselle samalla tapaa sopivina kuin yksilölajeja. Vuonna 1976 julkaistu Reillyn ja Thomasin (1976) jalkapallon liikeanalyysi on nähty urauurtavana teoksena, joka inspiroi seuraavia tutkijasukupolvia. (Drust & Green 2013)

Urheilumaailmassa alettiin 1980-luvulla yhä enemmän tiedostaa tieteellisen tietopohjan merkitys ja tarve tiedonvaihdolle tutkijoiden sekä urheilun parissa toimivien välillä. Eri lajeihin, mukaan lukien jalkapallo, perustettiin ohjausryhmiä edistämään tieteen ja käytännön välistä yhteistyötä. Todellinen läpimurto tapahtui vuonna 1987 Liverpoolissa järjestetyn kansainvälisen kongressin, *World Congress on Science and Football (WCSF)*, myötä. Tämä kongressi toi yhteen tutkijoita ja jalkapallotoimijoita, mikä edisti merkittävästi tieteen ja käytännön suhteiden lähentymistä. Kongressi kokosi yhteen jalkapallon lisäksi myös muiden lajimuotojen, kuten rugbyn, amerikkalaisen- ja australialaisen jalkapallon tutkijoita. Menestykseksi osoittautunut tapahtuma sai jatkoa neljä vuotta myöhemmin Eindhovenissa. (Drust & Green 2013; Reilly & Gilbourne 2003) Toukokuun lopulla 2023 tapahtuma järjestettiin jo kymmenettä kertaa (WCSF 2023b). Kongressi on edistänyt merkittävästi jalkapallospesifin tutkimustiedon ja käytännön toiminnan välisten yhteyksien lähenemistä erityisesti jalkapallon huipputasolla (Reilly & Gilbourne, 2003).

Jalkapalloa käsittelevän akateemisen tutkimuksen kasvaneesta painoarvosta kertoo WCSF:n rinnalla vuonna 2008 aloittanut jalkapalloon keskittyvä kongressi, *World Congress on Science and Soccer (WCSS)*. Tähän mennessä kuusi kertaa järjestetty kongressi keräsi jo ensimmäisellä kerralla yli 400 osallistujaa keskustelemaan jalkapallotutkimuksen ajankohtaisista aiheista. (Drust & Green 2013) Jalkapallotutkimuksen laajenemisen myötä *Journal of Sport Sciences* -lehti julkaisi vuosina 2013–2016 kaikkiaan kuusi jalkapalloon ja sen sukulaislajeihin

keskittynyttä erikoislehteä. Julkaisuissa keskityttiin peliin ja kentällä suoriutumiseen liittyviin tutkimusteemoihin. Nimellä *Science and Medicine in Football* ilmestynyt julkaisu eriytyi kokonaan omaksi lehdekseen huhtikuussa 2017. Siitä alkaen lehti on julkaissut kolmesta viiteen numeroa vuosittain. Valtaosa tutkimuksista on keskittynyt jalkapalloon, mutta sen sukulaislajeista on säännöllisesti käsitelty muun muassa rugbya ja australialaista jalkapalloa. Lehti on profiloitunut urheilulääketieteeseen ja liikuntabiologiaan liittyvän tutkimuksen ohella liikuntapsykologiaan sekä ravitsemustieteeseen. Teemat kytkeytyvät täten usein harjoitteluun ja valmennukseen, suorituskykyyn ja testaamiseen sekä urheiluvammoihin. (Meyer & Impellizzeri 2017; Science and Medicine in Football 2023)

Huippujalkapallon kaupallistuminen ja huima taloudellinen kasvu viimeisten vuosikymmenten aikana on nostanut rahan liittyvät aiheet jalkapallotutkimuksen keskipisteeseen. Kuvaavaa on, että arvostetun akateemisen julkaisijan Routledgen vuosina 2017–2019 julkaisemista kolmesta laajasta jalkapallotutkimusta käsittelevästä käsikirjasta kaksi keskittyy jalkapallon taloudellisiin ja hallinnollisiin Aspekteihin (Chadwick ym. 2019; Chavanat, Desbordes & Lorgnier 2017; Hughson ym. 2017).

Alkuvaiheessa jalkapallon taloutta ja hallintoa käsittelevissä tutkimusartikkeleissa oli vahva amerikkalaisen ammattuurheilun tutkimusperinteen vaikutus. Esillä olivat erityisesti taloustieteiden näkökulmat. Tätä nykyä tarkastelukenttä on laajentunut merkittävästi. Erityisenä kiinnostuksen kohteena 2010-luvulla ovat olleet organisaatioihin liittyvät aiheet, kuten seurojen omistumalleihin, hallintoon ja vastuullisuuteen liittyvät kysymykset. Syynä tähän kasvavaan kiinnostukseen ovat olleet seurojen taloudelliset kriisit sekä UEFA:n taloudellisen reilun pelin säännöt (Financial Fair Play), jotka otettiin käyttöön kaudella 2011–2012. Näiden sääntöjen myötä on noussut esiin myös oikeudellisia kysymyksiä. (Morrow 2017)

Kaupallistumisen ohella jalkapallotutkimuksessa huomiota on kiinnitetty jo 2000-luvulta lähtien yhä enemmän yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Yhteiskunnallisesti orientoituneen jalkapallotutkimuksen julkaisutoiminnan tärkeä edistäjä on vuosituhaten alusta ollut monitieteinen *Soccer & Society* -tiedelevy. Tieteellisten jalkapalloartikkelien määrässä lehti on 2020-luvulla ylittänyt 1000 julkaisun rajan. Kyseessä on edelleen ainoa kansainvälinen tiedejulkaisu, joka keskittyy yhteen urheilumuotoon. Kaupallistumiseen ja hallintoon liittyvät aiheet ovat olleet Soccer & Society -lehdessä entistä enemmän esillä. Lehden historian aikana fanit ja media ovat olleet yksi tutkituimmista teemoista. Paljon tarkasteltuja aiheita ovat olleet

lisäksi jalkapallon historia, politiikka ja kansallinen identiteetti (Dart 2019). Yhteiskunnallisista ilmiöistä paljon tutkimushuomiota on saanut myös jalkapallon globalisoituminen, jonka yhtenä tärkeimmistä perusteoksista voidaan pitää Giulianottin ja Robertsonin (2009) *Globalization and Football* -kirjaa.

Valtaosa jalkapallotutkimuksesta on keskittynyt miesjalkapalloon, mutta naisjalkapallon suosion kasvu on tasa-arvoistanut tutkimuskenttää erityisesti 2010-luvulla. Miesjalkapallon tutkimuksesta poiketen talouteen liittyvien tutkimusten määrä on naisjalkapallon osalta ollut vielä vähäistä. Oikeudelliset kysymykset ovat olleet naisjalkapallossa käytännössä tutkimaton kenttä. Krygerin ja kumppaneiden (2022) kartoittava kirjallisuuskatsaus osoittaa urheiluvammoihin liittyvän tutkimuksen voimakkaan kasvun nostaneen sen historiallisesti tutkituimmaksi aiheeksi naisten jalkapallon osalta. Toiseksi tutkituin ja yleistynyt tutkimusalue on fyysinen suorituskyky. Sosiologiaan liittyvät tutkimukset ovat myös kasvaneet tasaisesti. (Kryger ym. 2022) Jalkapallon sisarlaji futsalissa suorituskykyyn ja vammoihin liittyvä tutkimus on niin ikään ollut keskiössä muiden aiheiden jäätyä vähemmälle tarkastelulle (Moore ym. 2014).

Jalkapallotutkimuksen laajuutta ja monipuolisuutta havainnollistaa hyvin Routledgen vuonna 2017 julkaisema jalkapallotutkimuksen käsikirja (*The Handbook of Football Studies*). Alan johtavien tutkijoiden 40 artikkelin kokonaisuus sisältää historiaan, sosiologiaan, politiikkaan ja talouteen liittyvien näkökulmien lisäksi myös muun muassa filosofiaan, oikeustieteisiin sekä viestintätieteisiin liittyviä tutkimuksia. (Hughson ym. 2017) Samalta kustantajalta vuotta aiemmin ilmestyneen *Studying Football* -kirjan kerrotaan olevan ensimmäinen oppikirja, joka on suunnattu erityisesti tutkintotason jalkapallo-opintoja suorittaville opiskelijoille (Cashmore & Dixon 2016). Jalkapalloon keskittyvien tutkinto-ohjelmien määrän kasvu onkin osoitus urheilumuodon yhä voimakkaammasta yhteydestä akateemiseen maailmaan. Ensimmäinen yliopistotasoinen jalkapalloon liittyvä formaali koulutusohjelma käynnistyi Liverpoolin *John Moores* -yliopistossa vuonna 1991. Tätä nykyä jalkapallospesifejä yliopistotutkintoja voi suorittaa ympäri maailman esimerkiksi valmentamiseen, johtamiseen ja bisnekseen tai jalkapallojournalismiin keskittyen (ks. esim. Educations 2023). Korkeakoulutettujen jalkapallo-osaajien vaikutuspiiri ulottuukin nykyään yhä voimakkaammin jalkapalloyhteisön eri tasoille. Drustin ja Greenin (2013) mukaan on tavanomaista, että kansainvälisten huippuseurojen laaja henkilökunta sisältää kokeneiden huippuosaajien rinnalla

vastavalmistuneita jalkapalloasiantuntijoita, jotka ovat ensimmäisissä täysipäiväisissä työpaikoissaan (Drust & Green 2013).

Jalkapallon tieteellisen ymmärryksen kasvaminen on muuttanut myös jalkapalloliittojen valmennuskoulutusten sisältöjä, koska koulutuksissa ympäri maailmaa nojataan yhä vahvemmin tutkittuun tietoon perustuviin käytäntöihin. Kansainväliset huippuseurat ovat jo pitkään hyödyntäneet tiedettä osana joukkueen toimintaa. Drust ja Green (2013) painottavat, että tieteen siirtyminen käytäntöön on monimutkainen prosessi. Tärkeä rooli formaalin koulutuksen lisäksi on myös epämuodollisella oppimisella. (Drust & Green 2013)

Viimeisten vuosikymmenten voimakas kasvu globaaliksi viihdetuotteeksi ja koventunut kilpailu jalkapallossa ovat olleet keskeisiä tekijöitä akateemisen yhteisön kasvaneeseen tutkimuskiinnostukseen (Cashmore & Dixon 2016). Esimerkiksi kansainvälinen tutkimustietokanta, SPORTDiscus on dokumentoinut kymmeniä tuhansia jalkapalloa käsitteleviä artikkeleita, joiden määrä erityisesti 2010-luvulla on kasvanut voimakkaasti. Jalkapallotutkimuksen pariin on päätenyt myös monia sellaisia tutkijoita, jotka ovat aiemmin sivuuttaneet urheilun tarkastelun (Itkonen & Nevala 2007b, 248).

Maailman tutkituimman urheilumuodon tarkastelutavat ovat monitieteisiä ja aiheiden kirjo on laaja. Myös tiede ja käytännön jalkapallotoiminta ovat lähentyneet toisiaan. Huomionarvoista kuitenkin on, että kansainvälisessä tutkimuksessa huippujalkapalloon ja suuriin jalkapallomaihin liittyvä tutkimus painottuu eniten, eikä pienemmät jalkapallomaat tai juniorijalkapallo saa yhtä paljon huomiota. (Dart 2019; Kryger ym. 2022; Moore ym. 2014) Tämän vuoksi kansainvälisen tutkimustoiminnan ohella jalkapallotutkimusta on syytä tarkastella myös paikallisessa kontekstissa.

4.2 Suomalaisen jalkapallotutkimuksen kehityskulku

Suomalaisen jalkapallotutkimuksen tarkastelun jaan kolmeen osaan. Ensimmäisessä osassa käsittelen tutkimustoimintaa sen alkuvaiheista aina vuosituhannen vaihteeseen asti. Toiseksi keskityn 2000-luvun alkupuolella tapahtuneeseen tutkimustoiminnan monipuolistumiseen. Viimeisessä osassa käyn läpi jalkapallotutkimuksen laajenemisen kahden viimeisen vuosikymmenen aikana.

4.2.1 Akateemisen jalkapallotutkimuksen alkupotkut

Suomessa jalkapalloon liittyvän tutkimuksen käynnistyminen ja kehittyminen on tiiviisti sidoksissa liikunta-alan yliopistolliseen koulutukseen. Helsingin yliopiston voimistelulaitos vastasi maan liikuntakasvatuksen yliopistollisesta koulutuksesta vuodesta 1882 lähes sadan vuoden ajan ennen liikunnanopettajakoulutuksen alkamista Jyväskylässä vuonna 1963 (Lahti 2016, 43). Ensimmäiset askeleet jalkapallon akateemiseen tarkasteluun otettiin voimistelulaitoksessa. Suomen Palloliitto ja voimistelulaitos sopivat 1950-luvulla jalkapalloon liittyvien tutkimusten tekemisestä, mikä konkretisoitui ensimmäiseksi opiskelijoiden opinnäytetöissä. (Wallén 2007, 75)

Yhteistyö yliopistolaitoksen kanssa nähtiin merkittävänä liiton yhteiskunnallista vaikuttavuutta vahvistavana tekijänä, kuten sitaatti Palloliiton vuoden 1967 toimintakertomuksesta osoittaa:

”Suomen Palloliiton asema yhteiskuntaamme merkittävästi vaikuttavana laitoksena on ilahduttavasti lujittunut varsinkin sen jälkeen, kun maamme korkeakouluinstituutio on ymmärtänyt sen itsensä kanssa rinnakkaiseksi ruumiillis-henkisten kasvatushanteitten välittäjäksi ja ryhtynyt sen kanssa yhteistoimintaan” (Suomen Palloliitto 1967)

Voimistelulaitoksen opinnäytetöistä käytettiin nimitystä erikoistyö. Näiden opiskelijatöiden aiheina oli muun muassa pelien analysointi (Eklöf & Jyry 1961), jalkapallovammat (Heinonen 1974; Rytönen 1965) sekä joukkueiden kehitys (ks. Kuoppala & Martin 1968). Suppeuden ja tutkimuksellisen otteen puutteen vuoksi erikoistöitä ei voi kuitenkaan verrata nykyisiin ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytteisiin. Töiden luonnetta kuvaa alla oleva sitaatti Suomi-Tanska B-maaottelun analyysistä vuodelta 1961:

”Analyysi on tuottanut melkoisia vaikeuksia puutteellisten tietojen vuoksi... niinkin tärkeän osan pelistä kuin syötöt muodostavat, niin on niistäkin saadut tiedot hyvin vajaavaisia... Vapaapotkujen ja kulmapotkujen kohdalla tilanne on vieläkin heikompi... Heitoista ei ole mitään tietoja eikä liioin pelaajien sijoituksista heiton aikana... tuomarin puuttuminen eri pelitilanteisiin, joka tavallaan antaa kuvan pelin luonteesta, on myös jäänyt käsittelemättä mutta tätä pelin analyysia lukiessa muodostuu kuitenkin jokseenkin hyvä kuva pelin luonteesta ja sen tapahtumista.” (Eklöf & Jyry 1961)

Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen erikoistoilta ei toisaalta voinut edellyttääkään tieteellistä otetta, sillä laitoksella ei opetettu tutkimusmenetelmiä ja tutkijan koulutus puuttui useimmilta opettajiltakin (Ilmanen & Voutilainen 1982, 280). Voimistelulaitos oli hallinnollisesti katsoen lääketieteellisen tiedekunnan alaisuudessa, eikä sillä ollut missään vaiheessa liikunta-alan professuuria (Lahti 2016, 47). Voimistelulaitoksen lakkauttamispäätös tehtiin vuonna 1972 ja lopullisesti toiminta päättyi keväällä 1974 (Ilmanen & Voutilainen 1982, 280).

Liikuntatieteellisen tutkimuksen ja koulutuksen suunnannäyttäjänä on Voimistelulaitoksen ajanjakson jälkeen ollut Jyväskylän yliopisto (Lahti 2016, 72). Jyväskylässä liikunnanopettajia koulutettiin aluksi kasvatusopillisen korkeakoulun filosofisessa tiedekunnassa, kunnes vuonna 1968 perustettiin Liikuntatieteellinen tiedekunta. Koulutuksen siirtyminen Jyväskylään näkyi selkeimmin tieteellisen tutkimustyön laajenemisena sekä opinnäytetyön eli pro gradu -tutkielman liittämisenä osaksi opiskelijoiden opintoja. (Ilmanen & Voutilainen 1982, 262, 280; Lahti 2016, 160)

Liikuntatieteiden koulutus laajeni nopeasti uusien virkojen ja vuosille 1970–1975 laaditun mittavan kehitysohjelman myötä. Liikuntatieteellinen opetus ja tutkimus liitettiin tiiviisti osaksi koko yliopiston toimintaa. Kehitysohjelmassa korostettiin monitieteistä lähestymistapaa liikuntatieteellisessä tutkimuksessa. Tätä voi pitää merkittävänä linjauksena liikuntamuotoja ja urheilulajeja koskevan tutkimuksen näkökulmasta. Ohjelmassa todettiin, että liikuntaa tulisi tutkia aina jonkin perustieteen pohjalta. Sen seurauksena liikuntatiede kytkeytyi vahvasti muihin tieteisiin. Mahdollisia kytkentäaineita olivat muun muassa kasvatusoppi, erityispedagogiikka, sosiologia, yhteiskuntapolitiikka, taloustiede ja psykologia. Edellä kuvattu lähestymistapa liikuntatutkimuksesta ja -koulutuksesta poikkesi suuresti aiemmasta traditiosta. Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen toimintavuosina liikunta oli ennemminkin erillinen ja muusta korkeakoulusta eristäytynyt osa-alue. (Ilmanen & Voutilainen 1982, 264–266)

Väheksymättä lainkaan opiskelijoiden erikoistöiden merkitystä suomalaisen jalkapallotutkimuksen vaiheissa, voidaan jalkapallon tutkimustoiminnan varsinaisena alkupotkuna pitää Kalevi Heinilän *Jalkapalloilun tienviitat* julkaisua vuodelta 1967. Heinilä tarkasteli työssään jalkapalloa laaja-alaisesti sosiologisesta näkökulmasta. (Heinilä 1974; Itkonen & Nevala 2007b, 244). Yli 30-sivuisessa artikkelissa korostetaan moninaisuutta ihmisten käsityksissä jalkapallosta. Selittäväksi tekijäksi todetaan havaintojen ja kokemusten

erilaisuus sekä toisistaan poikkeavat tarkastelukulmat eri toimijoiden välillä. Heinilä totesi urauurtavassa tutkimuksessaan, ettei jalkapalloilun perusolemusta voida selvittää keskittymällä tutkimaan pelkästään ottelutavoitteen saavuttamiseen tai fyysisen suorituskykyyn liittyviä tekijöitä. Yhtä tarpeellisenä Heinilä näki psykologisen, sosiaalipsykologisen, sosiologisen sekä myös filosofisen lähestymistavan, joista vielä 60-luvulla tutkimustieto oli kuitenkin hyvin vajavaista. (Heinilä 1974)

1970-luvulla julkaistiin Heinilän (1974) urheilun ja jalkapallon eettisyyttä juniorijalkapallon näkökulmasta lähestynyt laaja tutkimus. Heinilän varhaisten tutkimusten jälkeen niin yhteiskunta kuin jalkapallokin on muuttunut paljon, ja sen myötä myös tutkimusparadigmat ovat uusiutuneet (Itkonen & Nevala 2007b, 245). Vaikka lähestymistavat ei sellaisinaan sovellu nykyhetkeen, ovat artikkelit luoneet pohjaa tuleville tutkijoille.

Jalkapallotutkimuksen pelinavaajan rooli oli keskeinen koko liikuntatieteellisen tutkimustoiminnan käynnistämisessä. Heinilä valittiin vuonna 1965 Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisen tiedekunnan historian ensimmäiseksi liikuntapedagogiikan professoriksi, josta hän siirtyi vuonna 1972 omalle erityisalalleen liikuntasosiologian professoriksi oppiaineen opetuksen alettua (Lahti 2016, 64–65).

Kalevi Heinilän ohella toinen suomalaisen jalkapallotutkimuksen pioneeri on ollut 1970-luvulla tutkijanuransa aloittanut Pekka Luhtanen. Luhtasen tutkimustoiminta keskittyi pelianalyysiin (ks. esim. Luhtanen 1996; Luhtanen ym. 2001, pelaajien fyysiseen suorituskykyyn ja ominaisuuksiin (ks. esim. Luhtanen 1983; Rahkila, Luhtanen & Hakala 1986) sekä valmentamiseen (ks. esim. Luhtanen & Miettinen 1987). Luhtanen oli laatimassa vuonna 1974 Suomen ensimmäistä valmennusohjelmaa, jonka kohteena oli Jyväskylän Palloilijoiden eri ikäluokat (Palloliitto 2021). Työn pohjalta syntyi myös yhteistyössä valmentajien kanssa kirja *Jalkapallon alkeet ja valmennuksen perusteet* (Luhtanen 1975). Kansainvälisestikin tunnetun pelianalyysimallien ja menetelmien kehittäjän tausta oli Heinilän tapaan Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisessä tiedekunnassa. Luhtanen väitteli tohtoriksi vuonna 1980 aiheenaan ihmisen liikkumisen biomekaniikka (Luhtanen 1980). Vuonna 1992 hän kehitti pelaajien suoriutumista pelissä mitanneen Game Manager -tietokoneohjelman, joka otettiin käyttöön eri puolilla maailmaa (Takala 1998). Aikaansa edellä ollut järjestelmä loi pohjaa nykyjalkapallossa hyvin pitkälle kehittyneelle data-analyysille (Suomen jalkapallomuseo 2023). Suomalaisen jalkapallotutkimuksen arvostuksen näkökulmasta merkittävänä voidaan pitää Luhtasen vuonna

2002 saamaa kutsua kansainvälisen suurseura Real Madridin satavuotisjuhlaseminaariin, jossa hän esitelmöi aiheenaan "Pelianalyysit - uusi työkalu valmentajille" (MTV 2002).

Pekka Luhtasen tutkimuskiinnostuksen painotuttua kenttätason tapahtumiin oli luonnollista, että hän oli tiiviisti mukana myös käytännön jalkapallotoiminnassa. Luhtanen toimi vuosikymmenten ajan maajoukkueiden valmennustiimien analyysitehtävissä eri ikäluokissa, valmentajakouluttajana Palloliitossa sekä myös UEFAn teknisessä valiokunnassa analysoiden kansainvälisten arvokisoja otteluja (Suomen jalkapallomuseo 2023).

Luhtasen ja hänen tutkijakollegoidensa vahvan panoksen myötä jalkapallotutkimus Suomessa vaikuttaa ennen 2000-lukua keskittyneen vahvasti pelianalyysiin ja fyysisen suorituskyvyn tarkasteluun. Pelaajien terveyteen ja kentällä suoriutumiseen liittyvää tutkimusta tehtiin myös lääketieteen alalla, mistä esimerkkinä Lüthjen ja kumppaneiden julkaisu (1996) suomalaisen huippujalkapallon loukkaantumisten epidemiologiasta ja traumatologiasta (Lüthje ym. 1996). Jalkapallon kulttuurisiin ilmiöihin pureutuva tutkimus ei sen sijaan näyttäyty kovinkaan runsaana, vaikka ainakin Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjoissa joitain artikkeleja julkaistiinkin (ks. Nieminen 1998; Sjöblom 1994). Historia-aiheissa laajan kokonaisuuden muodostavat seurojen ja piirien tarinat. On kuitenkin tulkinnanvaraista ja usein tapauskohtaista, voidaanko niitä lukea akateemisten tutkimusten joukkoon. Varhaisten historioiden pääpaino oli usein ottelutulosten ja tilastojen esittelemisessä, eikä niinkään laajempien ilmiöiden käsittelyssä.

4.2.2 Kohti monipuolisempaa tutkimustoimintaa

Jalkapallon kansainvälistymisen kiihtyessä ja lajin yhteiskunnallisen merkityksen kasvaessa 2000-luvun alussa, lajista kiinnostuneet tutkijat huomasivat suomalaisen jalkapallotutkimuksen rajoittuneisuuden. Kotimaisessa jalkapallossa elettiin globalisoitumisen kautta ja kansainväliset kytkennät olivat yhä tiiviimmät, mutta lajin sosiaalisten ja kulttuuristen ilmiöiden tutkiminen oli hyvin vähäistä. Jalkapallokulttuurin rakenteellisten ja sosiaalisten muutosten myötä Nevala ja kollegat (2005) näkivät useita kiinnostavia tutkimusteemoja, joihin jalkapallon akateemisessa tarkastelussa voitaisiin tarttua. Suomalaistutkijat korostivat, kuinka lajin kansainvälinen luonne mahdollistaa, että jalkapalloa tutkimalla voidaan selvittää yleisempienkin urheilun kehityskulkujen vaikutuksia kansallisella ja paikallisella tasolla. (Nevala ym. 2005)

Tutkijat eivät tyytyneet vain toivomaan suomalaisen jalkapallotutkimuksen monipuolistumista, vaan toimivat esimerkkinä käynnistäen kehityksen. Heinonen (2005) tarkasteli liikunnan yhteiskuntatieteiden väitöskirjassaan suomalaista Everton-faniutta, kun taas Itkonen ja Nevala (2006) hahmottelivat maan jalkapallokulttuurin muutosta Liikunta & Tiede -lehteen kirjottamassaan artikkelissa (Itkonen & Nevala 2006). Kansainvälisestikin vähälle huomiolle jääneisiin, mutta sitäkin keskeisempiin toimijoihin eli erotuomareihin liittyvää tutkimusta pyrittiin myös aktivoimaan (Nevala 2005a).

Vuonna 2007 toimitettua *Kuningaspelin Kentät* -teosta voidaan pitää keskeisenä yhteiskuntatieteelliseen jalkapallotutkimukseen Suomessa vaikuttaneena teoksena. Kirjassa lajia tarkastellaan niin globaalina kulttuuri-ilmiönä kuin paikallisena toimintana. Artikkeleissa käsiteltiin jalkapallon asemaa ja kehitystä eri maissa sekä lajiin liittyviä kulttuuri- ja lieveilmiöitä. Artikkelikokoelma laajensi myös suomalaisen jalkapallotutkimuksen kansainvälisiä suhteita, sillä kirjoittajakuntaa oli vahvistamassa ansioituneita tutkijoita niin Ruotsista, Englannista, Saksasta kuin Espanjastakin. (Itkonen & Nevala 2007c) Pari vuotta myöhemmin nähtiin merkittävä avaus *Mimmiliigasta maailmalle* -teoksen myötä. Suomalaisen naisjalkapallon vaiheita 1970-luvulta alkaen tarkastelevan teoksen johdannossakin todetaan naisten jalkapalloon kohdistuneen tutkimuksen olleen Suomessa lähes olematonta ja ainoastaan yksittäisten opinnäytetöiden varassa. (Vehviläinen & Itkonen 2009) Edellä mainittujen lisäksi loppuvuodesta 2003 ilmestynyt *Jalkapallon Pikkujätkiläinen* sekä Palloliiton satavuotisen historian kunniaksi julkaistu *Rakas Jalkapallo* ovat kumpikin mittavia ja ansiokkaasti suomalaista jalkapalloa monista näkökulmista tarkastelevia teoksia, vaikka varsinaisista tieteellisistä tutkimuksista niissä ei olekaan kyse (Kanerva 2003 ym.; Lautela & Wallén 2007).

Vuosituhaten ensimmäisen vuosikymmenen tutkimustoiminnan monipuolistumista alleviivaa myös jalkapalloaiheisten väitöskirjojen lisääntynyt määrä. Aiemmin mainittu Heinosen fanitutkimus ei ollut ainoa Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekunnasta ilmestynyt väitöskirja. Ensimmäisenä urheilumuodoista yksinomaan jalkapalloon keskittyvänä väitöskirjana voitaneen pitää Syrjän (2000) liikuntapsykologian tutkimusta, jossa selvitettiin onnistuneeseen ja epäonnistuneeseen pelisuoritukseen liittyviä tuntemuksia 17–23-vuotiailla maajoukkuetoiminnassa olleilla pelaajilla (Syrjä 2000). Nikander (2007) paneutui seitsemän vuotta myöhemmin ilmestyneessä saman alan tutkimuksessa miesten jalkapallojoukkueen motivaatioilmaston edistämiseen. Väitöstutkimuksia syntyi myös Jyväskylän ja liikuntatieteellisen tiedekunnan ulkopuolella. Roivaksen (2009) Joensuun yliopistosta

valmistuneessa kirjallisuustieteen tutkimuksessa tarkasteltiin jalkapallon merkityksiä englantilaisessa jalkapallokirjoituksessa. Tutkimuksessa hyödynnettiin myös kulttuurintutkimuksen, sukupuolitutkimuksen ja sosiologian teorioita. Vähemmän tunnettu lienee vom Schemmin (2006) saksan kielen tutkimus Oulun yliopistosta, jonka aiheena oli jalkapallon esiintyminen saksalaisessa kirjallisuudessa.

Tiivistetysti voidaan todeta suomalaisen jalkapallotutkimuksen monipuolistuneen niin tieteenalojen kuin aihepiirien näkökulmasta 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Aiemmin vähäisenä pidetty sosiaalisten ja kulttuuristen ilmiöiden tarkastelu nousi marginaalista yhä näkyvämmäksi aiheeksi jättäen pelitapahtumiin keskittyvän tutkimuksen jopa hetkellisesti varjoonsa.

4.2.3 Suomalaisen jalkapallotutkimuksen laajeneminen

Suomalaisen jalkapallotutkimuksen laajenemisessa on 2010-luvun edetessä voitu havaita lajiliiton, korkeakoulujen ja muiden tutkimus- ja koulutusinstituutioiden entistä vahvempi kiinnittyminen toisiinsa (Szerovay ym. 2023). Avoin julkaiseminen tieteellisen toiminnan periaatteena on yleistynyt nopeasti (Holopainen & Koskinen 2017), mikä on parantanut oleellisesti myös jalkapalloaiheisen tutkimustiedon saatavuutta.

Suomen Palloliitossa asetettiin kunnianhimoisia visioita 2010-luvun vaihteessa, mikä heijastui myös jalkapallotutkimukseen. Eurooppalaisten kärkimaiden saavuttamiseksi yhtenä tarpeellisenä toimenpiteenä nähtiin Luhtasen johdolla 1990-luvulla tehtyjen lajiansalyyssien päivittäminen. (Vänttinen, Lehto & Kalema 2012) Vuosina 2010–2013 valmistui kolme lajiansalyyssiä Huippu-urheilun instituutti KIHUn julkaisusarjassa. Ensimmäisessä julkaisussa tarkasteltiin kansainväliseen kirjallisuuteen perustuvan kirjallisuuskatsauksen muodossa huippujalkapallon fysiologisia ja teknisiä vaatimuksia (Lehto & Vänttinen 2010), kun taas toisessa osassa keskityttiin peliansalyyssien avulla suomalaisen jalkapallon tilan analysointiin. Analyysi tehtiin miesten A-maajoukkueen ja poikien U17-maajoukkueiden karsintaotteluista sekä Veikkausliigan ja B-junioreiden SM-sarjaotteluiden perusteella. (Vänttinen, Lehto & Kalema 2012) Kolmannessa julkaisussa analysoitiin naisjalkapalloa teknisestä ja taktisesta näkökulmasta vertailemalla A-maajoukkueen, liigan ja MM-kisojen otteluita (Lehto ym. 2013).

Pelaajakehitykseen ja harjoitteluun liittyvää tutkimusta on ilmestynyt KIHUn julkaisujen jälkeen runsaasti myös muun muassa väitöskirjojen muodossa. Liikuntatieteellisen tutkimuksen perinteitä ovat jatkaneet Vääntinen (2013) valmennus- ja testausopin oppiaineessa sekä Forsman (2016) ja Laakso (2022a) liikuntapedagogiikassa. Edellä mainitut tutkimukset keskittyvät suomalaiseen juniorijalkapalloon, jota urheiluvammojen näkökulmasta tarkasteltiin myös Tampereen yliopistossa Hilskan (2022) lääketieteen väitöskirjassa. Yleisestikin katsottuna suomalaistutkijat ovat tutkineet jalkapalloa lääketieteessä viime vuosina runsaasti (ks. esim. Kurittu ym. 2021; Lempainen ym. 2022; Sokka ym. 2020).

Erilaiset hankkeet ovat yleistyneet viime vuosina jalkapallotutkimustoiminnassa. Vuonna 2020 käynnistyi *Fyysinen kuormitus jalkapallossa* -hanke, jossa on keskitytty naisten pääsarjan Kansallisen Liigan fyysisten vaatimusten selvittämiseen (Mäkinen ym. 2023; Savolainen ym. 2023). Jyväskylän yliopiston Eero Savolaisen väitöstutkimukseen kytkeytyvässä hankkeessa ovat mukana myös Suomen Palloliitto ja KIHU (JYU 2023a). Jalkapallo oli mukana myös eri lajien ammattimaistumisen rakenteita ja käytäntöjä Suomessa tarkastelleessa *Ammattimaistuva urheilu* -tutkimushankkeessa vuosina 2019–2022 (KIHU 2023). Esimerkki kansainvälisestä hankkeesta on urheilijoiden vaikutusmahdollisuuksia selvittävä *SAPIS-hanke*. Suomesta hankkeeseen on osallistunut Jalkapallon pelaajayhdistys (JPY) (Lämsä, Holopainen & Nieminen 2021).

Suomalaisessa jalkapallotutkimuksessa 2000-luvun loppupuolella yleistynyt yhteiskunnallisten ilmiöiden tutkiminen on jatkunut myös 2010-luvulta tälle vuosikymmenelle tultaessa. Kansainvälisen jalkapallon vaikutteet näkyvät myös selkeämmin tutkimusaiheissa. Pijetlovcin (2015) Helsingin yliopistossa julkaistussa oikeustieteen väitöskirjassa käsiteltiin eurooppalaisen jalkapallon hallinnon ongelmia UEFA:n ja eliittiseurojen välisen valtataistelun näkökulmasta. Hallinnollisiin rakenteisiin liittyy myös Mikkosen (2022) jalkapallon naisjohtajien asemaa ja vähäisyyttä pohjoismaisissa palloliitoissa tarkasteleva tutkimus. Taloudellista näkökulmaa edustaa Ahtiainen ja Jarvan (2019) artikkeli UEFA:n Financial Fair Play -sääntöjen vaikutuksesta huippusarjojen seurojen tuottavuuteen. Kansainvälinen näkökulma on myös Szerovayn (2018) liikunnan yhteiskuntatieteiden tutkimuksessa, jossa vertaillaan globaalissa viitekehyksessä Suomen ja Unkarin jalkapallon muutoslinjoja.

Perinteisiä julkaisukanavia suomenkieliselle jalkapallotutkimukselle ovat olleet yliopistojen lisäksi etenkin *Liikunta & Tiede* -lehti sekä Suomen urheiluhistoriallisen seuran julkaisut.

Englanninkielisten julkaisujen kasvava määrä tuo ilmi jalkapallotutkimuksen globalisoitumisen Suomessakin. Yhä useampi artikkeli on päässyt kansainvälisesti arvostettuihin tiedelehtiin, mikä kertoo myös suomalaisten jalkapallotutkijoiden arvostuksesta ja osaamisesta. Suomalaista jalkapallotutkimusta on nähty niin Soccer & Society -lehdessä, (ks. esim. Itkonen & Nevala 2012), Science and Medicine in Football -julkaisussa (ks. esim. Ala-Kitula ym. 2019) sekä useissa muissa kansainvälisesti arvostetuissa lehdissä (ks. esim. Laakso ym. 2022b; Sarajärvi, Volossovitch & Almeida 2019).

Yhtenä tuotteliaimmista jalkapallotutkijoista Suomessa voidaan pitää Sami Kolamoa, jonka väitös kulttuurintutkimuksen alalta tarkasteli FIFA:n vallankäyttöä Etelä-Afrikan MM-kisoissa (Kolamo 2014). Hän jatkoi vallankäytön näkökulmien tarkastelua Venäjän ja Qatarin MM-kisoihin liittyvissä artikkeleissa (Kolamo 2019; Kolamo & Levä 2022). Jalkapallo vallankäytön välineenä on keskeisenä aiheena myös Vareksen (2018) kirjassa *Pallon Herruus – Kuningaslajin valta ja lumo*.

Jalkapalloaiheet ovat kiinnostaneet myös kielenkäytön näkökulmasta, mistä esimerkkinä ovat Jyväskylän yliopistosta valmistuneet Kytölän (2013), Salomaan (2019) ja Södermanin (2023) väitöskirjat. Kytölän (2013) englannin kielen tutkimus käsitteli suomalaisten jalkapallofoorumien monikielistä kielenkäyttöä. Salomaa (2019) tutki puolestaan sosiaalisen median ja television vuorovaikutuksessa syntyviä käytänteitä seuraajien Twitter-viesteissä eli tviiteissä jalkapallon MM-kisojen aikana. Södermanin (2023) valtio-opin väitöskirjassa kielenkäyttöä tarkastellaan Italian politiikan kontekstissa.

Viime vuosina tutkimusyhteisön vuorovaikutus käytännön jalkapallotoimijoiden kanssa on tiivistynyt Palloliiton ja korkeakoulujen yhteistyön myötä. Lajiliiton ja akateemisen yhteisön välistä yhteistyötä alettiin rakentaa 2010-luvun puolivälissä sport science -työryhmän kautta, johon kuului liiton toimijoiden lisäksi Jyväskylän yliopiston, KIHUn ja Eerikkilän urheiluopiston edustajia. Työryhmässä luonnosteltiin Palloliiton tutkimus- ja kehitysohjelmaa sekä siihen vaadittavia verkostoja. Tärkeä askel tiedolla johtamisen kehittämiseksi lajiliitossa on ollut tutkimus- ja kehitystoimintaa koordinoivan henkilön palkkaaminen vuonna 2019. Lisäksi seuraavana vuonna tehtävässään aloittaneen Jyväskylän yliopiston ja Palloliiton yhteisen työelämäprofessorin myötä yhteistyö lajiliiton ja tiedeyhteisön välillä on tiivistynyt entisestään. Palloliitossa käynnistettiin rekrytointien myötä myös tiedolla johtamisen prosessi

organisaation läpileikkaavan palvelutiimin kautta sekä vahvistettiin organisaatiota data-asiantuntijoilla. (Szerovay ym. 2023)

Suomen Palloliiton oma tutkimustoiminta on tiedolla johtamisen myötä laajentunut jalkapalloorganisaatioiden hakiessa yhä enemmän vastauksia täsmäkysymyksiin. Lajiliitto onkin tiedolla johtamisen prosessin myötä alkanut tuottaa säännöllisesti tietotarveselvityksiä, joista ensimmäiset käsitelivät lasten ja nuorten otteluiden tasaväkisyyttä (Inkilä ym. 2022) sekä koulutettujen valmentajien määrää suhteessa pelaajiin (Szerovay ym. 2022). Vuosien 2022–2023 aikana on myös julkaistu neljä pelianalyysiä, joissa suomalaisen maajoukkue- ja liigajalkapallon tasoa peilataan kansainväliseen tasoon niin aikuisten kuin nuorten tasolla (Lehto & Heinonen 2022a; 2022b; Lehto & Kylmäoja 2023a; 2023b).

Tutkimus- ja kehitystoimintaan tehdyt panostukset ovat osaltaan mahdollistaneet erilaisten tutkimuotojen tarjoamisen jalkapallotutkimuksesta kiinnostuneille tutkijoille ja opiskelijoille osana Jyväskylän yliopiston ja Palloliiton yhteistyötä. Tietoa toiminnan tueksi on haettu kirjallisuuskatsaustoimeksiannoilla, joilla on selvitetty muun muassa urheilulajin suosiota (Härkönen 2022) ja jalkapallovalmentajan osaamisen käsitelmäärittelyä (Särkivuori 2021). Loppuvuodesta 2022 julkaistiin suomalaisen jalkapallon ja futsalin tutkimustietokanta helpottamaan tiedonhakua ja keräämään laajasti akateeminen tutkimus yhteen (Palloliitto 2023f). Lisäksi jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden tekemiseen on luotu toimintamalli, jonka pyrkimyksenä on auttaa jalkapallotutkimuksesta kiinnostuneita opiskelijoita opinnäytetyöprosessissa (Szerovay ym. 2023). Koulutuksen näkökulmasta merkittävä virstanpylväs oli keväällä 2021 ensi kertaa järjestetty jalkapalloon keskittyvä yliopistokurssi (JYU 2023b).

Jalkapallotutkimuksen näkyvyys Suomessa on viime vuosien aikana lisääntynyt myös erilaisten tiede kohtaa käytännön -tapahtumien myötä, joista näkyvin oli keväällä 2022 ensimmäistä kertaa järjestetty kansainvälinen *Nordic Football Conference*. Tapahtuma keräsi lähes 200 osallistujaa yhdistäen jalkapallotutkijoita ja käytännön toimijoita useista eri maista. Jyväskylän yliopiston ja Palloliiton yhteistyössä järjestämässä konferenssissa jalkapalloa tarkasteltiin kattavasti sekä pelaajakehityksen ja valmennuksen näkökulmasta että jalkapallokulttuurin yhteiskunnallisten ilmiöiden kautta. (UEFA 2022) Kansainvälisten kontaktien lisääntyminen konkretisoitui kesällä 2023 Routledgen julkaisemaan kirjahankkeeseen (*Football in the Nordic*

Countries), jossa jalkapallokulttuurin sekä lajin organisoitumista tarkastellaan viiden Pohjoismaan näkökulmasta (Szerovay, Nevala & Itkonen 2023).

Jalkapallon asema akateemisen tutkimuksen aiheena on vahvistunut 2010-luvulta nykypäivään tultaessa merkittävästi myös Suomessa. Asian voi havaita paitsi julkaisujen määrällisenä lisääntymisenä myös monitieteisyytenä ja tutkimusteemoiltaan laaja-alaisempina lähestymistapoina lajin akateemisessa tarkastelussa. Vaikuttaa siltä, ettei hiipumisen merkkejä ole lähitulevaisuudessa havaittavissa, pikemminkin päinvastoin. Vuonna 2023 Suomessa on meneillään useita jalkapalloaiheisia väitöstutkimuksia ja orastavia hankkeita. Tutkimustoiminta on selvästi globalisoitunut, mikä ilmenee etenkin kansainvälisten kontaktien ja yhteistyön lisääntymisenä sekä suomalaisen tutkimuksen näkymisenä kansainvälisissä julkaisuissa. Yhteistyö Suomen Palloliiton kanssa on mahdollistanut suomalaisen jalkapallotutkimuksen saralla uusia avauksia. Yksi viime vuosien painopisteistä on ollut tuen tarjoaminen opiskelijoiden opinnäytetöihin (Szerovay 2023 ym.), joiden tarkasteluun tässä tutkimuksessa keskitytään.

5 YLIOPISTOJEN OPINNÄYTETYÖT TUTKIMUSKOHTENA

Tutkimukseni pelikenttä muodostuu Suomessa toimivista yliopistoista ja niissä tehdyistä ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöistä, jotka on dokumentoitu verkkoon. Tästä laajasta kentästä karsin omaan tutkimukseeni aihepiiriltään sopivat opinnäytetyöt.

Tässä luvussa avaan teorian kautta pelikentän luonnetta, laatua ja ympäristöä ennen siirtymistä varsinaiseen kartoittavan kirjallisuuskatsauksen toteutukseen. Ensimmäisen alaluvun tarkoituksena on lisätä ymmärrystä Suomen yliopistoista sekä niiden muutoksesta ylempien korkeakoulututkintojen ja tieteenalojen näkökulmasta. Niiden kehitys linkittyy olennaisella tavalla katsauksessa tarkasteltavia töitä yhdistävään aineistotyyppiin, joka on toisessa alaluvussa määrittelemäni yliopiston ylempien korkeakoulututkinnon opinnäytetyö. Kolmannessa alaluvussa syvennyn opinnäytetyön aiheen valintaan liittyviin tekijöihin. Viimeinen alaluku tarjoaa tutkimusaineiston keruun näkökulmasta olennaista tietoa verkkojulkaisemisen perinteistä. Erityisesti keskityn tarkastelemaan yliopistojen julkaisuarkistoja ja Finna.fi-palvelua.

5.1 Yliopistot ja ylempät korkeakoulututkinnot Suomessa

Suomen korkeakoulujärjestelmä muodostuu yliopistoista ja 1990-luvulla perustetuista ammattikorkeakouluista (Salo 2015). Jälkimmäisten toiminnassa korostuu työelämälähtöisyys ja käytännölläisyys. Tässä tutkimuksessa keskitän huomion yliopistoihin, joiden perustehtävä on tieteellisen tutkimuksen ja siihen perustuvan ylimmän opetuksen antaminen. (OKM 2023)

Suomen yliopistolaitos kasvoi voimakkaasti toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä. Noin 10 000 opiskelijasta alkanut kasvu vakiintui 2000-luvulle tultaessa reilun 150 000 opiskelijan kokonaisuudeksi. (Salo 2015) Tyypillisesti yliopistoon tullaan suorittamaan sekä alempaa että ylempää korkeakoulututkintoa. Yliopistojen ylempiä korkeakoulututkintoja ovat kaikki maisteritutkinnot sekä vastaavaa tasoa olevat tutkinnot teknistieteellisillä aloilla (esim. diplomi-insinööri tai arkkitehti), lääketieteen aloilla (lensiaatti) ja farmasian alalla (proviisori). (OKM 2023) Yliopistojen ylempien korkeakoulututkinnon suorittaneiden vuosittaisesta määrästä on saatavilla avointa tilastotietoa vuodesta 1984 alkaen, jolloin tutkintomäärä oli reilut 6400 tutkintoa. Määrä kasvoi seuraavan

neljän vuoden aikana yli 8000 tutkintoon ja vuonna 1996 ylempiä korkeakoulututkintoja tehtiin Suomen yliopistoissa jo yli 10 000 kappaletta. 2000-luvun aikana määrässä ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Vuosituhannen alussa vuosittaiseksi lukumääräksi vakiintui noin 12 000 tutkintoa ja vuosien 2010–2021 keskiarvo on hieman yli 15 000 tutkintoa. (Vipunen 2023a) Poikkeuksellisia vuosia 2000-luvulla ovat olleet vuosi 2008, jolloin tutkintoja suoritettiin lähes 22 000 sekä vuosi 2020, jolloin määrä oli reilut 18 500 tutkintoa. Vuoden 2008 korkean määrän on selitetty johtuvan yliopistojen tutkinnonuudistuksesta. Opiskelijat aktivoituivat suorittamaan tutkintoja, koska maisterintutkinnon suorittaminen ilman kandidaatintutkintoa oli viimeistä kertaa mahdollista. (Tilastokeskus 2009) Vuoden 2020 nousun syyksi on todettu ennen kaikkea Helsingin yliopiston koulutusohjelmaudistuksen siirtymäajan päättymisen. Kyseessä oli viimeinen vuosi, jolloin tutkintoja oli mahdollista suorittaa vanhoilla vaatimuksilla. (Harju 2021)

Suomessa toimii 13 yliopistoa, jotka kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Säätiöyliopistoja niistä ovat Tampereen yliopisto ja Aalto-yliopisto, loput puolestaan julkisoikeudellisia laitoksia. Tutkimuksessa on mukana lisäksi Maanpuolustuskorkeakoulu, jossa suoritetaan puolustushallinnon alaiset sotilasalan korkeakoulututkinnot. (OKM 2023) Näin ollen katsauksessa etsitään jalkapalloaiheisia opinnäytteitä kaikkiaan 14 eri korkeakoulun osalta.

Kun tarkastellaan vuosina 2000–2021 julkaistujen ylempien korkeakoulututkintojen määriä, korkeakoulut voidaan karkeasti jakaa kolmeen kategoriaan. Eniten tutkintoja tuottaneen Helsingin yliopiston ohella ”suuriksi” voidaan luokitella Tampereen yliopisto, Aalto-yliopisto, Turun yliopisto, Jyväskylän yliopisto, Oulun yliopisto ja Itä-Suomen yliopisto. ”Keskikokoisten” joukkoon kuuluvat puolestaan LUT-yliopisto, Åbo Akademi, Vaasan yliopisto ja Lapin yliopisto. ”Pieniin” tutkintomäärien perusteella jäävät Hanken, Taideyliopisto ja Maanpuolustuskorkeakoulu. (Vipunen 2023b)

Tieteenalojen ja sen myötä myös oppiaineiden suhteen koulutusvastuut ovat hajautuneet suomalaisessa yliopistojärjestelmässä hyvin laajasti ympäri maan. Esimerkiksi niin humanistista kuin yhteiskuntatieteellistä koulutusta on tarjottu ympäri Suomen suurimmassa osassa maan yliopistoista. (Salo 2015) Yksittäisiä poikkeuksiakin on, kuten liikuntatieteiden koulutus, joka keskittyy vuonna 1968 perustettuun Jyväskylän yliopiston liikuntatieteelliseen tiedekuntaan. (Ilmanen & Voutilainen 1982, 262) Vuoden 1974 peruskoulu-uudistuksessa

yliopistollistuneen opettajankoulutuksen myötä kasvatustieteellinen koulutus on jatkunut vuosikymmenten ajan tasaisena ja laajana ympäri maan. Selkein 2000-luvulla tapahtunut muutos koulutusalojen määräsuhteissa on kauppatieteellisen koulutuksen lisääntyminen, josta Salo (2015) käyttää nimitystä markkinointi/kaupallistamisaalto. Kauppatieteellinen koulutusala oli suurista aloista ainoa, jonka sisäänottomäärät kasvoivat selvästi vielä 2000-luvun alkuvuosien jälkeenkin (Salo 2015).

5.2 Yliopiston ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Opinnäytetyön suorittaminen on pakollinen osa yliopiston ylempien korkeakoulututkintojen vaatimuksia. Ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyö sijoittuu yliopisto-opinnoissa osaksi syventäviä opintoja ja se tehdään tavallisesti opintojen loppuvaiheessa. (Hakala 2017) Maisterin tutkintoon johtavissa koulutuksissa opinnäytetyöllä tarkoitetaan yleisesti *pro gradu* -tutkielmaa, joka puhekielessä lyhentyä usein muotoon 'gradu'. Riippuen yliopistosta ja alasta voidaan opinnäytteestä käyttää myös muuta nimitystä, kuten esimerkiksi maisterintutkielma, -työ tai -opinnäyte. Syventävistä opinnoista käytettiin aiemmin nimitystä laudatur-opinnot, jonka vuoksi gradun sijaan on voitu puhua myös laudaturtutkielmasta. Teknistieteellisillä aloilla ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyö on puolestaan *diplomityö* ja lääketieteellisillä aloilla *syventävä työ*. (Yliopistokoulutus 2023) Ammattikorkeakouluissakin on mahdollista suorittaa ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyö eli YAMK-opinnäytetyö, mutta tässä tutkimuksessa keskitytään yliopistojen opinnäytteisiin.

Opinnäytetyön painopisteet vaihtelevat yliopistosta, alasta ja tutkinto-ohjelmasta riippuen. Ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytteen laajuudesta on kuitenkin säädetty laissa. Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoiskoulutuksista (1295/2019) määrittelee, että laajuuden on oltava vähintään 20 ja enintään 40 opintopistettä. Tämä säädös koskee 120 opintopisteen laajuisia tutkinto-opintoja, jollaisia suurin osa ylemmistä korkeakoulututkinnoista on. Mikäli koulutus järjestetään kansainvälisenä yhteistyönä, on yliopistoilla kuitenkin mahdollisuus päättää koulutuksen laajuudeksi myös 60 tai 90 opintopistettä. Tällöin myös opinnäytteen laajuus on pienempi. Ensin mainitussa opinnäytteen laajuus tulee olla 10–20 opintopistettä ja jälkimmäisen kohdalla 15–30 op. (Emt.)

Opinnäytetyön tekemistä pidetään tyypillisesti opintojen haastavimpana tehtävänä (Svinhufvud 2015, 12). Opiskelijoiden opinnäytetyöprosessin tueksi on luotu useita oppaita (ks. esim.

Hakala 2017; Svinhufvud 2015), joissa opinnäytetyön luonnetta kuvataan eri tavoin. Pro gradu -tutkielman tekoon opastava Hakala (2017) toteaa, ettei pro gradu -tutkielmassa ole kyse tutkimuksesta, vaan melko rajallisesta tutkimustyön harjoituksesta. Pro gradu -tutkielman suhdetta tutkimuksen tekemiseen hän kuvailee samanlaisena kuin autokoulun suhdetta autolla ajamiseen. Hakala korostaa, että gradututkielmaan saa jäädä virheitä (Hakala 2017, 14–15). Myös Svinhufvudin (2015) mukaan opinnäytteissä on aina väistämättä omat puutteensa (Svinhufvud 2015, 16). Pihlaja (2005) luonnehtii pro gradu -tutkielmaa ”kevyesti tieteelliseksi työksi” (Pihlaja 2005, 107).

Opiskelijan tulisi opinnäytetyöllään osoittaa ymmärtävänsä riittävän syvällisesti oppiaineensa keskeiset tutkimusmenetelmät ja kysymyksenasettelut (Hakala 2017, 14). Opinnäytetyön tekemisen todellinen syy on Svinhufvudin (2015) mukaan oppiminen. Motivaatio opinnäytetyön tekemiseen on kuitenkin hyvin opiskelijakohtaista. Osalle riittää työn hyväksytyt suorittaminen, kun taas toiset saattavat olla palavasti innostuneita aiheestaan. Yliopiston näkökulmasta opinnäytteessä arvioidaan, onko opiskelija sisäistänyt tutkintoon vaadittavat tiedot ja taidot sekä pystyykö hän esittämään tämän osaamisensa riittävän laadukkaasti, yleensä kirjallisessa muodossa. Keskeisenä tavoitteena on toki saada myös opiskelija valmistumaan, sillä korkeakoulujen rahoituksessa korostuu entistä vahvemmin suoritettujen tutkintojen määrä (Saarinen 2019). Lisäksi korkeakoulujen tavoitteena on opinnäytetöiden kautta kehittää tieteenalaa ja lisätä tutkimustietoa. Tiedon välittyminen tutkimus- ja koulutusyhteisöön tapahtuu vähitellen myös opinnäytteiden ohjaajien kautta, jotka oppivat töitä lukiessaan. (Svinhufvud 2015, 15).

Yliopiston ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetyöt ovat yleensä tutkimuksellisesti perusteellisempia töitä verrattuna alemmaan korkeakoulututkintoon kuuluviin kandidaatintutkielmiin tai ammattikorkeakoulussa suoritettaviin opinnäytteisiin. Tieteelliseen jatkotutkintoon kuuluviin väitöskirjoihin niitä ei Svinhufvudin (2009) mukaan voi kuitenkaan verrata. Opinnäytetyyppien välillä suurin ero on niiden kestossa. Väitöskirjaprojektit kestävät tavanomaisesti lyhimmilläänkin neljä vuotta, kun taas ylempien korkeakoulututkinnon opinnäyte on suunniteltu suoritettavaksi yhden lukukauden aikana. Väitöskirjojen laajempi ja syvällisempi sisältö ilmenee tavallisesti paitsi useampina tarkastelukulmina myös käytetyn kirjallisuuden määrässä. Ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytteissä sallitaan enemmän puutteita, kun taas väitöskirjoja arvioidaan tieteellisten tutkimusten tavoin. Opiskelijan on ylempi korkeakoulututkinto suorittaakseen tehtävä syventäviin opintoihin kuuluva opinnäyte,

kun taas väitöskirjan tekemiseen ryhtymistä ohjaa keskimäärin vahvemmin tekijän oma kiinnostus tutkimuksen tekemiseen. (Svinhufvud 2009)

Ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöiden laajaan kirjoon mahtuu sivumäärältään hyvin erilaajuisia töitä. Hakalan (2017) mukaan pro gradu -tutkielma on sivumäärältään tyypillisesti 60–90 sivun väliltä, mutta laajuudessa on runsaasti alakohtaista vaihtelua. Hän toteaa kuitenkin painokkaasti, että alasta riippumatta: ”*kaikki, mikä ylittää 110 sivua on liioittelua*” ja kehottaa unohtamaan sellaiset tarinoinnit. Jyväskylän yliopistossa vuosien 1947–2015 välillä tehdyissä maisteritöissä keskimääräinen pituus on ollut 91 sivua. Jylkkäri-lehden maisterintutkielmista tekemästä selvityksestä kävi myös ilmi, että kaikkien aikojen pisin Jyväskylän yliopistossa julkaistu opinnäytetyö on peräti 730 sivun mittainen, kun taas lyhimmän sivumäärä on 7. Yleisesti ottaen lyhyiden maisteritöiden taustalla voi usein olla se, että ne on tehty projektijulkaisuiksi. Pituuden lisäksi myös laatu vaihtelee ja arvosanjakauman kaikki asteikot ovat olleet käytössä tieteenalasta riippumatta. (Rantasalo, Valtee & Parikka 2021)

5.3 Opinnäytetyön aiheen valinta

Aiheen valinta on opinnäytetyöprojektin ensimmäinen vaihe. Se yhdistää kaikkia opinnäytetöitä, riippumatta alasta, tutkielman muodosta tai käytettävistä menetelmistä. Hakalan (2017) mukaan opinnäytetyön ensiaskeleet eli aiheen valinta ja sitä seuraava aiheen rajaaminen ovat koko prosessin tärkeimpiä vaiheita, mutta samalla haastavia. Alkuvaihe hämmentää useita opiskelijoita ja saattaa pahimmillaan jopa ahdistaa. Aiheen valinnassa ja rajauksessa tulisi olla realistinen opinnäytetyön laajuuden ja vaativuuden suhteen. Hakala (2017) kuitenkin tähdentää, ettei *helppoa gradua* ole, vaikka jokin aihevaihtoehto saattaisi näyttäytyä vaivattomana ja sen vuoksi houkuttelevana. (Hakala 2017, 49–50)

Aihevalinnan yhteydessä voidaan puhua *tutkimuksen motiivista*. Motiivilla tarkoitetaan uskottavia vastauksia siihen, minkä vuoksi kyseessä oleva tutkimus kannattaa tehdä. Hyvin motivoituneen tutkimuksen edellytyksiä voidaan lähestyä *hyödyn, ajankohtaisuuden, tutkittavuuden ja kiinnostavuuden* näkökulmista. (Hakala 2017, 52–63)

Ensinnäkin opiskelijan tulisi pohtia, kenelle tai mille juuri kyseisen aiheen tutkimisesta olisi hyötyä. Hyötyä pohtiessaan tulisi pyrkiä arkiajattelun tasolta aiheeseen liittyvän

tutkimuskirjallisuuden pariin. Tällä viitataan opinnäytetyön teoriataustaan, josta voidaan tieteenalakohtaisesti käyttää erilaisia termejä, kuten teoreettinen viitekehys tai kirjallisuuskatsaus. Olennaista on kytkeä aihe oman alan yleisempiin ajattelumalleihin ja teoriakehyksiin. (Emt.)

Työn mielekkyyden näkökulmasta opinnäytetyön aiheen olisi syytä olla jollain tapaa ajankohtainen. Se ei Hakalan (2017) mukaan ole opinnäytetyön ehdoton vaatimus, sillä esimerkiksi historian, taiteen tai kielten aloilla tehdään runsaasti tutkimusta ilman ajankohtaisperusteita. Ajankohtaisen aiheen löytymistä helpottaa usein oman alan yleisempien ajankohtaiskeskustelujen seuraaminen. Riskinä on myös, että opinnäytetyöprojektin aikataulun venähtäminen tekee aiheesta työn valmistumishetkellä epäajankohtaisen. (Emt.)

Aiheen tutkittavuuden arvioinnissa huomioon otettavia seikkoina Hakala (2017) mainitsee tutkimusmenetelmät, aineiston saatavuuden ja koon sekä sen keräämiseen liittyvät asiat. Ennen kaikkea kyse on käytettävissä olevista resursseista muun muassa ajan, voimavarojen sekä joissain tapauksissa myös rahan suhteen. Opinnäytetyön toteuttamisen mahdollisuuksia tulisi arvioida edellä mainittujen tekijöiden näkökulmasta. Kiinnostavuutta puolestaan voidaan pohtia sekä opinnäytetyön tekijän että lukijan näkökulmasta. Opiskelijan oma innostus aihetta kohtaan näkyy yleensä paitsi työn valmistumisaikataulussa myös laadussa. Kiinnostavasta aiheesta opinnäytteen tekeminen on yleensä myös mielekkäämpää. Jokaisella työllä on lisäksi oma yleisönsä. Sekä Hakalan (2017) että hänen kollegoidensa kokemusten mukaan opinnäytetyöstä voi aistia, jos opiskelija on innostunut aiheestaan. (Emt.)

Opinnäytetyön aiheen valikoitumisen voi yksinkertaistaa Svinhufvudin (2015) mukaan kahteen vaihtoehtoon. Aihe on joko ulkopuolelta tullut tai opiskelijan itse määrittelemä. Ensin mainitulla tarkoitetaan esimerkiksi ohjaajan ehdotusta tai opinnäytetyön toimeksiantajalta tulevaa aihetta. Sen etuna voidaan pitää todennäköisesti selkeää rajausta, mikä edesauttaa tutkittavuutta. Ulkopuoliselta taholta tuleva aihe voi liittyä myös laajempaan projektikonaisuuteen, ja tutkimuksen toteuttamisen puitteet ja aikataulu voivat olla toimeksiantajan määrittelemät. Tämä voi helpottaa opinnäyteprojektin etenemistä, sillä tekemistä ohjaa ulkopuolelta tuleva aikataulu sekä kiinnostus työtä ja sen edistymistä kohtaan. Mahdollisista ongelmista suurimpana Svinhufvud (2015) mainitsee, että opiskelija havaitsee myöhemmin, ettei olekaan riittävän kiinnostunut aiheesta. Toinen potentiaalinen ongelma on ulkopuolelta tuleva paine. Ongelma realisoituu, mikäli opinnäytetyölle määritetty aikataulu ja

siltä edellytettävä laatu ovat ristiriidassa opiskelijan omien todellisten ajatusten ja sisäisen prosessin kanssa. (Svinhufvud 2015, 45–46)

Houkutus tehdä opinnäytetyö toimeksiantona voi kasvaa, jos siitä tarjotaan taloudellista korvausta. Parhaimmillaan kyseessä on motivaatiota työn loppuunsaattamiseen lisäävä asetelma. Pahimmillaan opiskelija voi kuitenkin jäädä opinnäytetyönsä kanssa yksin ja ilman tukea, eikä lopputulos sen myötä välttämättä tyydytä sen enempää toimeksiantajaa, tekijää kuin korkeakouluakaan. Useilla tieteenaloilla ongelma toimeksiannoissa voi olla vähäinen tai olematon kokemus eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä. (Svinhufvud 2015, 46–47) Toimeksiannot ovat yleisiä muun muassa kaupallisilla ja teknisillä aloilla, mutta eivät niinkään esimerkiksi humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Niistä on suositeltavaa tehdä kirjallinen sopimus osapuolten kesken, jossa ilmenee kaikki opinnäytetyöhön liittyvät tehtävät, vastuut sekä korvaus. Korvauskäytännöt vaihtelevat, mutta Hakala (2017) arvelee korvauksen suuruuden olevan yleisimmin jotain 500–2500 euron välillä. On kuitenkin huomioitava, että toimeksiantoihin saatetaan kytkeä myös alustavia lupauksia esimerkiksi kesätöistä tai jopa pidempiaikaisista työsuhteista. (Hakala 2017, 53–54)

Opiskelijan itse valitseman aiheen vahvuus liittyy kiinnostavuuden näkökulmaan, sillä hän on todennäköisemmin innostunut aiheesta. Oma aihe antaa myös enemmän vaikutusvaltaa opinnäytteen toteutukseen esimerkiksi tutkimusmenetelmien ja valittavan taustakirjallisuuden suhteen. Parhaassa tapauksessa oma aihe tuottaa iloa ja nautintoa edesauttaen työn valmistumista. Suurimmat riskit itse valitussa aiheessa liittyvät edellä mainittuun aiheen rajaamisen vaikeuteen. Tutkittavuuden näkökulmien pohtiminen ei välttämättä ole oman aiheen kohdalla yhtä helppoa, mikä voi vaikeuttaa toteuttamiskelpoisen ja mielekkään aiheen rajauksen löytymistä. Ongelmia voi ilmetä myös, mikäli aihe ei miellytä ohjaajaa. Ohjaaja voi yksinkertaisesti olla pitämättä aiheesta. Negatiiviseen suhtautumiseen voi lisäksi vaikuttaa esimerkiksi aiheen vaikeus tai sen kokeminen kyseessä olevaan tieteenalaan tai oppiaineeseen sopimattomaksi. (Svinhufvud 2015, 47–48) Ohjaajalta saatu hyväksyntä aiheelle onkin jokaisen opinnäytetyön peruslähtökohta (Hakala 2017, 54).

5.4 Opinnäytetöiden verkkojulkaisemisen historia

Opinnäytetöiden verkkojulkaisemisen juuret ulottuvat Suomessa 1990-luvun lopulle (Ilva 2017). Tätä nykyä kattavin tietopankki verkossa julkaistujen opinnäytteiden maailmaan Suomessa on Finna.fi-sivusto, joka on satojen eri Finna-hakupalveluiden aineistot yhteen kokoava sivusto. Kansalliskirjaston ylläpitämästä Finna.fi:stä voi yhdellä haulla hakea lukuisten eri toimijoiden aineistoja ja sieltä löytyy miljoonia kulttuuri- ja tiedeaineistoja. Vuonna 2014 avattuun palveluun kuuluu etenkin yleisiä kirjastoja, arkistoja, museoita ja korkeakoulukirjastoja. Sivustolta löytyy kattavasti eri korkeakoulukirjastojen tutkimuskirjallisuutta, artikkeleita ja opinnäytetöitä. (Finna 2023)

Finna.fi sisältää runsaasti aikaisempien vuosikymmenten opinnäytetöitä ja vanhimmat pro gradu -tutkielmat ovat jopa 1800-luvulta. Opinnäytetöiden määrän yleinen kasvu, mutta ennen kaikkea verkkojulkaisemisen kehittyminen ilmenee Finnan tietokannasta löytyvien opinnäytetöiden määrästä. Taulukossa 1 on kuvattu määrän kehittyminen vuosijaksoittain vuoteen 2021 asti, kun aineistotyypeiksi on rajattu ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetyöt.

TAULUKKO 1. Opinnäytetöiden määrä Finna.fi-sivustolla aineistotyyppirajauksella ”Pro gradu” ja ”Maisterivaiheen työ” (n= 431 902). Hakupäivämäärä 5.5.2023.

Vuosijakso	Opinnäytetöiden määrä
2011–2021	153 865
2000–2010	135 171
1989–1999	75 289
1978–1988	36 928
1967–1977	26 950
–1966	17 824

Dokumentoitujen julkaisujen määrällisestä kasvusta huolimatta taulukosta voi havaita, että tietokantaan on onnistuttu tallentamaan laajasti myös varhaisempien vuosikymmenten opinnäytetöitä. On syytä huomioda, että Finna.fi-tietokanta saattaa sisältää joitain ulkomailta julkaistuja opinnäytteitä, mutta kokonaisuuden kannalta niiden osuus ei ole merkittävä. Julkaisumaan rajaaminen ei sivustolla ole puutteellisten sijaintitietojen vuoksi järkevää.

Finnan ohella yliopistojen opinnäytetöiden verkkojulkaisemiseen liittyy olennaisella tavalla korkeakoulujen julkaisuarkistot. Nykyisen kaltaisia avoimia julkaisuarkistoja alettiin rakentaa Suomessa noin viisitoista vuotta sitten. Nykyään käytännössä kaikilla suomalaisilla korkeakouluilla on käytössään julkaisuarkisto. Niitä käyttävät lisäksi muun muassa tutkimuslaitokset, ministeriöt ja tieteelliset seurat. Opinnäytteet ovat selkeästi hallitseva aineistotyyppi julkaisuarkistojen kokonaisuudessa niin Suomessa kuin monessa muussakin maassa. Korkeakouluissa ja muuallakin julkisella sektorilla tuotettua informaatiota on niiden ansiosta niin tiedeyhteisön kuin suuren yleisön saatavilla ennennäkemättömässä laajuudessa. Julkaisuarkistoilla onkin suuri merkitys tieteellisen ja muun yhteiskunnallisesti tärkeän tiedon pysyvän saatavuuden ja näkyvyyden takaajana. (Ilva 2017)

Suomalaiset yliopistot ovat alusta alkaen kehittäneet omia julkaisuarkistojaan organisaatiokohtaisina palveluina. Tämä poikkeaa ammattikorkeakoulujen lähestymistavasta, jossa kansallisen tason hankkeena on kaikille Suomessa toimiville ammattikorkeakouluille luotu yhteinen Theseus-julkaisuarkisto. Organisaatiokohtaisten palveluiden luomisessa keskeinen ajatus on kuitenkin alusta alkaen ollut se, että julkaisuarkistoista on mahdollisuus haravoida tallennettujen aineistojen kuvailutiedot keskitettyihin hakupalveluihin. Finna.fi-tietokannassa on kyse juuri tämän kaltaisesta keskitetystä hakupalvelusta, jonka kautta julkaisuarkistoihin tallennettuja aineistoja saadaan näkyville yhteen paikkaan. (Ilva 2008; 2017)

Julkaisuarkistoihin ei niiden lyhyehkön historian vuoksi ole tallennettu kovinkaan laajasti ennen 2010-lukua ilmestyneitä opinnäytetöitä. Ajallisessa jakaumassa esiintyy kuitenkin suurta vaihtelua eri julkaisuarkistojen välillä. Julkaisuarkistoihin tallennettujen opinnäytetöiden metatiedot on haravoitu kattavasti Finnaan, josta löytyy myös linkki julkaisuarkistosijaintiin. Julkaisuarkistoista puuttuvien vanhempien opinnäytetöiden osalta Finnan sijaintitiedoista näkyy opinnäytteen fyysisen version sijainti, mistä ilmenee, minkä yliopiston

kirjastokokoelmasta työ löytyy. Viime vuosina ilmestyneistä opinnäytetöistä löytyy Finnasta usein myös tiivistelmä.

Julkaisuarkistojen kenties suurin vahvuus suhteessa Finnaan on kuitenkin niiden laajempi hakupinta-ala. Finnassa haun voi kohdistaa ainoastaan otsikkoon, tekijään tai aiheeseen. Viimeksi mainittu tarkoittaa yleisesti ottaen työlle määritettyjä avainsanoja. Julkaisuarkistot puolestaan suuntavat hakunsa myös tutkielman tiivistelmään ja suurin osa lisäksi kokotekstiin. Tämä parantaa luonnollisesti todennäköisyyttä löytää etsimänsä julkaisuarkistosta, mikäli otsikosta tai avainsanoista ei löydy hakulausekkeeseen kuuluvaa termiä.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa käsittelen tutkimuksen toteuttamiseen liittyvät asiat. Ensimmäisessä alaluvussa esittelen tutkimusmenetelmänä käytettävän kartoittavan kirjallisuuskatsauksen ja sen valintaan vaikuttaneet tekijät. Alaluvun päätteeksi kuvaan tutkimuksen etenemisen vaiheet. Kartoittava kirjallisuuskatsaus etenee valitun menetelmän vaiheiden mukaisesti toisesta alaluvusta alkaen.

6.1 Kartoittava kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsausten merkitys tieteellisen tutkimustoiminnan välineenä on kiistaton. Näyttöön perustuvan toiminnan kasvaneen roolin myötä erilaiset katsaustyyppit ovat lisääntyneet ja niissä käytettävät menetelmät kehittyneet. (Suhonen, Axelin & Stolt 2016, 7) Useista katsaustyypeistä huolimatta niille kaikille on ominaista aihealueen keskeisen tutkimustiedon kerääminen, analysointi ja raportointi (Arksey & O'Malley 2005).

Tässä tutkimuksessa toteutustavaksi valittiin kartoittava kirjallisuuskatsaus (engl. scoping review), jonka suosio tiettyyn aihepiiriin liittyvän tutkimustiedon tarkastelussa on viime vuosina kasvanut (Colquhoun ym. 2014). Kartoittavaa kirjallisuuskatsausta on hyödynnetty enenevässä määrin myös maisteritason opinnäytetöissä, etenkin sosiaali- ja terveysalalla (ks. esim. Heinonen 2019; Salo 2022). Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielmissa scoping-katsausta ei ole tietojeni mukaan aiemmin käytetty. Menetelmä ei muutenkaan nouse esiin alan suomalaisissa tutkimuksissa. Tutkimukseni lisää näin ollen ymmärrystä menetelmän soveltuvuudesta liikunnan yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen kentällä.

Kartoittavalla kirjallisuuskatsauksella voidaan muodostaa ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä ja olemassa olevan tiedon määrästä, laajuudesta ja luonteesta (Arksey & O'Malley 2005). Sitä pidetään sopivana katsaustyyppinä erityisesti vähän tai ei lainkaan tutkituissa aiheissa (Colquhoun ym. 2014). Lisäksi scoping-katsauksia voidaan tehdä silloin, kun halutaan arvioida tarvetta ja mahdollisuuksia systemaattiselle kirjallisuuskatsaukselle, syntetisoida ja välittää tietoa tutkimustuloksista sekä tunnistaa tutkimusaukkoja olemassa olevasta kirjallisuudesta (Arksey & O'Malley 2005).

Kartoittavassa kirjallisuuskatsauksessa tavoitellaan tutkimuskohteen laajaa kuvausta, kun taas systemaattinen kirjallisuuskatsaus keskittyy hyvin spesifiin ennalta määriteltyyn

tutkimuskysymykseen (Arksey & O'Malley 2005). Tutkimuksessani pyrin muodostamaan laajan ymmärryksen jalkapalloa käsittelevistä ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöistä Suomen yliopistoissa. Tutkimuksen luonne ja vähäinen aiempi tieto vaikuttivat merkittävästi päätökseen valita toteutustavaksi kartoittava kirjallisuuskatsaus. Scoping-katsaus soveltuu tarkoitukseeni erityisen hyvin myös siksi, ettei siinä olla tavallisesti kiinnostuneita yksittäisten tutkimusten yksityiskohdista ja tuloksista (emt.), vaan kuvaus tuotetaan yleisemmällä tasolla, kuten tutkimuksessani on pyrkimyksenä.

Systemaattisesta katsauksesta poiketen kartoittavaan kirjallisuuskatsaukseen ei tyypillisesti kuulu aineistoon valittavien alkuperäistutkimusten laadunarviointia (emt). Tässä tutkimuksessa ei ole tehty laadunarviointia, mutta julkaisijakorkeakoulun ja oppiaineen määrittelemät kriteerit opinnäytetyön hyväksyttävälle suoritukselle ovat luonnollisesti jokaisen työn kohdalla täytyneet. Laadunarviointiprosessin puuttuminen on kuitenkin tärkeää huomioida johtopäätöksiä tehtäessä. Aiemman tutkimuksen määrä tai tietyn lähestymistavan yleisyys ei takaa, että laadukasta tietoa olisi riittävästi. (Grant & Booth 2009)

Noudatan tutkimuksessani Levacin ja kumppaneiden (2010) vaiheittain etenevää kartoittavan kirjallisuuskatsauksen prosessia, joka on luotu Arksey'n ja O'Malleyn (2005) luoman metodologisen viitekehyksen pohjalta. Kirjallisuuskatsaukseni sisältää seuraavat viisi vaihetta:

- 1) Tutkimuskysymysten määrittäminen
- 2) Olennaisen aineiston tunnistaminen
- 3) Aineiston valinta
- 4) Tiedon kartoittaminen
- 5) Tiedon analysointi, raportointi ja soveltaminen

(Arksey & O'Malley 2005; Levac ym. 2010).

Kartoittava kirjallisuuskatsaus alkaa toisessa alaluvussa (6.2) esiteltävien tutkimuskysymysten määrittämisellä. Seuraavassa vaiheessa tunnistan tutkimuksen kannalta relevantit opinnäytetyöt luomalla hakustrategian ja suorittamalla hakuprosessin (6.3). Neljännessä alaluvussa (6.4) rajaan mukaan otettavat opinnäytteet määriteltyjen sisäänotto- ja poissulkukriteerien perusteella. Viidennessä (6.5) alaluvussa kerron mukaan valittujen opinnäytetöiden tiedon kartoittamisesta eli mitä tietoja yksittäisestä työstä on kerätty. Kuudennessa (6.6) alaluvussa

kerron, miten valittujen tutkimusten sisältämää tietoa on käsitelty ja analysoitu sekä kuinka tulosten raportointi ja tiedon soveltaminen tapahtuvat.

Viimeisenä vaiheena Levac kollegoineen (2010) tuovat esiin asiantuntijakonsultaation, jonka nähdään lisäävän tutkimuksen metodologista tarkkuutta sekä tarjoavan katsauksen toteuttamiseen lisätietoa ja näkökulmia (Levac ym. 2010). Arksey ja O'Malley (2005) puolestaan näkevät konsultaation vapaaehtoisena, joskin tulosten hyödyllisyyttä potentiaalisesti lisäävänä vaiheena. En suorittanut omassa katsauksessani erillistä asiantuntijakonsultaatiota, mutta prosessin aikana olen konsultoinut opinnäytetyön ohjaajia sekä saanut tukea graduseminaarin vertaisopiskelijoilta. Yleisesti ottaen on huomioitava, että tutkimuksessa noudattamani viitekehyksen eri vaiheissa useamman tutkijan tai jopa tutkijatiimin hyödyntäminen nähdään oleellisena osana tutkimusta (Levac ym. 2010). Tutkimuksessani on kyse itsenäisesti toteutettavasta opinnäytetyöstä ja oman osaamisen osoittamisesta. Näin ollen en nähnyt laajemman asiantuntijaryhmän käyttämistä tutkimuksen luonteelle sopivana.

6.2 Tutkimuskysymysten määrittäminen

Kartoittavan kirjallisuuskatsauksen ensimmäisessä vaiheessa määritetään tutkimuskysymykset, joiden tulee olla linjassa tutkimuksen tarkoituksen kanssa. Katsaustyypille ominaisesti niiden tulisi olla laajoja kattavan aineiston saavuttamiseksi. Tutkimusprosessin seuraavien vaiheiden onnistumisen kannalta on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että tutkimuskysymykset ovat selkeästi määriteltä. (Arksey & O'Malley 2005; Levac ym. 2010)

Puhuessani jatkossa opinnäytetöistä, opinnäytteistä tai töistä viittaen Suomen yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöihin, ja tutkimusaineiston rajaamisen jälkeen kyse on täsmällisemmin sanottuna jalkapalloaiheisista opinnäytetöistä.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1) Missä määrin jalkapalloa on tutkittu Suomen yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöissä ja millaista kehitys on ollut ajallisesti?

2) Millä tieteenaloilla ja missä oppiaineissa jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt ovat syntyneet ja mitkä ovat keskeiset ajallisessa tarkastelussa havaittavat muutokset?

3) *Millaisista teemoista jalkapalloaiheisia opinnäytetöitä on tehty ja millaista ajallista muutosta teemojen suhteen on havaittavissa?*

6.3 Olennaisen aineiston tunnistaminen

Kartoittavan katsauksen toisessa vaiheessa luodaan hakustrategia, josta tulee käydä ilmi, mistä lähteistä relevantteja tutkimuksia etsitään, mitä hakutermejä käytetään sekä mikä on tutkimuksille haluttu aikajänne ja kieli. Kokonaisvaltaisuus ja laajuus on hakuprosessissa tärkeää, mutta olennaista on myös huomioida käytännön rajoitteet ja resurssit. (Arksey & O'Malley 2005). Kartoittavan katsauksen laajuuteen ja rajoituksiin liittyvien päätösten tulisi perustua tutkimuskysymyksiin ja tutkimuksen tarkoitukseen. Laajuutta rajoittavat valinnat on perusteltava ja niiden vaikutukset tutkimukseen tulee tuoda esiin. Levac ja kumppanit (2010) suosittelevat tutkimuksen kontekstin ja käytettävän metodologian tuntevien asiantuntijoiden hyödyntämistä hakustrategiaa koskevissa päätöksissä. (Levac ym. 2010)

Olennaisten opinnäytetöiden tunnistamista edesauttoi aiempi kokemukseni vastaavanlaisesta hakuprosessista, mikä loi pohjaa hakustrategian suunnittelulle. Tämän lisäksi hakustrategiaa sparrattiin Jyväskylän yliopiston kirjaston informaattikon ja tutkimuksen kontekstin tuntevien asiantuntijoiden kanssa. Lopullisista valinnoista olen kuitenkin itse tutkimuksen toteuttajana vastuussa.

Ensimmäiseksi päätin, että tukeudun etsimään olennaisia opinnäytetöitä ainoastaan verkkolähteistä. Arksey ja O'Malley (2005) mainitsevat verkon tietokantojen lisäksi mahdollisina hakulähteinä muun muassa aihepiirin liittyvien tutkimusten lähdeluetteloita, keskeisiä tiedelehtiä sekä ehdottavat lisäksi verkostojen, relevanttien organisaatioiden ja konferenssien hyödyntämistä. Tutkimuksessani keskityn yhteen, luvussa 5.2 määrittelemääni aineistotyyppiin, joiden löytäminen edellä mainitsemista lisähakulähteistä ei olisi ollut nähdäkseni kovin todennäköistä. Arvioin, että haun laajentaminen tietokantojen ulkopuolisiin lähteisiin ei olisi olennaisesti auttanut olennaisen aineiston löytämisessä. Noudatin Arkseyn ja O'Malleyn (2005) suositusta tutkimuksen käytännön rajoitteiden ja resurssien huomioimisesta. Päätin sen vuoksi sivuuttaa lisälähteet ja panostaa verkossa tehtävän haun laajuuteen ja kattavuuteen. Tiedostan, että joitain opinnäytetöitä olisi verkon ulkopuolisia lähteitä kaivamalla ollut löydettävissä, mutta en usko näiden osuuden olevan kokonaisuuden kannalta merkittävä. Lisäksi esimerkiksi pelkkä lähdeluettelotieto jalkapalloaiheisesta opinnäytetyöstä olisi

saattanut osoittautua riittämättömäksi tieteenala- ja oppiainetarkastelun näkökulmasta ja näin vaikeuttanut tutkimuskysymyksiin vastaamista.

Toiseksi tein ratkaisun käyttää teoriaosuuden luvussa 5.3 esittelemiäni yliopistojen julkaisuarkistoja ja Finna.fi-tietokantaa aineistolähteinä. Yliopistojen julkaisuarkistojen valintaa perustelen niiden laajalla hakupinta-alalla, jossa hakusanoja etsitään bibliografisten tietojen lisäksi tiivistelmästä ja useimmiten myös kokotekstistä. Yliopistojen julkaisuarkistot ovat tätä nykyä opinnäytetöiden ensisijainen tallennuspaikka ja siten katsottavissa alkuperäislähteeksi. Finna.fi:n valintaa puoltaa tietokannan laaja kokoelma vanhempia opinnäytetöitä ja niiden bibliografisia tietoja, joita julkaisuarkistoista ei lyhyen historian vuoksi ole löydettävissä. Aineistolähteiden valintaan vaikutti oleellisesti aiempi kokemukseni vastaavanlaisesta hausta ja tietokantojen tuntemus.

Kolmantena vaiheena hakustrategian luomisessa oli hakulausekkeen muodostaminen. Ennen päätöksiä tein monipuolisesti testihakuja ja tutkin tietokantojen toimintalogiikoita, jotta olisin mahdollisimman hyvin selvillä hakulauseketta koskevien valintojen vaikutuksesta hakutuloksiin. Ensisijaisena pyrkimyksenäni oli varmistua haun riittävästä laajuudesta, vaikka se tarkoittaisikin epärelevanttien hakutulosten osuuden kasvua. Hakulausekkeen muodostamisessa olennaisimmiksi hakusanoiksi tunnistin termit 'jalkapallo' ja 'futsal'. Sisällytin hakulausekkeeseen lisäksi aiheen näkökulmasta keskeisiin lajiliittoihin FIFAan, UEFAan ja Suomen Palloliittoon viittaavat termit. Opinnäytetyön kielen perusteella en lähtökohtaisesti halunnut sulkea töitä haun ulkopuolelle. Omia mahdollisia kielirajoitteita en nähnyt ongelmana. Uskoin saavani tutkimukseni kannalta olennaisen informaation myös itselleni vierailta kielillä tehdyistä opinnäytetöistä hyödyntäen esimerkiksi verkon käännöspalveluita.

Otin hakusanojen valinnassa laajasti huomioon eri kielet, joilla opinnäytetöitä on Suomessa tehty. Selvitin yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytteiden kielijakaumaa Finna.fi:n kautta ja muodostin käsityksen, millä eri kielillä keskeiset hakutermit kannattaa kirjoittaa. Hakulausekkeen muodostamisen perustyökaluista katsoin tarpeelliseksi käyttää vain Boolean OR-operaattoria ja sanankatkaisuun käytettävää asteriskiä *. Asteriskin käytön osalta varmistin, että sen vaikutus hakutuloksiin on halutunlainen ja kattavuutta lisäävä eri hakusanoissa.

Hakuprosessi suoritettiin 31.3.2022 – 28.6.2022 välisenä aikana tietokanta kerrallaan. Haun aikajänteen rajasin niin, että olennaisia opinnäytetöitä etsittiin kaikista ennen vuotta 2022 ilmestyneistä töistä. Vuosi 2022 oli vielä hakuprosessin aikana meneillään, joten katsoin parhaaksi jättää kyseisenä vuonna julkaistut työt eri vuosien ja ajanjaksojen välisen vertailtavuuden vuoksi tutkimuksen ulkopuolelle.

Otin kartoittavan kirjallisuuskatsauksen toteutuksessa huomioon jalkapallon monilajisuuden. Luen jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden joukkoon lajin soveltavien muotojen lisäksi tasavertaisesti kuuluviksi sisarlajeista futsaliin, e-jalkapalloon ja rantajalkapalloon liittyvät työt. Suomen Palloliitossa jalkapalloa on edistetty viimeisten vuosien ajan entistä vahvemmin monilajisesta näkökulmasta puhuen ”jalkapalloperheestä”. Näin ollen en nähnyt perusteita poissulkea kansallisen tai kansainvälisten lajiliittojen alla toimivia lajeja. Muut modernista jalkapallosta kehittyneet lajimuodot, kuten freestyle- ja katujalkapallon päätin rajata katsauksen ulkopuolelle. Hakusanoihin näistä lajimuodoista koin tarpeelliseksi vain termin ’futsal’ sen ollessa ainoa laji, jonka sanan perusosa poikkeaa jalkapallosta niin Suomessa kuin kansainvälisestikin.

Monilajisuus ei kuitenkaan ole tutkimuksessani esillä, vaan tarkastelen lajeja yhtenä kokonaisuutena. Tämä johtuu myöhemmin ilmenevistä saatavuuden rajoitteista tutkimusaineiston osalta. Se olisi mielestäni tehnyt monilajisuuden analysoinnista epäluotettavaa. Vaikka tutkimuksen fokus on maailman suosituimmassa urheilumuodossa, sisältyy katsauksen jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden alle myös jalkapallon sisarlajeja tarkastelevia opinnäytetöitä.

Tutkimuksessa käytetyt hakulausekkeet on esitelty kuvassa 2. Testihakujen perusteella päädyin julkaisuarkistojen hakulausekkeen pieneen viilaukseen Finna.fi-haussa suhteessa julkaisuarkistoihin. Hakuosumien määrät on tiivistetty taulukkoon 2. Tarkempi kuvaus käytetyistä tietokannoista ja käytetyistä kokoelmista löytyy tutkimuksen liitteistä (liite 1). Hakutulosten hallinnassa ja asianmukaisessa tallentamisessa hyödynsin viitteidenhallintajärjestelmä Zoteroa. Tutkimuksen toistettavuuden takaamiseksi tallensin järjestelmään kaikki hakutulossivut näytönkaappauksina.

Yliopistojen julkaisuarkistoissa käytetty hakulauseke

jalkapallo* OR futi* OR futa* OR footb* OR soccer* OR f?tb* OR calcio* OR Футбо* OR
fussbal* OR fußbal* OR UEFA* OR FIFA* OR Palloliit* OR SPL OR futsal*

Finna.fi-tietokannassa käytetty hakulauseke

jalkapallo* OR jalkapallo OR futi* OR futa* OR footb* OR soccer* OR f?tb* OR calcio* OR
Тфутб* OR fussbal* OR fußbal* OR UEFA* OR FIFA* OR Palloliit* OR SPL OR futsal*

KUVA 2. Aineistonkeruussa käytetyt hakulausekkeet.

TAULUKKO 2. Aineistolähteet ja hakutulokset.

Haussa käytetyt tietokannat	Hakuosumien määrä
14 yliopistojen julkaisuarkistoa ja Finna.fi-tietokanta (ks. liite 1)	n= 10 357

6.4 Aineiston valinta

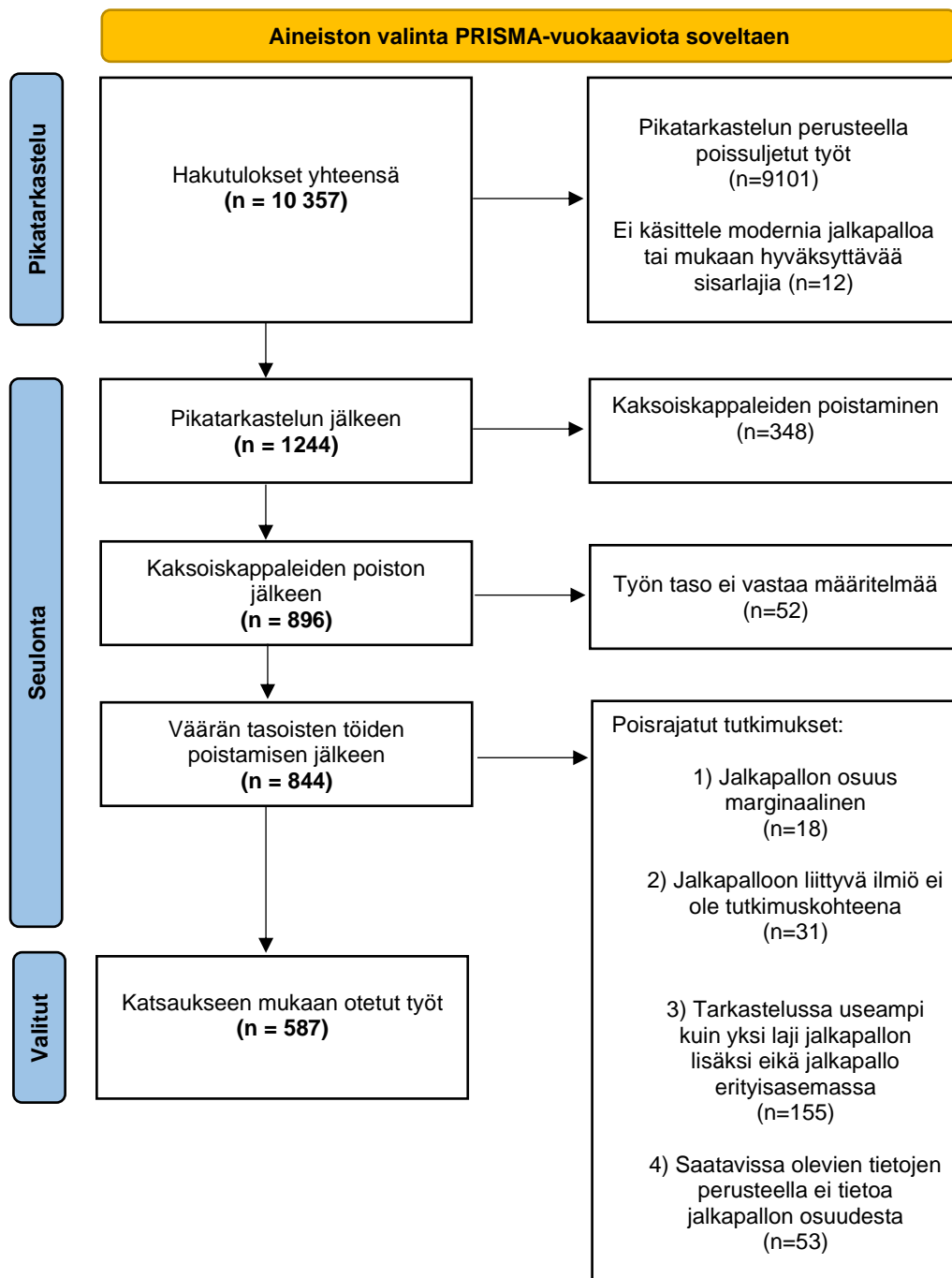
Hakuprosessin suorittamisen jälkeen siirryin aineiston valintaan sisäänotto- ja poissulkukriteerien perusteella. Systemaattisessa katsauksessa kriteerit määritellään yleensä etukäteen, mutta kartoittava kirjallisuuskatsaus mahdollistaa lopullisten rajausten määrittelyn jälkikäteen (Arksey & O'Malley 2005; Armstrong ym. 2011; Levac 2010 ym.). Olin jo ennen hakuprosessia pohtinut hakukriteerejä ja päättänyt, että laajasti useampia urheilumuotoja käsittelevät työt tullaan rajaamaan katsauksen ulkopuolelle, vaikka jalkapallo esiintyisikin tutkimuksessa yhtenä lajeista. Tarkkoja yksityiskohtia määritellesäni hyödynsin kuitenkin ”post hoc” -tapaa, jossa kriteereitä hiottiin vielä hakutuloksiin perehtymisen yhteydessä. Puhuessani jalkapallosta on syytä ottaa huomioon monilajisuutta koskeva linjaukseni, jonka vuoksi sana ’jalkapallo’ sisältää myös mukaan otetut sisarlajit. Tutkimuksen sisäänotto- ja poissulkukriteerit on kuvattu taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Katsaukseen valittavien opinnäytetöiden sisäänotto- ja poissulkukriteerit.

Sisäänottokriteerit	Poissulkukriteerit
Ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyö, joka on julkaistu ennen vuotta 2022 Suomessa toimivassa tai aiemmin toimineessa yliopistossa.	Jalkapallon lisäksi useampi kuin yksi urheilumuoto on vähintään tasavertainen osa tutkimusta.
Vähintään opinnäytetyön bibliografiset tiedot on julkaistu yliopiston omassa julkaisuarkistossa tai Finna.fi-tietokannassa.	Jalkapallo ei ole varsinaisena tutkimuskohteena.
Opinnäytetyössä tarkastellaan jalkapalloon liittyvää aihetta.	Avoimesti verkossa saatavilla olevien tietojen perusteella ei pystytä varmistumaan jalkapallon osuudesta opinnäytetyössä.

Levacin ja muiden (2010) suosituksesta poiketen opinnäytetöiden valinnassa ei käytetty monialaista tiimiä. Valintaprosessin toteutin määriteltyjen kriteerien pohjalta itsenäisesti, objektiivisuuteen pyrkien. Hyödynsin kuitenkin ohjaajien ja vertaisopiskelijoiden asiantuntemusta joidenkin rajatapausten kohdalla.

Epärelevanttien hakutulosten määrä oli lopulta suuri, mihin myös kartoittavan katsauksen metodologian kehittäneet Arksey ja O'Malley (2005) törmäsivät omassa tutkimuksessaan. Laaja hakustrategia oli kuitenkin tietoinen päätös. Hakutulosten koonnista (Liite 1) voi havaita, että suoritin prosessin tietokanta kerrallaan. Valintaprosessin tiivistää PRISMA-ScR tarkistuslistan suosittama PRISMA-vuokaavio (Tricco ym. 2018), jota sovelsin tutkimukselleni tarkoituksenmukaisella tavalla (kuva 3). Kaikkien tietokantojen osalta toteutin valintaprosessin identtisellä tavalla. Vuokaavion jälkeen kuvaan valintaprosessin eri vaiheet mahdollisimman tarkasti ja ymmärrettävästi.

KUVA 3. Kartoittavan kirjallisuuskatsauksen aineistonvalintaprosessin vaiheet PRISMA-vuokaaviota (Tricco ym. 2018) soveltaen.

Hakutulospäätyä (n=10357) suuren määrän vuoksi päädyin ensimmäisessä vaiheessa poissulkemaan epärelevantit opinnäytetyöt pikatarkastelun kautta. Pikatarkastelussa oli kyse nopeasta silmäilystä, jonka perusteella onnistuin rajaamaan valtaosan hakutuloksista katsauksen ulkopuolelle. Pääosin tein päätöksen otsikkotason tarkastelulla, mutta tarvittaessa katsoin myös työn tiivistelmää tai kokotekstiä, mikäli sellainen oli saatavissa. Olennaista

pikatarkastelussa ei ollut töiden sulkeminen tarkkojen kriteerien perusteella, vaan se, että pystyin toteamaan työn epärelevanttiuden nopeasti. Poissuljetut tutkimukset eivät tavallisesti liittyneet joko millään tavalla jalkapalloon tai vain erittäin ohuesti.

Pikatarkasteluvaiheen yhteydessä rajasin katsauksen ulkopuolelle myös opinnäytetyöt, joissa käsiteltiin sellaisia jalkapallon muotoja, jotka eivät lukeutuneet etukäteen tehdyn rajauksen mukaisesti tutkimuksen kiinnostuksen kohteisiin (n=12). Poisrajatuissa töissä käsiteltiin jalkapallon lajimuodoista amerikkalainen jalkapalloa (n=5), gaelilaista jalkapalloa (n=2) sekä seuraavia kertaalleen maininnan saaneita lajeja: australialainen jalkapallo, sulkajalkapallo, robottijalkapallo, freestylejalkapallo ja katujalkapallo.

Toisessa vaiheessa poistin jäljellä olevista (n=1244) julkaisusta kaksoiskappaleet (n=348). Muutamaa yksittäistapausta lukuun ottamatta kyse ei ollut varsinaisesti identtisistä duplikaateista, vaan siitä, että sama työ löytyi sekä Finna.fi:stä että yliopiston omasta tietokannasta. Käytettyjä aineistolähteitä ja niiden päällekkäisyyttä käsitelin tarkemmin luvussa 5.4. Kaksoiskappaleiden poiston jälkeen opinnäytteitä oli jäljellä kaikkiaan (n=896) kappaletta.

Kolmanneksi rajasin aineiston ulkopuolelle työt, joiden taso ei vastaa ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytettä. Hakusuodattimilla tällaiset työt oli mahdollista rajata hakutulosten ulkopuolelle lukuun ottamatta Finna.fi-tietokantaa. Suoritettujen testihakujen perusteella havaitsin, että Finna.fi:n opinnäytekokoelman aineistotyyppi ”Muu” sisältää myös ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytteitä. Tämän vuoksi en voinut sivuuttaa sitä hakuprosessissa, vaikka se sisälsikin lopulta useita epärelevantteja töitä (n=52). Suurin osa oli opistotasoisia töitä, joiden lisäksi mukana oli Helsingin yliopiston voimistelulaitoksen jalkapalloa käsitelleitä erikoistöitä.

Seuraavaksi ryhdyin katsastamaan jäljelle jääneitä (n=844) opinnäytteitä lähemmin. Heti alkuun huomasin, että jotkin pikatarkasteluvaiheen läpäisseistä töistä käsittelevät jalkapalloa vain marginaalisesti, eikä syvällisemmälle pohdinnalle suhteessa poissulkukriteereihin ole tarvetta (n=18). Pois rajattujen joukossa oli muun muassa näyttelijäntaiteen koulutusohjelmassa valmistunut työ, jossa kirjoittaja tuo esiin pari esimerkkiä jalkapallohistoriastaan käsitellessään esiintymisjännitystä (Kähkönen 2020).

Tämän jälkeen jäljellä oli vielä kolme poissulkukriteeriä, joiden perusteella aineistoa rajasin. Ensinnäkin halusin jättää katsauksen ulkopuolelle useampaa urheilumuotoa käsittelevät opinnäytetyöt. Hakutuloksiin tutustumisen jälkeen päädyin tiukkaan rajaukseen ja poissuljin aineistosta kaikki sellaiset työt, joissa käsiteltiin tasavertaisesti useampaa kuin yhtä lajia jalkapallon lisäksi (n=155). Suurin osa tässä vaiheessa katsauksen ulkopuolelle jääneistä opinnäytteistä oli selvästi useampaa urheilumuotoa käsitteleviä töitä. Joukossa oli muun muassa kahdeksan työtä, joissa käsiteltiin useita lajiliittoja, Suomen Palloliitto mukaan lukien. Kriteerin perusteella ulkopuolelle jäivät myös Polson (2015) ja Hurskaisen (2017) opinnäytteet, joissa käsiteltiin jalkapallon ohella koripalloa ja jääkiekkoa. Kuitenkin esimerkiksi Jalkasen (2012) useita joukkueurheilun ammattilaisliigoja tarkasteleva opinnäytetyö kelpuutettiin, koska siinä jalkapallon katsottiin olevan suuremman huomion kohteena suhteessa muihin lajeihin.

Katsauksen ulkopuolelle jäi kaikkiaan (n=31) hakutulosta, joissa jalkapallo ei ollut työn varsinaisena tutkimuskohteena. Jalkapallo saattoi nousta esiin tutkimustulosten kautta, kuten koululaisia tarkastelleissa pro gradu -tutkielmissa koskien unelma-ammatteja (Havula 2020) ja liikuntasuhteita (Särkimäki 2015). Poissulkukriteerin myötä aineistosta jäi pois myös esimerkiksi Urosen (2002) opinnäytetyö, jossa keskityttiin mittareiden luotettavuuden tarkasteluun Kaikki Pelaa -ohjelmassa. Edellä kuvatun kaltaiset opinnäytteet ovat epäilemättä hyödyllisiä jalkapallon näkökulmasta. Kuitenkin tutkittavan ilmiön ollessa lajin ulkopuolelta, en nähnyt esimerkin kaltaisia töitä katsaukseen sopiviksi.

Katsauksen viimeinen poissulkukriteeri liittyi opinnäytteistä saatavilla olevien tietojen puutteellisuuteen. Kaikki katsauksessa tehdyt valinnat pohjautuivat verkosta saatavilla oleviin tietoihin. Jouduin rajaamaan katsauksen ulkopuolelle yhteensä (n=53) hakutulosta, koska tiedoista ei käynyt ilmi, mikä jalkapallon rooli opinnäytetyössä oli. Otsikoiden perusteella näyttää arvioni mukaan kuitenkin siltä, että suurin osa on todellisuudessa laajempia liikuntaan tai urheiluun viittavia opinnäytetöitä (ks. esim. Oikari 2014). Aineiston ulkopuolelle jäi kuitenkin todennäköisesti yksittäisiä opinnäytetöitä, jotka täyttivät muut valintakriteerit. Joukossa oli esimerkiksi joitain ottelumanipulaatiota käsitelleitä opinnäytteitä, joissa jalkapallo on todennäköisesti voinut olla keskeinen osa tutkimusta (ks. esim. Partinen 2021). Monivaiheisen valintaprosessin jälkeen jäljellä oli tutkimuksen aineiston muodostaneet (n=587) opinnäytetyötä.

6.5 Tiedon kartoittaminen

Neljännän vaiheen tarkoituksena on koota työn kannalta keskeinen informaatio tutkimusaineistosta. Kartoitettavan tiedon tulee olla sellaista, että sen avulla on mahdollista vastata tutkimuskysymyksiin. (Arksey & O'Malley 2005; Levac ym. 2010) Jo aiemmin on todettu ja hyväksytty, että tutkimusaineisto sisältää avoimesti luettavissa olevien opinnäytetöiden lisäksi myös pelkän abstraktin tai ainoastaan bibliografiset tiedot sisältäviä opinnäytteitä. Tämän lisäksi mukaan otettujen töiden välillä havaittiin vaihtelua siinä, millä tavalla ja tarkkuudella oppiaineeseen, tieteenalaan, laitokseen tai tiedekuntaan liittyvät tiedot on ilmoitettu. Edellä mainittujen osalta keräsin tutkimuksen tarkoituksen näkökulmasta parhaan saatavissa olevan tiedon. Jokaisesta opinnäytteestä sain kerättyä riittävän informaation kartoittavan kirjallisuuskatsauksen toteuttamiseksi.

Valintakriteerit täyttäneistä 587 opinnäytetyöstä kerättiin Excel-taulukkolaskentaohjelmaan seuraavat tiedot:

- Työn tyyppi (gradu tai muu maisterityö/diplomityö/syventävä työ)
- Korkeakoulu
- Otsikko
- Julkaisuvuosi
- Tekijä(t)
- Linkki työhön
- Oppiaine tai tieteenala (paras saatavissa oleva tieto)
- Tiedekunta ja/tai laitos (paras saatavissa oleva tieto)

Arksey ja O'Malley (2005) ovat havainneet, että kaiken tarvittavan informaation kerääminen voi toisinaan olla mahdotonta. Tiedostin tämän myös omassa tutkimuksessani. Pystyäkseen vastaamaan tutkimuskysymyksiin, oli kartoitettua tietoa tarpeen käsitellä ja analysoida. Nämä vaiheet kuvaan seuraavassa alaluvussa.

6.6 Tiedon analysointi, raportointi ja soveltaminen

Kartoittavan kirjallisuuskatsauksen viidennessä ja samalla laajimmassa vaiheessa kartoitettua tietoa tulisi analysoida, raportoida ja soveltaa. Levac ja muut (2010) suosittelevat erottamaan nämä selkeästi kolmeksi eri vaiheeksi. Aineistosta tulisi yleiskuvan saamiseksi tarjota sekä numeerinen yhteenveto että analysoida se temaattisesti. Arksey'n ja O'Malley'n (2005) viitekehyksessä analyysivaihetta ei kuvata yksityiskohtaisesti, mutta todetaan sen vaativan analyttisen viitekehyksen tai temaattisen rakenteen. Levac ym. (2010) suosittelevat laadullisen sisällönanalyysin menetelmien hyödyntämistä. Näiden ohjeiden tueksi kaipasin tarkempaa tietoa analyysivaiheeseen, jota tutkimuksessa noudattamani viitekehys ei tarjonnut.

Scoping-katsauksen menetelmiä viime vuosina kehittäneet Peters ja kumppanit (2020) suosittelevat pysyttämiseen analyysissä kuvailevalla tasolla ja hyödyntämään erilaisia visuaalisia esitystapoja, kuten taulukoita ja graafeja. Syvällisemmälle kvantitatiiviselle analyysille on tutkijoiden mukaan harvoin perusteita. Myös laadullisen tiedon tulisi olla enimmäkseen kuvailevaa. Kuitenkin joissain tapauksissa hyödylliseksi mainitaan esimerkiksi aineiston luokittelu erilaisiin kategorioihin. Yhteenvetona Peters kollegoineen (2020) toteavat, että analysointitapa on pitkälti riippuvainen katsauksen tarkoituksesta sekä toteuttajan omasta harkinnasta ja luovuudesta. Tärkeimpänä mainitaan läpinäkyvyys ja täsmällisyys valitun lähestymistavan osalta sekä sen perusteleminen. (Peters ym. 2020)

Sisällönanalyysiä voidaan Tuomen ja Sarajärven (2018) mukaan käyttää mahdollisena apuvälineenä kirjallisuuskatsauksen aineiston käsittelyssä. He kuitenkin korostavat, että kirjallisuuskatsauksessa sisällönanalyysi ei ole varsinaisen analyysin väline, vaan sitä käytetään ainoastaan aineiston järjestelyyn ja ryhmittelyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 159) Scoping-katsauksen raportoinnissa tutkijan tulisi Levacin (2010) ja muiden mukaan pohtia, mikä on tutkimuksen kannalta paras lähestymistapa tulosten esittämiseen ja ilmaisemiseen lukijoille. Raportoinnin lähtökohtana tulee kuitenkin olla tutkimuksen tarkoitus. Analysoinnin ja raportoinnin jälkeen katsauksessa syntyneiden tulosten merkitystä tulisi vielä tarkastella laajemmassa kontekstissa ja pyrkiä soveltamaan käytäntöön. (Levac ym. 2010)

Seuraavissa kolmessa alaluvun alaluvussa käyn läpi, millä tavalla olen käsitellyt ja analysoinut edellisessä alaluvussa kartoitettua tietoa katsaukseen valittujen opinnäytetöiden osalta. Lähtökohtanani oli muodostaa tutkimuskysymysten näkökulmasta olennainen informaatio.

Analyysin myötä syntyneet tulokset raportoin luvussa 7 hyödyntäen kirjallisen esitystavan lisäksi myös taulukoita ja graafeja. Tarkastelen tulosten merkitystä laajemmassa kontekstissa tutkimuksen pohdintaosuudessa luvussa 8.

6.6.1 Tietojen päivittäminen ja lisätietojen määrittäminen

Tiedon käsittelyn ensimmäinen vaihe oli yliopistojen nimien päivittäminen ja lisätietojen määrittely. Aluksi muutin yliopistojen nimet niin, että jokainen katsaukseen valittu opinnäytetyö sijoittuu johonkin olemassa olevaan yliopistoon. Kaikkiaan 30 opinnäytetyön julkaisijana oli yliopisto, joka ei yhdistymisten vuoksi ollut enää toiminnassa.

Joensuun yliopiston (n=17) ja Kuopion yliopiston (n=2) työt liitettiin Itä-Suomen yliopiston alle. Tampereen yliopiston lukemaan lisättiin nimikkeet, joiden organisaatio oli nimetty Tampereen teknilliseksi korkeakouluksi (n=3) tai Tampereen teknilliseksi yliopistoksi (n=3). Aalto-yliopiston lukemaan sisällytettiin puolestaan Teknillisen korkeakoulun (n=4) ja Helsingin kauppakorkeakoulun (n=1) työt. Lisäksi kahdessa opinnäytetöissä on mainittu julkaisijana suomalaisen yliopiston ohella myös ulkomainen korkeakoulu (Schindler 2018; Ström 1996). Kyseisissä tapauksissa poistin ulkomaisen korkeakoulun jättäen korkeakoulutietoihin Suomessa toimivan yliopiston nimen.

Seuraavaksi määrittelin kartoitetun tiedon ja opinnäytetyön linkistä avautuvan informaation perusteella jokaiselle katsaukseen valitulle opinnäytetyölle alla olevat lisätiedot:

- opinnäytetyön kieli
- työn saatavuus (*onko opinnäytetyöstä saatavissa kokoteksti, vain abstrakti vai ainoastaan bibliografiset tiedot*)
- tekijöiden määrä (*onko opinnäytetyö tehty yksilötyönä, parityönä vai onko työllä enemmän kuin kaksi tekijää*)
- vuosijakso (*työt jaettiin julkaisuvuoden perusteella vuosijaksoihin*)

Jokainen vuosijakso sisältää seitsemän julkaisuvuotta lukuun ottamatta ensimmäistä periodia, johon kuului kahdeksan vuotta (1965–1972). Päädyin ratkaisuun, koska katsaus ei sisältänyt vuonna 1972 julkaistuja töitä, joten pidempi periodi ei vääristä tuloksia. Samalla katsauksen

julkaisuvuodet saatiin ajallista tarkastelua helpottaviksi kokonaisuuksiksi. Vuosijaksot esittelen tulosluvun (7) alussa.

6.6.2 Aineiston luokittelu

Toisen vaiheen ensisijaisena tavoitteena oli tiedon käsittely ja ryhmittely sellaiseen muotoon, että toiseen tutkimuskysymykseen vastaaminen opinnäytetöiden tieteenaloista ja oppiaineista on mahdollista. Yliopistokohtaiset erot ja historialliset muutokset niin oppiaineiden nimissä kuin tieteenalojen sijoittumisessa ovat luonnollisia ja odotettuja. Näiden tekijöiden myötä tiedon kartoittamisvaiheessa keräämäni informaatio oli oppiaineiden ja tieteenalojen osalta kirjava ja epäyhdenäinen. Päädyin sen vuoksi luokittelemaan niitä koskevaa tietoa. Luokittelussa kohdejoukko jaetaan saman tai toisiaan muistuttavan ominaisuuden perusteella luokkiin (Koppa 2023). Sitä pidetään yksinkertaisimpana tapana järjestää aineistoa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122).

Luokitteluprosessissa käytin Petersin ja kumppaneiden (2020) suosittamaa luovuutta ja omaa harkintaa. Päädyin aineistolähtöiseen luokitteluun, jossa luokat eivät olleet etukäteen sovittuja vaan muodostuivat tutkimuksen tarkoituksen mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124). Hyödynsin luokitteluprosessissa päätöksenteon apuvälineenä opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) korkeakoulujen tutkimustiedonkeruussa käytettävää tieteenalaluokitusta (ks. Finto 2023). Tieteenalaluokitus ei kuitenkaan varsinaisesti ohjannut luokittelua, vaan tarjosi ennemminkin tukea joillekin tekemilleni valinnoilleni.

Ensimmäiseksi muodostin yleiskuvan aineistosta käymällä läpi oppiaineeseen ja tieteenalaan sekä tiedekuntaan ja laitokseen liittyvät tiedot katsaukseen valittujen opinnäytteiden osalta. Yleiskuvan muodostamisen jälkeen aloin suunnitella sopivia nimiä alaluokille ja ryhmittelemään katsaukseen valittuja opinnäytetöitä niihin. Ensisijainen luokitteluperuste oli oppiaine ja toissijaisena tieteenala. Mikäli kyseiset tiedot eivät ilmenneet työn bibliografisista tiedoista, tein päätöksen tiedekuntaan tai laitokseen liittyvän informaation perusteella. Aloitin omasta näkökulmastani helpoista tapauksista kohti enemmän harkintaa vaativia.

Alaluokkien nimityksiin ja opinnäytetöiden ryhmittelylogiikkaan liittyviä valintojani ohjasi olennaisesti potentiaaliseen alaluokkaan sisältyvien tutkimusten määrä. Aineiston perusteella en esimerkiksi katsonut järkeväksi tarkastella liikuntatieteen eri oppiaineita yhtenä

kokonaisuutena niiden suuren lukumäärän vuoksi. Sen sijaan yksittäiset varhaiskasvatuksen tai soveltavan kasvatustieteen työt yhdistin samaan kasvatustieteiden alaluokkaan.

Luokittelun seuraavassa vaiheessa muodostin yläluokat. Keskeisenä tarkoitukseni oli niiden avulla selkeyttää alaluokkiin perustuvaa oppiaineiden ja tieteenalojen tarkastelua. Yläluokkiin liittyviä pohdintoja tein jo alaluokkien muodostamisvaiheessa ja osaltaan prosessit kulkivat rinnakkain. Yläluokkien muodostaminen ja yhdistely oli osin keinotekoista ja omaan harkintaani perustuvaa. Päätöksiini vaikutti mahdolliseen luokkaan sisältyvien alaluokkien sekä myös opinnäytteiden määrä. Päädyin esimerkiksi yhdistämään johtamisen, oikeustieteen sekä hallinnon ja politiikan alaluokat yhdeksi yläluokaksi. Yhdistin myös luonnontieteiden ja tekniikan alaluokat yläluokaksi *luonnontieteet ja tekniikka*.

OKM:n tieteenalaluokituksista hyödynsin sekä yläluokkien nimeämispäätöksissä että tiettyjen alaluokkien sijoittumisessa. Esimerkiksi yläluokka *lääke- ja terveystieteet* on nimeltään identtinen tieteenalaluokituksessa käytettävän termin kanssa. Lääke- ja terveystieteiden alle OKM:n luokituksessa sijoitettu kuitenkin muun muassa liikuntatieteet yhdeksi kokonaisuudeksi. Sen sijaan luokittelussani lääke- ja terveystieteiden alle sijoittuu liikuntatieteistä vain liikuntabiologia omana alaluokkanaan sekä liikuntalääketiede osana lääketieteen alaluokkaa. Tieteenalaluokituksen perusteella päädyin sijoittamaan historia-alaluokan *humanististen tieteiden* yläluokkaan, vaikka yhtenä mahdollisuutena pohdin kartoitettujen tietojen perusteella myös *yhteiskuntatieteiden* yläluokkaa.

Taulukossa 4 esitän muutamalla esimerkillä oppiaineiden ja tieteenalojen yhdistämistä yhdeksi alaluokaksi ja seuraavassa vaiheessa osaksi sopivaa yläluokkaa. Taulukon tulkinnassa on syytä huomioida, että ensimmäisen sarakkeen esimerkit sisältävät vain osan alaluokkaan sisältyvistä oppiaineiden ja tieteenalojen nimistä.

TAULUKKO 4. Tiivistys oppiaineiden yhdistelystä ala- ja yläluokkien määrittelyyn neljää esimerkkiä käyttäen.

Esimerkki oppiaineesta	Alaluokka	Yläluokka
Germaaninen filologia Ranskan kieli ja kulttuuri Pohjoismaiset kielet Käännöstiede	Kielet	Humanistiset tieteet
Johtaminen ja organisaatiot Julkisjohtaminen Management and Organisation	Johtaminen	Johtaminen, oikeus- ja hallintotieteet
Kansainvälinen liiketoiminta Kansantaloustiede Yrittäjyys	Taloustiede ja liiketoiminta	Kauppa- ja taloustieteet
Tietojenkäsittelyoppi Tilastotiede Information and Service Management	Luonnontieteet	Luonnontieteet ja tekniikka

Luokitteluprosessissa muodostin aineistosta kaikkiaan 21 alaluokkaa ja 7 yläluokkaa, jotka on esitelty tulosluvussa 7.2. Alaluokkien perustuessa oppiaineiden ja tieteenalojen nimiin, saadaan katsauksen toisen tutkimuskysymyksen osalta paras tieto alaluokkien kautta. Yläluokkien keskeinen tarkoitus on luoda runko tulososion alaluvulle (7.2), jonka alaluvut nimesin yläluokkien mukaan.

6.6.3 Aineiston teemoittelu

Viimeisessä aineiston käsittelyvaiheessa suoritin opinnäytetöiden teemoittelun, jolla tarkoitetaan aineiston pilkkomista ja ryhmittelyä aihepiirien mukaan tiettyjen teemojen esiintymisen vertailemiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122). Teemoittelun käyttö aineiston käsittelymuotona perustuu kolmanteen tutkimuskysymykseen, jonka tavoitteena oli selvittää katsaukseen valittujen opinnäytetöiden teemoja. Päädyin ratkaisuun, koska kerätty tieto ei sellaisenaan tarjonnut eväitä teemojen tarkasteluun. Katsaukseen valittujen opinnäytetöiden bibliografisista tiedoista löytyi vaihteleva määrä tekijän itsensä määrittämiä avainsanoja.

Näiden avainsanojen määrittelyyn, tarkkuuteen tai määrään ei ole yhtenäisiä käytäntöjä, minkä vuoksi aineistoa oli joka tapauksessa käsiteltävä itse.

Ennen teemoittelun aloittamista tutustuin yleisiin teemoittelukäytäntöihin jalkapallotieteen parissa. Kirjallisuuskatsauksella toteutetuissa jalkapallotutkimuksissa on tarkasteltu tyypillisesti rajatumpaa ilmiötä kuin tässä tutkimuksessa. Lähestymistavaltaan lähimpänä löytämistäni jalkapalloaiheisista katsauksista oli Krygerin ja kollegoiden (2022) kartoittava kirjallisuuskatsaus, jossa naisten jalkapalloon liittyvää tutkimusta tarkasteltiin laajasti yli aihepiirirajojen. Viimeinen katsauksessa huomioonotettu vuosi oli 2019. Reilut 1600 tutkimusta jaettiin 16 eri teemaan, joiden joukossa olivat muun muassa *vammat, voima ja kestävyys, lainsäädäntö, valmentaminen, sosiologia, varusteet, psykologia*. Kunkin teeman luonnetta ja sisältöä on kuvattu keskimäärin yhdellä virkkeellä. Kokonaisuutta tarkastellessa teemoittelussa korostuu peliin ja harjoitteluun liittyvien teemojen tarkempi kuvaus suhteessa yhteiskunnallisiin ilmiöihin liittyvään tutkimukseen. Tätä selittänee osaltaan artikkelin julkaisukanava, joka on *Science and Medicine in Football* -tiedelehti. Tutkijat mainitsivat teemoittelun perustuneen aineistolähtöisyyteen, jonka lisäksi inspiraatiota haettiin lajiliittojen käyttämästä yleisestä terminologiasta. (Kryger ym. 2022)

Akateemisessa maailmassa jalkapalloaiheiden jaottelua erilaisiin teemoihin tehdään kirjallisuuskatsausten ohella muun muassa kirjoissa, tiedelehdissä ja kongresseissa. Esimerkiksi *Handbook of Football Studies* -kirjassa sisällöt jaetaan viiteen osaan: *historia, organisaatio, media ja kulttuuri, yhteiskunta ja alueet* (Hughson ym. 2017). *Soccer & Society* -lehden aihepiirejä 20 vuoden ajalta teemoitellut *Dart* (2019) päättyi kaikkiaan 17 eri teemaan, joiden joukossa oli muun muassa *fanit/kannattajat, naisjalkapallo, media, jalkapallopelaajat, talous ja politiikka*.

Kevään 2023 kansainvälisen jalkapallokongressin (World Congress on Science and Football) abstraktihaussa näkyi puolestaan tapahtuman painottuminen pelaamista ja harjoittelua käsittelevään tutkimukseen. 16 eri teemasta *historia, kulttuuri, sosiologia ja antropologiset lähestymistavat* muodostavat yhden teeman. Omia teemojaan ovat sen sijaan *vammojen ennaltaehkäisy, vammojen kuntoutus, biomekaniikka, harjoittelu ja testaus, valmentaminen, pelianalyysit, teknologia ja erotuomarointi*. (WCSF 2023a)

On huomioitava, että myös itselläni oli aiempaa kokemusta jalkapallotutkimusten teemoittelusta. Suomalaisen jalkapallon ja futsalin tutkimustietokannan toteutusvaiheessa teemoittelin laajasti jalkapalloaiheista tutkimusta mukaan lukien omaan katsaukseeni sisältyviä opinnäytetöitä (Palloliitto 2023f). Teemoittelu tapahtui viiden ennalta määritetyn teeman kautta. Olin tehnyt aihepiirien mukaista jaottelua myös aiemmin eri tavoin jalkapallon tutkimus- ja kehitystoiminnan työssäni. Koin aineistoon perehdyttyäni, että jalkapallotutkimuksissa ja muissa tieteellisissä lähteissä käytetyt teemoittelut eivät sellaisinaan sovellu viitekehukseksi kartoittavaan kirjallisuuskatsaukseeni. Krygerin ja muiden (2022) esimerkkiä seuraten hyödynsin kuitenkin niistä tehtyjä havaintoja inspiraation lähteenä.

Tieteellisten lähteiden sijaan sovelsin teemoittelussa omaa aiempaa työtäni jalkapalloaiheisten aineistojen parissa. Ennen kaikkea hyödynsin tutkimustietokannan viittä teemaa (*pelejä ja harjoittelua, harrastusta ja uraa, seura- ja kilpailutoimintaa, seuraamista, kulttuuria ja yhteiskuntaa*) esiyymmärryksen muodostamiseen aineistosta. Ensimmäisessä vaiheessa jaottelin työt kyseisten teemojen mukaan. Halusin kuitenkin syventää tarkastelua ja aloin tarkentaa teemoja aineistolähtöisesti. Teemoittelussa pohjauduin läpi prosessin ensisijaisesti opinnäytteiden otsikkotason tarkasteluun. Yleisesti tarkasteltuna katsaukseen valittujen opinnäytetöiden otsikot antoivat selkeän käsityksen työn sisällöstä. Teemoittelua syventääkseni pidin kuitenkin tärkeänä kartoittamisvaiheessa kerättyjen linkkien kautta tutustua mahdollisimman laajasti opinnäytetöihin. Suuressa osassa opinnäytteitä hyödynsin valintoja edesauttavaa informaatiota, kuten abstraktia, asiasanoja tai kokotekstiä. Jokaista työtä en kokenut tarpeelliseksi käydä tarkemmin läpi. Mikäli olin vähänkään epävarma työn sijoittumisesta teemoittelussa, oli periaatteeni hyödyntää kaikkea saatavissa olevaa informaatiota tarpeen vaatimalla tavalla.

Halusin päästä selville mahdollisimman hyvin opinnäytetöiden teemoista huomioiden tutkimuksen realiteetit. Tarkkuudessa suurin rajoittava tekijä oli saatavilla olevan informaation vaihtelu tutkimusaineistossa. Lähestyin teemoittelua tutkimuskohteen kautta hyvin toimijalähtöisesti pyrkien selvittämään, ke(i)tä tai mitä opinnäytetyössä tarkastellaan ja mistä näkökulmasta. Tutkimuksessa tarkasteltava ilmiö voi näin ollen olla periaatteessa sama, mutta sijoittua eri teemaan, mikäli näkökulma ja tutkimuskohde poikkeavat toisistaan. Taulukko 5 selventää teemoittelulogiikkaa osoittaen, kuinka kolme huliganismi-ilmiöön kytkeytyvää työtä sijoittuvat eri teemoihin. Luvun lopussa avaan, kuinka analysoin kuvailevasti myös teemojen sisältä löytyviä ominaispiirteitä varmistuakseni teemoittelun kattavuudesta.

TAULUKKO 5. Teemoittelun johtoajatuksen tiivistys huliganismiaiheisten opinnäytetöiden esimerkin kautta.

Opinnäytetyön otsikko	Tutkimuskohde ja -näkökulma	Teema
<i>Englantilaisen jalkapallohuliganismin käsittely Timesin ja Guardianin kirjoituksissa vuonna 1986</i> (Virrankari 1998)	Huliganismi lehdistökirjoittelun näkökulmasta.	Media
<i>Hulinointia ja veljeyttä: Jalkapallohuliganismi Suomessa</i> (Riikonen 2019)	Jalkapallohuligaanien näkemykset huliganismista ja kannattajakulttuureista.	Katsojat ja kannattaminen
<i>British football hooliganism: a sociological view</i> (Hyrsky 1996)	Lieveilmiön tarkastelu sosiologisesta näkökulmasta.	Kulttuuri ja yhteiskunta

Aineistosta esiin nousevien teemojen nimissä käytin omaa harkintaa sekä hyödynsin edellä esitettyjä kansainvälisiä esimerkkejä. Poissuljin kuitenkin luokitteluvaiheeseen kuuluvat tieteenalat nimivaihtoehtojen joukosta sekaannuksen välttämiseksi. Näin ollen esimerkiksi Krygerin ym. (2022) käyttämät teemat, kuten *sosiologia* tai *psykologia* eivät tulleet kyseeseen.

Aineiston teemoittelu sujui pääosin ongelmitta. Laajasta aineistosta löytyi kuitenkin joitakin yksittäisiä tapauksia, joissa valinnat eivät olleet selviä. Yleensä kyse oli vain bibliografiset tiedot sisältävistä opinnäytetöistä. Esimerkiksi Litjan (1989) opinnäytetyöstä *Juniorijalkapallo: valmentaminen ja pelaaminen* en pystynyt saatavilla olevien tietojen perusteella varmuudella toteamaan, mihin teemaan työ kuuluu. Aiheosan ’valmentajat’ perusteella päädyin sijoittamaan sen teemaan *valmentaminen ja joukkue toiminta*. Riippuen lähestymistavasta kyseinen pro gradu -tutkielma voi todellisuudessa liittyä myös teemaan *pelejä ja kentällä suoriutuminen*. Koska tein kaikki päätökset avoimesta saatavilla olevien tietojen perusteella, oli edellä kuvatun kaltaisessa tilanteessa valittava oman arvioni mukaan todennäköisemmältä tuntuva vaihtoehto. Epävarmoja tapauksia oli kuitenkin vain yksittäisiä, joten niiden merkitys kokonaisuuden kannalta oli hyvin pieni. Avainasemassa oli teemojen kuvausten tarkka määrittely rajatapausten minimoimiseksi.

Tiedostan, että olisi ollut mahdollista sallia saman opinnäytetyön esiintyminen useammassa teemassa yhden sijaan. Päätös määrittellä tutkimusta kohden vain yksi teema perustui ensisijaisesti aineiston saatavuuteen. Useiden teemojen esiintymisen arviointi olisi mielestäni ollut liian riippuvaista opinnäytetyön saatavuudesta ja sitä kautta saatavissa olevan informaation määrästä.

Teemoittelun perusteella muodostin luvussa 7.3 esiteltävät yhdeksän teemaa, jotka ovat kolmannen tutkimuskysymyksen kannalta keskeisin tulos. Tuomi ja Sarajärvi (2018) mainitsevat tyypittelyn teemoittelun syventämisen mahdollistajana. Tyypittelyllä voidaan etsiä teemojen sisältä yhteisiä ominaisuuksia muodostaen yleistyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122)

Scoping-katsauksille tyypillisesti pysyn teemojen tarkastelussa kuvailevalla tasolla (Peters ym. 2020), enkä etene tyypittelyyn. Teemojen tarkastelua syventääkseni esitän kuitenkin kunkin teeman ominaispiirteitä. Kiinnitän huomioni teeman sisältä esiin nouseviin alaluokkiin pyrkien ymmärtämään tieteenalojen ja oppiaineiden suhteutumista eri teemoihin. Lisäksi etsin teemasta yhdistäviä tekijöitä pääosin otsikkotason tarkasteluun tukeutuen. Korostan, että yhdistävien tekijöiden etsinnän kautta tapahtuva teemojen kuvailu ei sisällä systemaattista koodausta, kuten varsinainen teemoittelu. Tämän vuoksi vältän kyseisessä vaiheessa tarkkojen lukumäärien luuttelemista. Teemojen tarkemman kuvailun tavoitteena on syventää tulososion teematarkastelua ja auttaa lukijaa ymmärtämään teemojen tarkempaa luonnetta, joka ei suoraan ilmene niiden kuvauksesta.

7 TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tulokset kolmen päätutkimuskysymyksen pohjalta. Havainnollistan keskeisiä tuloksia taulukoilla ja graafisilla esityksillä. Ensimmäisessä tulosluvussa (7.1) tarkastelen, missä määrin jalkapalloaiheita on tarkasteltu yliopiston ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöissä. Käsittelen määrrien muutosta kiinnittämällä huomiota ajalliseen kehitykseen niin julkaisuvuosien kuin määrittelemieni vuosijaksojen kautta. Lisäksi ensimmäisessä tulosluvussa tarkastelu kohdistuu jakautumiseen yliopistojen välillä, saatavuuden muutokseen, kielijakaumaan sekä tekijöiden määrään.

Toisessa tulosluvussa (7.2) vastaan muodostamaani luokittelua hyödyntäen tutkimuskysymykseen jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden tieteenaloista ja oppiaineista. Ylä- ja alaluokat esittelen tulosluvun aluksi, jonka jälkeen tarkastelen alaluokkien kautta tieteenalojen ja oppiaineiden ajallista muutosta sekä peilaan niitä suhteessa yliopistoihin. Luokkien käsittelyn järjestys perustuu yläluokissa esiintyvien opinnäytetöiden suuruusjärjestykseen. Luvun päätteeksi teen vielä tieteenalojen ja oppiaineiden keskinäistä vertailua ja vedän yhteen keskeisimmät havainnot.

Kolmannessa tulosluvussa (7.3) tuon ilmi tutkimuksessa tunnistamani yhdeksän teemaa. Nämä teemat kuvaavat tutkimusaineiston jalkapalloaiheisia opinnäytetöitä vastaten kolmanteen tutkimuskysymykseen. Teemojen esittelyn ja lyhyen kuvauksen jälkeen käsittelen tarkemmin jokaista teemaa (7.3.1). Tavoitteenani oli tutkia alaluokkien avulla tarkemmin, mitkä tieteenalat ja oppiaineet korostuvat eri teemoissa. Lisäksi teemojen kokonaisuutta tarkastellessa pyrin kuvaamaan yksityiskohtaisesti, mitkä aiheet tai ominaispiirteet nousevat esiin kustakin teemasta. Tulosten viimeisessä osassa (7.3.2) tarkastelen aikaperspektiivissä merkittävimpiä määrällisiä muutoksia. Vertaillen kyseisessä luvussa teemoja myös toisiinsa.

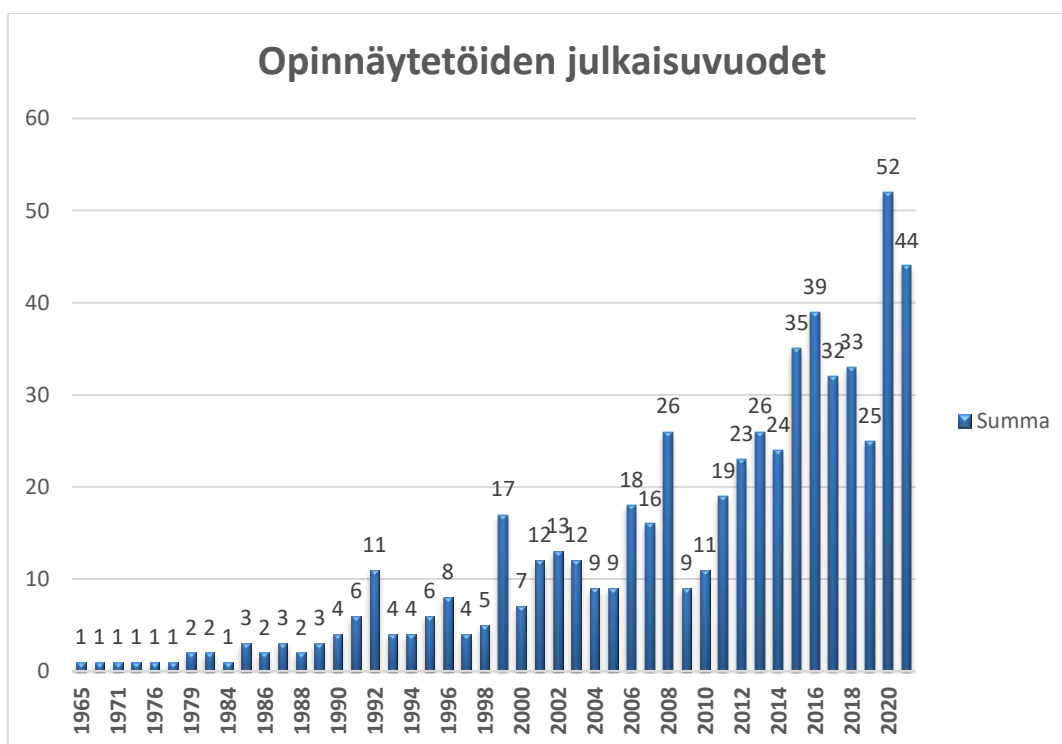
Tulosluvussa viitataan muutoksen kuvauksessa toistuvasti vuosijaksoihin, joilla tarkoitan seuraavan sivun taulukon kahdeksaa periodia (taulukko 6).

TAULUKKO 6. Tulosten raportoinnissa käytettävät vuosijaksot.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1965– 1972	1973– 1979	1980– 1986	1987– 1993	1994– 2000	2001– 2007	2008– 2014	2015– 2021

7.1 Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrät

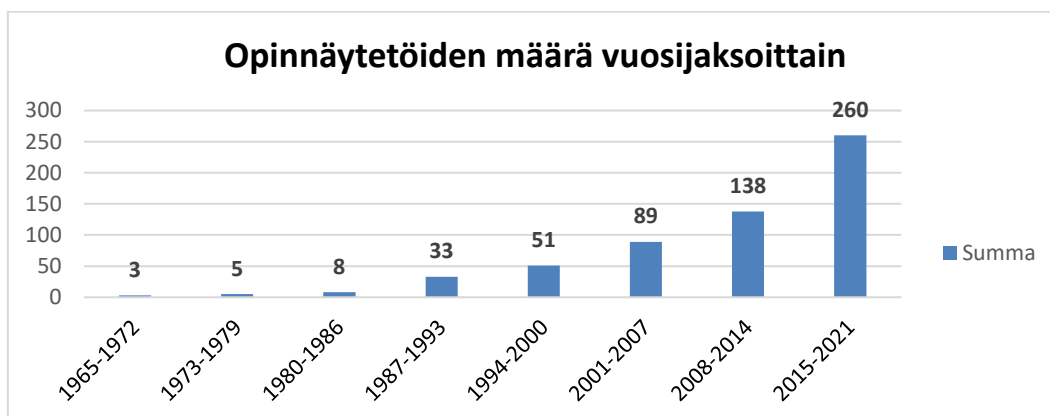
Kartoittavaan kirjallisuuskatsaukseen hyväksytyjen opinnäytteiden kokonaismäärä oli kaikkiaan 587 kappaletta (n=587). Kuvasta 4 voidaan havaita että, jalkapalloaiheisten yliopiston ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöiden historia ulottuu aina 1960-luvun lopulle. Tutkimusaineisto sisältää 60–70-luvuilta yksittäisiä opinnäytteitä, mutta kymmenen työtä tulee täyteen kuitenkin vasta vuonna 1983. Kyseinen vuosi on aineiston näkökulmasta sikäli merkityksellinen, että siitä alkaen opinnäytteitä on jokaiselta vuodelta. 1980-luvulta 1990-luvun lopulle asti jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrät olivat pääosin muutamia per vuosi. Selvänä poikkeamana on nähtävissä vuosi 1992 (n=11), jolloin lukema oli suurempi kuin kahtena seuraavana vuonna yhteensä. Vuosikohtainen summa oli suurempi kuin 10 seuraavan kerran vuonna 1999 (n=17).

KUVA 4. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden jakautuminen julkaisuvuosittain.

2000-luvun lukemissa on nähtävissä kasvava kehityssuunta, mutta vuosittainen määrä pysyi edellisen vuosituhannen ennätyslukemaa pienempänä aina vuoteen 2006 (n=18) saakka. Opinnäytetöiden määrä vuonna 2008 (n=26) oli ensimmäistä kertaa yli 20 ja suhteessa edellisiin vuosiin lukua voi pitää poikkeuksellisen suurena. Kehitys kääntyi laskuun seuraavina kahtena vuonna, mutta vuoden 2011 (n=19) jälkeen määrä on ollut jokaisena tarkasteluvuonna yli 20 ja vuodesta 2015 (n=35) yli 30 lukuun ottamatta vuotta 2019 (n=25). Aineiston suurimmat julkaisuviikokohtaiset määrät ovat kahdelta viimeiseltä vuodelta. Vuonna 2020 opinnäytetöiden määrä oli ennätysellinen (n=52) ja toiseksi suurin lukema on vuodelta 2021 (n=44).

Jalkapalloaiheisia opinnäytetöiden pitkstä historiasta huolimatta aineisto on painottunut voimakkaasti 2010-luvulle ja erityisesti viimeisiin katsauksessa tarkasteltaviin vuosiin. Kuva 5 osoittaa, kuinka vuosien 2015–2021 (n=260) jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrä on lähes yhtä suuri kuin kolmena edellisenä vuosijaksona yhteensä eli aikavälillä 1994–2014 (n=278). Kuvasta 5 ilmenee myös määrällisen kasvun pitkän aikavälin trendi sekä kasvun kiihtyminen vuosijaksolta toiselle siirryttäessä.

KUVA 5. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden jakautuminen vuosijaksoittain.

Jalkapalloaiheisiä opinnäytetöitä on julkaistu tutkimuksen kaikissa 14 korkeakoulussa (taulukko 7). Jokaisella kolmella 2000-luvulle sijoittuvalla vuosijaksolla on edustettuna vähintään 10 yliopistoa vuosijaksoa kohden. Viimeisimmällä (2015–2021) vuosijaksolla 13 yliopistoa 14:sta. Vielä 1980-luvun loppuun asti jalkapalloaiheisiä opinnäytteitä oli tehty vain muutamissa yliopistoissa, mutta yliopistojakauman monipuolistuminen näkyy etenkin 1990-luvun molemmin puolin. Uusia korkeakouluja on tullut mukaan myös myöhemmin. Vuoden 2008 jälkeen aineistosta nousee esiin uusina korkeakouluina Lapin yliopisto (n=10), LUT-yliopisto (n=3) ja Maanpuolustuskorkeakoulu (n=1) sekä Taideyliopisto (n=1).

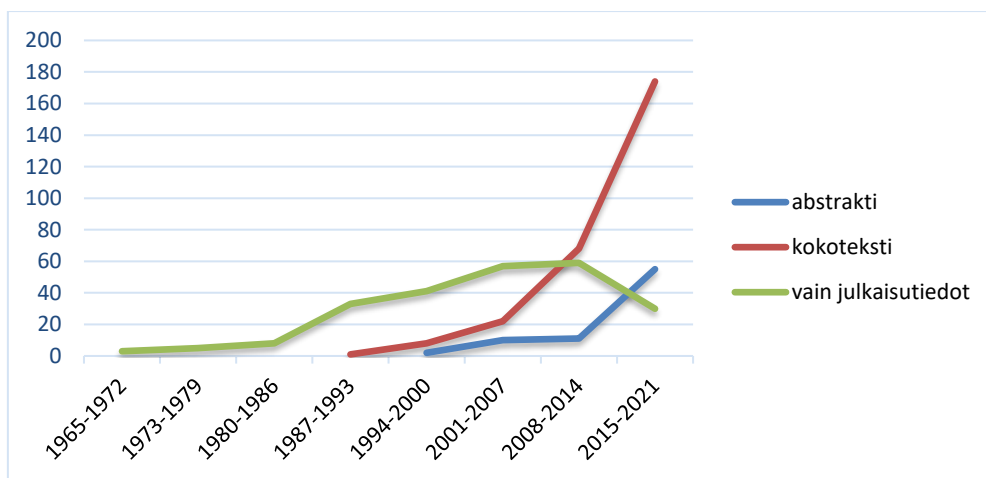
TAULUKKO 7. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden jakautuminen yliopistojen välillä vuosijaksoittain.

Korkeakoulun nimi	1965-1972	1973-1979	1980-1986	1987-1993	1994-2000	2001-2007	2008-2014	2015-2021	Kaikki yhteensä
Aalto-yliopisto			2		2	5	7	23	39
Hanken Svenska handelshögskolan					2	2	8	13	25
Helsingin yliopisto	3	1		1	6	12	18	44	85
Itä-Suomen yliopisto				2	8	13	6	15	44
Jyväskylän yliopisto		2	3	15	13	22	50	68	173
Lapin yliopisto							5	5	10
Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto LUT								3	3
Maanpuolustuskorkeakoulu							1		1
Oulun yliopisto			1	2	4	4	7	8	26
Taideyliopisto								1	1
Tampereen yliopisto		2		5	6	8	9	23	53
Turun yliopisto			1	3	5	13	12	26	60
Vaasan yliopisto				2	2	3	9	22	38
Åbo Akademi			1	3	3	7	6	9	29
Kaikki yhteensä	3	5	8	33	51	89	138	260	587

Korkeakouluja vertailtaessa selvästi eniten jalkapalloaiheisia opinnäytteitä on valmistunut Jyväskylän yliopistosta (n=173). Jyväskylä on kolmannelta vuosijaksolta (1980–1986) alkaen jokaisella tarkasteluperiodilla opinnäytetyömäärältään suurin yliopisto. Vuosina 2008–2014 (n=50) yli kolmasosa kaikista töistä oli Jyväskylän yliopistosta. Viimeisimmällä vuosijaksolla (2015–2021) luku oli vieläkin suurempi (n=68), mutta kokonaismäärä jakautui tasaisemmin eri korkeakoulujen kesken.

Toiseksi eniten opinnäytteitä oli tehty Helsingin yliopistossa (n=85), jossa opinnäytteiden määrä on kasvanut voimakkaasti etenkin viimeiselle vuosijaksolle tultaessa. Määrä nousi 18:sta 44:een. Helsingin yliopistossa on julkaistu aineiston ensimmäiset opinnäytteet ja yliopisto on ainoa, jossa töitä on syntynyt 60-luvun puolella. Jyväskylän ja Helsingin yliopistojen jälkeen määrällisesti eniten jalkapalloaiheisia opinnäytteitä on tehty Turun yliopistossa (n=60), Tampereen yliopistossa (n=53) ja Itä-Suomen yliopistossa (n=44). Seuraavina tulevissa Aalto-yliopistossa (n=39) ja Vaasan yliopistossa (n=38) määrät ovat kasvaneet selkeästi, kuten myös Hankenissa (n=25). Sen sijaan Åbo Akademiassa (n=29) ja Oulun yliopistossa (n=26) kehitys on ajallisesti tarkasteltuna maltillisempaa. Kahdeksassa yliopistossa määrä on vähintään kaksinkertaistunut kahden viimeisen vuosijakson välillä. Suurista yliopistoista eniten suhteellista kasvua on tapahtunut Aalto-yliopistossa, jossa vuosien 2015–2021 (n=23) määrä oli yli kolminkertainen edelliseen vuosijaksoon verrattuna (n=7).

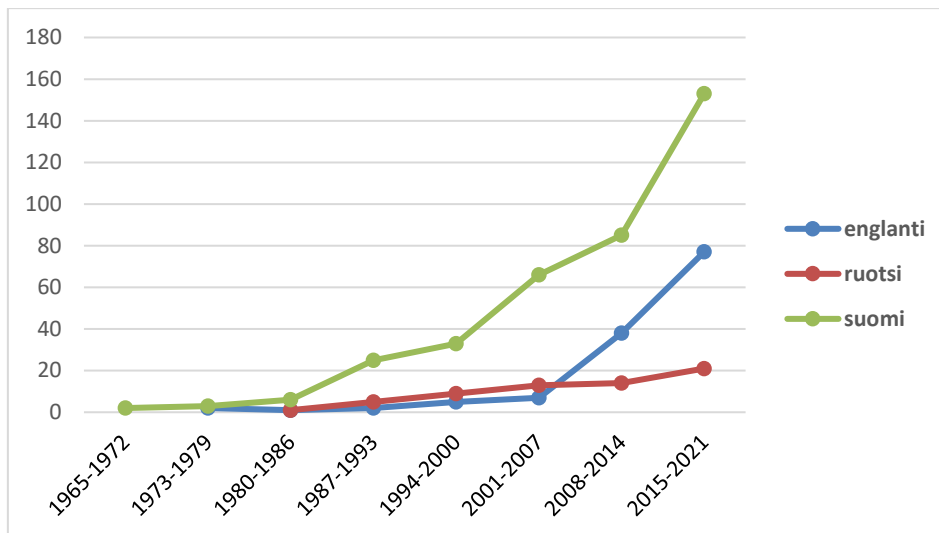
Aineiston jalkapalloaiheisista opinnäytteistä vajaa puolet (n=273) on avoimesti verkossa luettavissa. Rajatusti saatavilla olevista töistä suurin osa sisältää vain bibliografiset tiedot (n=236). Abstrakti eli tiivistelmä löytyy (n=78) opinnäytetyöstä. Kuva 6 osoittaa kokotekstin avoimesti verkossa sisältävien opinnäytetöiden merkittävän kasvun 2010-luvulta alkaen. Ensimmäinen kokotekstin sisältävä jalkapalloaiheinen opinnäytetyö on vuodelta 1998 ja abstraktin sisältävistä opinnäytteistä vanhin on vuodelta 1994. Aineistossa on viime vuosiltakin jonkin verran töitä, joista on saatavilla vain abstrakti tai bibliografiset tiedot. Kuitenkin selvästi enemmän on kokotekstiversioita sisältäviä opinnäytetöitä.

KUVA 6. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden saatavuus vuosijaksoittain vertailtuna.

Valtaosa aineiston opinnäytteistä on kirjoitettu suomen kielellä (n=373). Englanniksi (n=132) tehtyjen opinnäytetöiden määrä on kasvanut selvästi 2010-luvulle tultaessa ja ohittanut ruotsin kielen (n=63), joka vielä vuonna 2009 oli toiseksi yleisin kieli. Kolmen yleisimmän kielen kehitystä havainnollistava kuva 7 näyttää englannin ja ruotsin kielen välillä tapahtuneen muutoksen.

KUVA 7. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden kielijakauma.

Aineistosta neljänneksi yleisimpänä kielenä erottuu saksa (n=12). Puolet saksankielisistä opinnäytetöistä sijoittuu vuosiin 2015–2019, mutta aineistoon sisältyy myös edellisen vuosituhatosen puolelta kolme saksaksi julkaistua työtä. Edellä mainittujen kielten ohella aineistossa on yksittäisiä opinnäytteitä espanjaksi (n=2), italiaksi (n=2), venäjäksi (n=2), ranskaksi (n=1). Italian kielellä julkaistut työt ovat vuosilta 2016 ja 2017, mutta esimerkiksi ranskaksi ja venäjäksi jalkapalloaiheinen opinnäytetyö on julkaistu jo 1990-luvun puolella ja espanjaksikin vuonna 2000.

Katsauksen opinnäytetöistä valtaosa on tehty yhden tekijän toimesta (n=524). Parityönä tehdyistä (n=62) selvästi suurin osa on valmistunut joko kasvatustieteistä (n=27) tai liikuntapedagogiikasta (n=24). Huhtisen, Lotilan ja Punnosen (1991) liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma on aineiston ainoa kolmen henkilön tekemä opinnäytetyö.

7.2 Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden tieteenalat ja oppiaineet

Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden tieteenalojen ja oppiaineiden tarkastelun tueksi muodostettu luokittelu on kuvattu taulukossa 8. Luokkia käsitellään taulukon kuvaamassa järjestyksessä tämän alaluvun alla.

TAULUKKO 8. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden luokittelu tieteenalojen ja oppiaineiden perusteella.

Yläluokka	Alaluokka
Kasvatusalat ja psykologia (n=135)	Kasvatustieteet (n=70) Liikuntapedagogiikka (n=48) Psykologia (n=17)
Humanistiset tieteet (n=109)	Kielet (n=59) Historia (n=34) Muut humanistiset tieteet (n=16)
Kauppa- ja taloustieteet (n=104)	Markkinointi (n=36) Taloustiede ja liiketoiminta (n=35) Laskentatoimi ja rahoitus (n=33)
Yhteiskuntatieteet (n=93)	Liikunnan yhteiskuntatieteet (n=49) Media ja viestintä (n=22) Sosiologia (n=11) Muut yhteiskuntatieteet (n=11)
Johtaminen, oikeus- ja hallintotieteet (n=56)	Oikeustiede (n=26) Johtaminen (n=16) Hallinto ja politiikka (n=14)
Lääke- ja terveystieteet (n=53)	Liikuntabiologia (n=27) Lääketiede (n=16) Terveystieteet (n=10)
Luonnontieteet ja tekniikka (n=37)	Luonnontieteet (n=23) Tekniikka (n=14)

7.2.1 Kasvatusalat ja psykologia

Kasvatusalat ja psykologia yläluokan (n=135) jalkapalloaiheiset opinnäytteet jakautuvat kolmeen pääluokkaan, jotka ovat kasvatustieteet (n=70), liikuntapedagogiikka (n=48) ja psykologia (n=17). **Kasvatustieteiden** (n=70) alaluokkaan kuuluvista jalkapalloaiheisistä opinnäytteistä ensimmäiset julkaistiin 1980-luvulla, jonka jälkeen niiden määrä nousi tasaisesti

toiseksi viimeiseen vuosijaksoon asti. Vuosien 2008–2014 välisenä aikana kasvatustieteiden töitä syntyi ainoastaan kuusi kappaletta, kun vielä edellisellä seitsemän vuoden periodilla määrä oli 19. Selvän laskun jälkeen määrä nousi vuosijaksolla 2015–2021 kuitenkin uuteen ennätyslukemaan (n=22). Kasvatustieteiden alaluokkaan sisältyviä opinnäytetöitä jalkapallosta on julkaistu kaikkiaan seitsemässä eri yliopistossa. Sekä Helsingin yliopistossa että Turun yliopistossa on tehty 15 opinnäytetyötä. Seuraavaksi eniten töitä on valmistunut Oulun yliopistossa (n=10) ja Åbo Akademiassa (n=10).

Jyväskylän yliopistossa tehdyissä **liikuntapedagogiikan** (n=48) opinnäytetöissä jalkapalloa on tarkasteltu ensimmäisen kerran vuonna 1985. Katsauksessa vuosijaksolla 1987–1993 julkaistuja jalkapalloaiheisia opinnäytteitä oli kaikkiaan 34 kappaletta, joista peräti 10 työtä oli liikuntapedagogiikassa. Määrällistä kasvua ei ole 2000-luvulle tultaessa juurikaan nähty. Vuosina 2008–2014 julkaistiin 13 työtä, joiden määrä laski 11:een tutkimuksen viimeisimmälle vuosijaksolle.

Psykologian (n=17) alaluokan kokonaismäärä on kasvanut kahdella viimeisimmällä vuosijaksolla viiteen (2008–2014) ja kuuteen (2015–2021) opinnäytetyöhön, kun aikaisemmillä periodeilla opinnäytteitä oli 1 - 2. Alaluokassa on opinnäytteitä kaikkiaan kuudesta eri yliopistosta, mutta Jyväskylän yliopistoa (n=10) lukuun ottamatta kyse on yksittäisistä töistä. Jyväskylän osalta kahdeksan kymmenestä on liikuntapsykologian oppiaineessa 2000-luvulla tehtyjä opinnäytteitä. Kuitenkin uusin psykologian alaluokkaan kuuluva jalkapalloaiheinen opinnäyte on Itä-Suomen yliopiston sosiaalipsykologian oppiaineesta valmistunut pro gradu -tutkielma, joka käsittelee opiskelun ja ammattilaisuran yhdistämistä suomalaisessa jalkapallossa (Tervaniemi 2020).

7.2.2 Humanistiset tieteet

Humanististen tieteiden yläluokassa (n=109) jalkapalloa on tutkittu eniten kielet-alaluokassa (n=59). Lisäksi alaluokkiin kuuluvat historia (n=34) ja muut humanistiset tieteet (n=16).

Kielet-alaluokassa (n=59) jalkapalloaiheisia opinnäytteitä on syntynyt kaikkina kahdeksana vuosijaksona, joista viimeisimpänä (2015–2021) 21 työtä, mikä on selvästi enemmän kuin muina tarkastelujaksoina. Aineiston ensimmäinen kieliopinnoissa tehty opinnäyte on Lepistön (1967) pro gradu -tutkielma *Zum Fachjargon des Fussballspiels*. Hän tarkastelee työssään jalkapallon ammattisanastoa (Lepistö 1967). Helsingin yliopistossa julkaistu germaanisen

filologian työ on koko aineiston toiseksi vanhin julkaisu. Kielten alaluokkaan lukeutuvissa oppiaineissa opinnäytetöitä on tehty eniten ruotsin kielellä (n=15) ja englannin kielellä (n=14). Saksan kielellä on tehty 12 työtä ja suomeksi 11. Näiden lisäksi edustettuina ovat espanja, italia, venäjä ja ranska. Alaluokan kielijakaumasta voidaan havaita, että suomea, ruotsia ja englantia lukuun ottamatta muilla kielillä tehdyt työt sijoittuvat kielet-alaluokkaan. Eniten kielet-alaluokkaan liittyviä opinnäytteitä on Turun yliopistosta (n=11) ja Jyväskylän yliopistosta (n=9). Kieliopinnoissa tehtyjä opinnäytteitä on aineistossa kuudesta muustakin yliopistosta.

Historian (n=34) töitä on julkaistu säännöllisesti 2000-luvun alusta alkaen noin kymmenkunta seitsemän vuoden jaksoa kohden. Kuitenkin historian alan ensimmäinen jalkapalloa käsittelevä opinnäytetyö julkaistiin Helsingin yliopistossa jo vuonna 1971 (Henttonen 1971). Tästä seuraava valmistui vasta vuonna 1996. Yliopistoista selvästi eniten alaluokkaan kuuluvia töitä on Itä-Suomen yliopistosta (n=14). Helsingin yliopisto erottuu kuudesta muusta korkeakoulusta kahdeksalla jalkapalloaiheisella opinnäytetyöllä.

Muut humanistiset tieteet -alaluokan (n=16) jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt on julkaistu moninaisissa oppiaineissa, joita ovat esimerkiksi logopedia, folkloristiikka, etnomusikologia ja kirjallisuus. Selvästi suurin osa (n=12) alaluokan 16:sta opinnäytetyöstä on syntynyt vuosien 2015–2021 välisenä aikana. Eniten (n=6) on valmistunut Helsingin yliopistosta, joista kolme työtä kuuluu oppiaineeseen 'Latinalaisen Amerikan tutkimus' ja kaksi kansatieteeseen. Alaluokkaan kuuluvat myös Tampereen yliopiston teatterityön koulutusohjelman opinnäyte *Yhteispeli näyttelijäntyössä* (Mikkonen 2021) sekä Taideyliopiston näyttelijäntaiteen työ, jossa pohdittiin jalkapallon ja teatterin kautta yksilön asemaa ryhmässä (Hyökyvaara 2018).

7.2.3 Kauppa- ja taloustieteet

Kauppa- ja taloustieteet yläluokan (n=104) työt on sijoitettu kolmeen alaluokkaan, jotka ovat markkinointi (n=36), taloustiede ja liiketoiminta (n=35), laskentatoimi ja rahoitus (n=33). **Markkinoinnin** (n=36) jalkapalloaiheisten opinnäytteiden määrän selvä nousu ajoittuu vuosijaksolle 2008–2014 määrän noustua edellisen periodin viidestä 13:een. Viimeisimmällä tarkastelujaksolla lukema on yhden suurempi. Eniten markkinoinnin alalla jalkapalloon liittyviä opinnäytteitä löytyy Vaasan yliopistosta (n=11) ja Hankenista (n=9). Suhteelliselta osuudeltaan huomioitava on kaksi LUT-yliopiston markkinoinnin työtä, sillä aineistossa oli yhteensä vain kolme opinnäytettä kyseisestä yliopistosta.

Taloustiede ja liiketoiminta (n=35) alaluokassa kehitys on ollut lähes vastaavainen kuin markkinoinnissa. Kolmen viimeisimmän vuosijakson opinnäytetöiden määrät ovat vanhimmasta alkaen 4, 13 ja 16. Sekä markkinoinnissa että taloustieteessä ja liiketoiminnassa työt jakautuvat yhdeksän yliopiston kesken. Taloustieteen ja liiketoiminnan kohdalla jakauma on kuitenkin tasaisempi. Eniten töitä on julkaistu Hankenissa (n=6) ja Helsingin yliopistossa (n=6).

Laskentatoimen ja rahoituksen (n=33) opinnäytetyömäärät aineistossa ovat kahden edellä mainitun alaluokan tapaan kasvaneet. Viime vuosien nousutrendi on ollut kuitenkin poikkeuksellisen jyrkkä. Vuosina 2015–2021 laskentatoimen ja rahoituksen alaluokassa tehtyjen jalkapalloaiheisten opinnäytteiden määrä on viisi kertaa suurempi kuin edellisen seitsemän vuoden periodin aikana. Kasvua on enemmän kuin missään muussa alaluokassa ja myös määrä (n=25) on katsauksen historian suurin kaikki alaluokat ja vuosijaksot katsoen. Laskentatoimen ja rahoituksen opinnäytetyöt sijoittuvat etenkin Aalto-yliopistoon (n=12), Hankeniin (n=7) ja Vaasan yliopistoon (n=7), mutta yksittäisiä töitä on julkaistu neljässä muussakin yliopistossa.

Laskentatoimen ja rahoituksen alalla ensimmäinen jalkapalloaiheinen opinnäytetyö julkaistiin vuonna 2000, kun taas markkinoinnissa jalkapallo-ottelun kysyntään vaikuttavia tekijöitä tutkittiin jo vuonna 1983 (Alaheikka & Raikunen 1983). Talous- ja liiketoiminnan vanhin työ on vuodelta 1994. Valtaosa (86/104) kauppaa- ja taloustieteiden yläluokkaan kuuluvista opinnäytteistä on julkaistu vuosien 2008–2021 välillä.

7.2.4 Yhteiskuntatieteet

Yhteiskuntatieteet (n=93) yläluokassa yli puolet jalkapalloa tarkastelevista opinnäytteistä on syntynyt liikunnan yhteiskuntatieteissä (n=49), jonka lisäksi alaluokkia ovat media ja viestintä (n=22), sosiologia (n=11) ja muut yhteiskuntatieteet (n=11). **Liikunnan yhteiskuntatieteiden** (n=49) opinnäytteet ovat luonnollisesti kaikki Jyväskylän yliopistosta. Selvästi suurin osa niistä on kahdelta viimeisimmältä vuosijaksolta. Kaikkiaan kymmenen opinnäytettä on julkaistu kolmella edeltävällä vuosijaksolla. 1980-luvulta katsauksessa ei tosin ole alaluokan opinnäytteitä, vaan vanhin on Clarkin (1992) sponsorointia käsitellyt opinnäytetyö.

Alaluokkaan **media ja viestintä** (n=22) on yhdistelty eri oppiainenumikkeitä, joista yleisimpiä ovat viestintä, viestintätieteet, journalistiikka ja mediatutkimus. Jyväskylän (n=7), Helsingin (n=5) Tampereen (n=4), Turun (n=4) ja Vaasan (n=2) yliopistoihin jakautuneiden median ja viestinnän opinnäytetöissä voidaan kahden tuoreimman vuosijakson osalta havaita lievää kasvua kuudesta kymmeneen opinnäytetyöhön. Ensimmäinen työ julkaistiin vuonna 1999 ja ajanjaksolla 2001–2007 yhteensä viisi.

Sosiologian (n=11) opinnäytteistä yli puolet (n=6) on vuosilta 2015–2021. Varhaisimmat sosiologian työt ovat vuodelta 1999, joista toinen on Heinosen (1999) pro gradu -tutkielma suomalaisista Everton-faneista. Se on myös alaluokan ainoa työ Jyväskylän yliopistosta. Kuudesta yliopistosta Helsingin (n=3) ja Turun yliopistoissa (n=3) oli tehty eniten sosiologian jalkapalloaiheisia opinnäytteitä.

Muut yhteiskuntatieteet (n=11) alaluokan opinnäytetöiden lukumäärä vuosijaksoa kohti on ollut kolmesta neljään viimeisimmän kolmen vuosijakson aikana. Suurin osuus on Helsingin yliopistolla (n=5), jossa on julkaistu muun muassa kaksi työtä niin niin sosiaali- ja kulttuuriantropologiasta kuin maantieteestäkin. Yksi jalkapalloaiheinen sosiaalianthropologian opinnäyte on julkaistu myös Tampereen yliopistossa. Sosiaalianthropologian töissä liikutaan tansanianlaisen (Puputti 2011), skotlantilaisen (Hazard 2002) ja kamerunilaisen (Mbeutcha 2010) jalkapallon kentillä. Maantieteen oppiaine korostuu kuitenkin alaluokasta yleisimpänä, sillä Helsingin yliopiston ohella myös Itä-Suomen yliopistosta on julkaistu kaksi jalkapalloaiheista maantieteen työtä.

7.2.5 Johtaminen, oikeus- ja hallintotieteet

Johtaminen, oikeus ja hallintotieteet (n=56) yläluokkaan yhdistettiin alaluokista oikeustiede (n=26), johtaminen (n=16) sekä hallinto ja politiikka (n=14). **Oikeustieteessä** (n=26) jalkapalloaiheisten opinnäytteiden määrä on kasvanut tasaisesti 2000-luvun kolmella vuosijaksolla. Painopiste on selvästi ollut Helsingin yliopistossa, jonka 17 työstä yhdeksän on syntynyt urheilu-oikeuden oppiaineessa. Enemmän kuin yksittäisiä töitä on julkaistu lisäksi Turun yliopistossa (n=6). Viidestä yliopistosta ensimmäiseksi oikeustieteen alalla jalkapalloa tarkasteltiin Åbo Akademiassa, jossa gradututkielman aiheena oli ammattilaisjalkapalloilijoiden liikkuvuus (Gröndahl 1992). Kyseessä on koko yläluokan ainoa ennen 2000-lukua julkaistu työ.

Johtamisen (n=16) alaluokassa ensimmäiset opinnäytetyöt jalkapallosta ovat vasta vuodelta 2011. Vuosijaksona 2015–2021 opinnäytteitä oli kaikkiaan 12, mikä oli kolme kertaa edellistä vuosijaksoa enemmän. Lapin ja Vaasan yliopistossa on kummassakin julkaistu neljä työtä, minkä voi ensiksi mainitun osalta havaita merkittävänä osuutena yliopiston kokonaismäärästä. Samalla perusteella seitsemästä korkeakoulusta on mainittava Maanpuolustuskorkeakoulu, jonka ainoa opinnäyte oli Saarijärven (2011) sotatieteiden pro gradu -tutkielma, jossa tutkittiin johtamisoppien kehityksen vaikutusta sotilasjohtajien menestykseen huippuerotuomarina.

Hallinto ja politiikka (n=14) alaluokassa hallintotieteisiin yhdistyi useita politiikan oppiaineiden töitä, kuten esimerkiksi yleinen valtio-oppi, ympäristöpolitiikka ja aluetiede, yhteiskuntapolitiikka sekä sosiaalipolitiikka. Eniten opinnäytteitä (n=4) oli sekä Helsingin että Tampereen yliopistosta, jonka lisäksi alaluokassa oli töitä myös Itä-Suomen, Vaasan ja Jyväskylän yliopistoista. Hallinnon ja politiikan jalkapalloaiheisten opinnäytteiden määrä on johtamisen tapaan kolminkertaistunut kolmesta yhdeksään kahden viimeisimmän vuosijakson välillä. Lisäksi alaluokan täydentää kaksi opinnäytetyötä vuosilta 2006 ja 2007.

7.2.6 Lääke- ja terveystieteet

Lääke- ja terveystieteet (n=53) yläluokassa suurin alaluokka on liikuntabiologia (n=27), jota täydentävät lääketiede (n=16) ja terveystieteet (n=10). Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekunnasta valmistuneet **liikuntabiologian** (n=27) opinnäytteet jakautuvat tarkemmin seuraavasti: valmennus- ja testausoppi (n=11), liikuntafysiologia (n=8), biomekaniikka (n=5), liikuntateknologia/biomekaniikka (n=1), joiden lisäksi kahden työn osalta oppiainetietona on ainoastaan liikuntabiologia. Huomionarvoista on, että valmennus- ja testausopin opinnäytteistä 10 on tehty vuosina 2015–2021, mikä nostaa alaluokan kokonaismäärän kyseisellä ajanjaksolla 16 opinnäytetyöhön. Määrä on selvästi suurempi kuin aikaisemmillä vuosijaksoilla. Nousevan trendin lisäksi yksittäisiä töitä on ilmestynyt jo ennen 2000-lukua. Vanhin jalkapalloaiheinen opinnäytetyö on Smårosin (1979) pelaajien fyysistä suorituskykyä ottelussa tarkasteleva pro gradu -tutkielma.

Lääketieteessä (n=16) kaikkiaan 11 syventävää työtä 16:sta on ajanjaksolta 2015–2021, joten kasvu on ollut merkittävä. Edellisillä vuosijaksoilla töiden lukumäärä on ollut korkeintaan kaksi. Selvänä jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden keskittymänä erottuu Tampereen yliopisto kahdeksalla työllä, joista kaikki sijoittuvat viimeisimmälle vuosijaksolle. Uusin lääketieteen

alaluokan syventävistä töistä on Hilskan (2021) junioreiden urheiluvammojen ennaltaehkäisyä käsittelevä opinnäytetyö.

Terveystieteiden (n=10) alaluokka koostuu kansanterveystieteen ja fysioterapian ohella ravitsemus-, hoito- ja kuntoutustieteen opinnäytetöistä. Kuudesta yliopistosta eniten opinnäytetöitä on Jyväskylästä, jossa jalkapallossa sattuvia vammoja tutkittiin ensi kertaa 70-luvun puolella (Kujansuu 1976). Muutoin terveystieteiden opinnäytteet sijoittuvat vahvasti 2010-luvulle. Vuosijaksolla 2008–2014 julkaistiin kolme työtä ja viimeisimmällä vuosijaksolla kaksi enemmän.

7.2.7 Luonnontieteet ja tekniikka

Luonnontieteet ja tekniikka (n=37) yläluokka muodostui nimensä mukaisesti luonnontieteiden (n=23) ja tekniikan alaluokista (n=14). **Luonnontieteissä** (n=23) vuosien 2015–2021 välisenä aikana julkaistujen jalkapalloa käsittelevien opinnäytetöiden määrä on 14, kun kahdella aikaisemmalla vuosijaksolla määrä oli vain muutamia. Luonnontieteiden alaluokasta löytyy koko aineiston vanhin opinnäyte. Eeva Kinnusen (1965) tilastotieteen laudaturtyö *Jalkapallopelin malli* on julkaistu Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa vuonna 1965 (Kinnunen 1965). Tilastotieteestä on valmistunut lisäksi kolme muutakin opinnäytetyötä. Alaluokassa korostuvat oppiaineista etenkin Aalto-yliopiston kansainvälinen tieto- ja palveluhallinnon ala (Information and Service Management) sekä yleisesti tietojärjestelmä- ja tietojenkäsittelytiede. Luonnontieteiden alaluokassa jalkapalloon liittyvien opinnäytteiden julkaisutoiminta on keskittynyt vahvasti Aalto-yliopistoon (n=11), mutta muutamia töitä on julkaistu kuudessa muussakin korkeakoulussa.

Tekniikan (n=14) alaluokka koostuu diplomitöistä, joista pääosa on rakennusosalta. Oppiaineiden nimiä ovat muun muassa arkkitehtuuri, talonrakennustekniikka, rakennussuunnittelu, puurakentaminen ja sähkötekniikka. Joukosta löytyy kuitenkin esimerkiksi kestävän kehityksen ohjelmasta valmistunut Aution (2018) opinnäytetyö, jonka aiheena on julkisen ja yksityisen rahoituksen sekä toimijuuden kohtaaminen jalkapallostadioneilla. Opinnäytteitä on tekniikan alalla julkaistu kuudella perättäisellä vuosijaksolla. Parhaimmillaan töitä on syntynyt neljä (1994–2000 & 2008–2014) ja viimeisimmällä periodilla kolme. Tekniikan alaluokassa opinnäytetyöt keskittyvät Aalto-

yliopistoon (n=7) ja Tampereen yliopistoon (n=6), joiden lisäksi joukossa on yksi arkkitehtuurin työ Oulun yliopistosta.

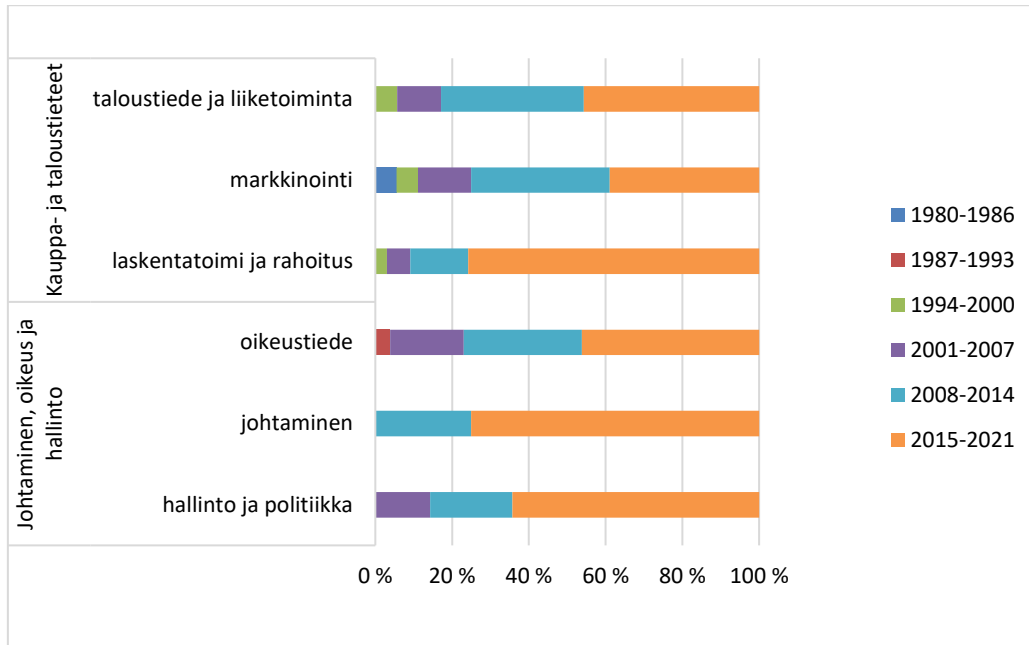
7.2.8 Yhteenveto tieteenaloista ja oppiaineista

Jalkapalloa on tarkasteltu yliopiston opinnäytetöissä laajasti eri tieteenaloilla ja kymmenissä oppiaineissa, jotka esitettiin tiivistäen 7 yläluokan ja 21 alaluokan avulla. Koko aineistoa katsottaessa esiin nousee erityisesti kasvatustieteet (n=70), kielet (n=59) sekä liikuntatieteen aloista liikunnan yhteiskuntatieteet (n=49) ja liikuntapedagogiikka (n=48). Paljon opinnäytteitä on julkaistu myös kauppa- ja taloustieteiden aloilla sekä historian oppiaineissa.

Eri tieteenalojen ja oppiaineiden esiintyminen jalkapalloaiheisissa opinnäytetöissä on monipuolistunut vuosikymmenten aikana selvästi. Alaluokkien kautta tarkasteltuna kolmen ensimmäisen vuosijakson (1965–1979) aikana edustettuna on yhteensä 7 alaluokkaa, joista vain kielten (n=3) alaluokan osuus oli yksittäistä opinnäytettä suurempi. Seuraavien kahden periodin (1980–1993) aikana katsauksen jalkapalloaiheisiä opinnäytteitä julkaistiin jo 11 eri alaluokassa, joista suurimpia olivat liikuntapedagogiikka (n=10), kasvatustieteet (n=8) ja kielet (6). Edelleen katsottaessa aikaväliä 1994–2007 tieteenalojen ja oppiaineiden kirjo monipuolistui ja opinnäytteitä syntyi yhtä vaille kaikista alaluokista. Kyseisellä aikavälillä pelkästään kasvatustieteiden alaluokan (n=32) osuus on suurempi kuin yläluokkien kauppa- ja taloustieteet (n=16), johtaminen, oikeus- ja hallintotieteet (n=7) sekä lääke- ja terveystieteet (n=7) sisältämien kahdeksan alaluokan yhteenlaskettu opinnäytteiden lukumäärä. Kasvatustieteiden ohella samalla ajanjaksolla korostuvat alaluokista kielet (n=20), historia (n=12) ja liikuntapedagogiikka (n=12).

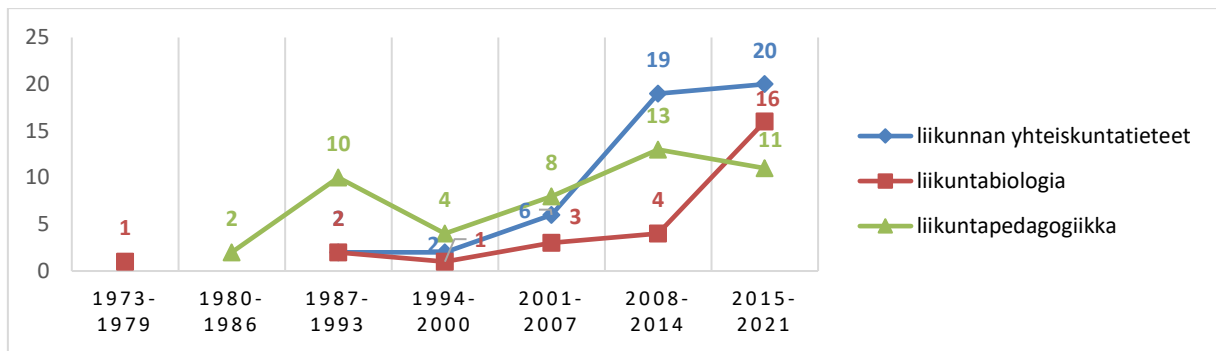
Kahdella viimeisimmällä vuosijaksolla (2008–2021) kaikki 21 alaluokkaa ovat olleet edustettuina, kun mukaan on tullut johtaminen (n=16). Eniten opinnäytetöitä kyseisten vuosien aikana on julkaistu liikunnan yhteiskuntatieteissä (n=39), jonka jälkeen seuraavina tulevat laskentatoimi ja rahoitus (n=30), taloustiede ja liiketoiminta (n=29), kielet (n=29), kasvatustieteet (n=28) sekä markkinointi (n=27). Kasvatustieteiden jalkapalloaiheisiä opinnäytetöitä julkaistiin vuosina 2008-2014 (n=6) poikkeuksellisen vähän verrattuna kyseisen alaluokan edellisen ja seuraavan vuosijakson opinnäytteiden lukumäärään. Kauppa- ja taloustieteen alaluokkien voimakkaan kasvun ohella suuri muutos kahdella viimeisimmällä vuosijaksolla on tapahtunut kaikkien johtaminen, oikeus- ja hallintotieteiden alle kuuluvien

alaluokkien kohdalla. Sen alaluokista määrällisesti suurin vuosien 2008-2021 välillä on oikeustiede (n=20). Kuva 8 osoittaa näihin luokkiin sisältyvien opinnäytteiden osuuden painottuvan vahvasti viimeiseen kahteen tarkastelujaksoon ja suurimmalla osalla erityisesti vuosiin 2015–2021.

KUVA 8. Yläluokkiin *kauppa- ja taloustieteet* sekä *johtaminen, oikeus- ja hallintotieteet* kuuluvien alaluokkien opinnäytetöiden prosentuaalinen jakauma vuosijaksojen välillä.

Viimeisen kahden vuosijakson muutosta katsottaessa laskentatoimen ja rahoituksen opinnäytetöiden (5 -> 25) voimakkaan kasvun ohella suhteellisesti töiden määrä kasvoi vieläkin enemmän alaluokissa muut humanistiset tieteet (2 -> 12) ja lääketiede (2 -> 11). Viimeisten vuosien opinnäytetöiden määrällinen kasvu näkyy alaluokkia katsottaessa monilla muillakin tieteenaloilla. Liikuntatieteistä voidaan havaita liikunnan yhteiskuntatieteiden kahden tuoreimman vuosijakson selvän kasvun ohella liikuntabiologiassa tehtyjen jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden nelinkertaistuminen (4 -> 16) vuosijaksojen 2008–2014 ja 2015–2021 välillä (kuva 9). Liikuntapedagogiikka tuotti pitkään määrällisesti eniten jalkapalloaiheisiä opinnäytteitä, mutta viimeisellä vuosijaksolla se oli kolmesta alaluokasta pienin.

KUVA 9. Liikunnan yhteiskuntatieteiden, liikuntabiologian ja liikuntapedagogiikan alaluokkien jalkapalloaiheisten opinnäytetyömäärien kehitys.

Alaluokkien kautta voidaan todeta jalkapalloa opinnäytetöissä tarkastelevien tieteenalojen ja oppiaineiden monipuolistuneen vuosien varrella merkittävästi. On kuitenkin huomioitava, että liikuntatieteissä tehdyt opinnäytetyöt muodostavat merkittävän osuuden tutkimusaineiston opinnäytetöistä. Kun kolmeen liikuntatieteiden alaluokkaan (kuva 9) lisätään vielä psykologian alta löytyvät liikuntapsykologian opinnäytteet (n=8) ja lääketieteen alaluokasta kaksi Jyväskylän yliopistossa tehtyä liikuntalääketieteen työtä, on liikuntatieteiden oppiaineissa tehtyjen opinnäytetöiden (n=136) osuus kokonaismäärästä noin 23 prosenttia.

7.3 Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden teemat

Jalkapalloaiheisten opinnäytteiden teemoittelun tuloksena muodostui 9 eri teemaa. Teemojen nimityksissä edetään ”kentän” tasolta ja sen lähettyviltä (1–3) jalkapallotoimijoiden uraan ja ammattiin liittyvien tekijöiden (4) kautta organisaatioiden, alueiden ja kilpailutoiminnan tarkasteluun (5–6). Tämän jälkeen siirrytään jalkapallon seuraajiin sekä kuluttamiseen (7–8) ja viimeinen teema liittyy laajempiin lajiin kytkeytyviin ilmiöihin (9). Teemat on esitetty taulukossa 9.

TAULUKKO 9. Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden teemat ja niiden kuvaukset

Teema	Kuvaus
1) Peli ja kentällä suoriutuminen (n=100)	Jalkapallo pelinä, kentällä tapahtuva toiminta ja siihen kiinteästi liittyvät tekijät.
2) Pelaajien harrastaminen (n=50)	Jalkapallon tarkastelu pelaajien harrastuksena ja harrastamiseen vaikuttavat tekijät.
3) Valmennusosaaminen ja joukkuetoiminta (n=52)	Jalkapallovalmentamisen tai joukkueen toiminnan käsittely niin, että tarkastelu ei kohdistu suoraan peliin tai harjoitteluun.
4) Ura ja ammatti (n=36)	Eri jalkapallotoimijoiden uraan ja ammattiin liittyvät tekijät pelikentän ulkopuolella.
5) Jalkapallotoiminta Suomessa (n=112)	Suomessa tapahtuva jalkapallotoiminta maantieteellisen alueen näkökulmasta tai maassa toimiviin jalkapallo-organisaatioihin liittyen.
6) Kansainvälinen jalkapallotoiminta (n=73)	Suomen ulkopuolella tapahtuva jalkapallotoiminta maantieteellisen alueen näkökulmasta tai ulkomailla toimiviin jalkapallo-organisaatioihin liittyen.
7) Katsojat ja kannattaminen (n=39)	Jalkapallon katsojat, kannattaminen ja siihen kiinteästi liittyvät tekijät, kuten ottelutapahtumat jalkapallon seuraajien kautta tarkasteltuna.
8) Media (n=74)	Jalkapallon käsittely mediassa, jalkapallon mediatuotanto tai ilmiön tarkastelu pääasiassa media-aineiston kautta.
9) Kulttuuri ja yhteiskunta (n=51)	Jalkapallokulttuuriin liittyvät ilmiöt ja lajin yhteiskunnalliset kytkennät.

7.3.1 Teemojen ominaispiirteet

Ensimmäinen teema *Peli ja kentällä suoriutuminen* (n=100) muodostuu opinnäytetöistä, joissa tutkitaan jalkapalloa pelinä tai siihen kiinteästi liittyviä tekijöitä, kuten pelaajien harjoittelua, suorituskykyä, ominaisuuksia tai terveyttä. Teemaan sisältyvät myös erotuomarointia kentän tasolla tarkastelevat työt. Alaluokista suurimman osuuden pelin ja kentällä suoriutumisen

teemassa muodostaa liikuntabiologia (n=27), jonka ohella töitä on tehty erityisesti liikuntapedagogiikassa (n=16), kasvatustieteissä (n=15), lääketieteessä (n=14) ja luonnontieteissä (n=13).

Liikuntabiologiassa korostuvat pelaajien fyysistä suorituskykyä ja niiden yhteyksiä pelitapahtumiin tarkastelevat aiheet, joista esimerkkinä on opinnäytetyö pienpelien fysiologisesta kuormittavuudesta (Mäkelä 2001). Kasvatustieteissä ja liikuntapedagogiikan töissä käsitellään etenkin lajitaitoja, tekniikkaa ja pelikäsitystä (ks. esim. Suominen & Veijanen 2020). Kytkeytyminen koulumaailmaan näkyy useissa töissä, kuten Kanervan (1993) kasvatustieteiden pro gradussa, *Jalkapallon opetuksen tilanne ja oppilaiden jalkapallotaitojen kehittyminen peruskoulun 4. luokalla*. Pelissä suoriutumista on tarkasteltu myös psykologian näkökulmasta (ks. esim. Pesonen 1995). Peli ja kentällä suoriutuminen -teemaan kuuluviksi katsottiin lisäksi kaksi pelaajien lahjakkuutta tarkastelevaa pro gradu -tutkielmaa (Forsman 2013; Lähitie 2013).

Lääketieteessä, kuten myös terveystieteiden alaluokassa, fokus on juniorijalkapalloilijoiden urheiluvammoissa etenkin esiintyvyyden ja vammaariskin näkökulmasta (ks. esim. Turunen 2007; Uotila 2021). Luonnontieteissä jalkapalloa tarkastellaan puolestaan tilastojen ja datan näkökulmasta analysoiden. Viimeisten vuosien aikana on opinnäytetöissä tutkittu muun muassa MM-kisoissa esiintyvien joukkueiden pelityylejä faktorianalyysillä (Nguyen 2017; Rexhepi 2020).

Nuoret jalkapalloilijat ovat peli ja kentällä suoriutuminen -teeman jalkapallotoimijoihin kohdistuvissa opinnäytteissä yleisin tarkastelun kohde. Erotuomarointiin liittyviä töitä oli kaksi, joista ensimmäinen liittyi sääntötietouden testistöön (Aaltio & Taumala 1992) ja viimeisimmässä selvitettiin autoetnografian keinoin erotuomareiden oikeudenmukaisuuden ja johtajuuden rakentumista (Suoyrjö 2015).

Toinen teema *Pelaajien harrastaminen* (n=50) viittaa sellaisiin opinnäytteisiin, joissa tarkastellaan jalkapalloa pelaajien harrastuksena ja harrastamiseen vaikuttavia tekijöitä. Selvästi suurin osa teeman opinnäytetöistä on kasvatustieteiden (n=18) ja liikuntapedagogiikan alaluokasta (n=18). Kummankin alaluokan osalta aiheissa toistuvat nuorten pelaajien itse kokema motivaatio harrastamiseen. Yleisestikin teemaa tarkasteltaessa useissa opinnäytteissä puhutaan muun muassa tavoiteorientaatiosta (ks. esim. Vartiainen 2018), motivaatioilmastosta

(ks. esim. Haara 2004), lopettamisesta (ks. esim. Virtanen 1999) sekä syistä jatkaa harrastamista (ks. esim. Björn 2018). Vanhempien näkökulma tai asema on esillä muutamissa töissä, kuten Kannoston ja Liljan (2020) vanhempien odotuksia kasvatus toiminnalle tarkastelevassa pro gradu -tutkielmassa. Huomio kiinnittyy myös useampaan maahanmuuttajien kotoutumista jalkapalloharrastuksen kautta tarkastelemaan työhön (ks. esim. Latvala 2016), kuten myös 2000-luvun alussa julkaistuihin Palloliiton Kaikki Pelaa -ohjelmaan kytkeytyviin opinnäytteisiin (ks. esim. Ärling 2003).

Kolmas teema *Valmennusosaaminen ja joukkue toiminta* (n=52) koostuu valmentamista tai joukkueen toimintaa käsittelevistä opinnäytetöistä, joiden näkökulma ei suoraan liity peliin ja harjoitteluun. Yli puolet teemaan lukeutuvista töistä on tehty kasvatustieteissä (n=30), jonka lisäksi liikuntapedagogiikan (n=6) ohella lopuista alaluokista erottuu psykologia (n=6). Painopiste teeman opinnäytteissä on selkeästi juniorivalmentajien kasvatusroolissa sekä valmentajien asiantuntijuuteen liittyvissä tekijöissä. Otsikoissa toistuvia sanoja ovat kasvatus, kasvatuksellisuus, kasvatusnäkemykset ja -asenteet (ks. esim. Isaksson 1993) sekä asiantuntijuus ja osaaminen (ks. esim. Jehkonen 2020). Aineistosta löytyy myös useampi joukkueen ilmapiiriä selvittävä opinnäyte, josta esimerkkinä opiskelijajoukkueen koheesion muutoksia kansainvälisen turnauksen aikana tutkiva työ (Pylvänäinen 2016). Lisäksi valmentamisen ja joukkue toiminnan teemaan sisältyy myös pari monikielisyttä joukkue ympäristössä tarkastelevaa ruotsinkielistä työtä (Lintula 2013; Schüller 2019).

Neljäs teema *Ura ja ammatti* (n=36) kokoaa yhteen eri jalkapallotoimijoita koskevat opinnäytetyöt, joissa tarkastellaan jalkapalloa uran tai ammatillisen näkökulman kautta pelikentän ulkopuolella. Yksittäisiä teemaan sisältyviä töitä on tehty useilla aloilla, mutta eniten liikunnan yhteiskuntatieteissä (n=9), jonka ohella yli kaksi opinnäytetyötä sisältyy kasvatustieteiden (n=6) ja oikeustieteen (n=5) alaluokkiin. Pelaajiin kohdistuvista opinnäytetöistä teemassa korostuvat urapolkuja (ks. esim. Puustinen & Viksten 2016), oikeudellista asemaa ja sopimuksia (ks. esim. Tamminen 2016) sekä ennen kaikkea kaksoisuriin eli jalkapallon yhdistämistä opiskeluun tai työhön käsittelevät aiheet (ks. esim. Parikka 2017). Kansainvälistä näkökulmaa teemaan tuovat liikunnan yhteiskuntatieteiden opinnäytteet, joissa on tarkasteltu muun muassa bangladeshilaisten jalkapalloilijoiden elämäntyyliä (Nuri & Khundu 1995) ja naisjalkapalloilijoiden asemaa Ecuadorissa (Ruuskanen 2011).

Muutamia uraan ja ammattiin liittyviä graduja on tehty myös valmentajista, erotuomareista ja pelaaja-agenteista/edustajista. Valmentajia käsittelevistä opinnäytteistä teemaan alle sijoittuu koulutusta ja ammatillista kehittymistä käsitteleviä töitä (ks. esim. Erkina & Kiens 2013; Källd & Östman 1993). Urakehitykseen liittyvät myös erotuomareita käsittelevät opinnäytteet, joissa suomalaisten huippuerotuomareiden tarkastelun (Palosaari 2017) lisäksi on liikuttu myös Romanian kentillä (Antonie 2010). Pelaaja-agenteja on puolestaan tarkasteltu paitsi globalisoitumisen ilmentäjinä (Jokiranta 2012) myös palkkioiden ja sääntelytoimien näkökulmasta (Lähteenmäki 2014; Turunen 2015).

Viides teema *Jalkapallotoiminta Suomessa* (n=112) kattaa kaikki opinnäytetyöt, joissa jalkapalloa tutkitaan Suomen kontekstissa joko maantieteellisesti tai Suomessa toimivien jalkapallo-organisaatioiden kautta. Teeman opinnäytetöissä voidaan maantieteellisesti tarkastella joko koko maan jalkapallotoimintaa tai tiettyä aluetta. Jalkapallo-organisaatioiksi lasketaan seurat, lajiliitot ja maajoukkueet sekä liigat. Teemaan sisältyy lisäksi Suomessa järjestettäviä kilpailuja (esim. sarja tai cup) ja tapahtumia (esim. yksittäinen ottelu tai turnaus) sekä olosuhteita tarkastelevat opinnäytetyöt. Työt, joissa jotain edellä mainittua asiaa tutkitaan katsojien, median tai laajemman yhteiskunnallisen ilmiön näkökulmasta eivät kuulu tähän teemaan.

Laajasta kokonaisuudesta suurimpana alaluokkana erottuu liikunnan yhteiskuntatieteet (n=21), jonka lisäksi opinnäytteitä on tehty etenkin historiassa (n=16), taloustieteessä ja liiketoiminnassa (n=16), markkinoinnissa (n=15) sekä tekniikan (n=12) ja johtamisen (n=11) *aloilla*. Liikunnan yhteiskuntatieteissä ja historian opinnäytteissä yleisimpiä aiheita ovat jalkapallotoiminnan paikallisten ja alueellisten kehityssuuntien tarkastelut. Useissa opinnäytteissä on käsitelty yksittäisiä seuroja tapaustutkimuksen keinoin (ks. esim. Saukko 2001). Myös maantieteellisiä alueita (ks. esim. Kumpulainen 2013) ja laajemmin koko suomalaisen jalkapallon kehitystä tarkastelevia töitä on julkaistu, kuten Vehviläisen (2008) naisjalkapalloa käsittelevä opinnäyte.

Veikkausliiga ja etenkin miesten pääsarjatason seurat ovat olleet yleinen tutkimuskohde, josta esimerkkinä on sarjan kilpailullisen tasapainon tarkastelu (Töllikkö 2020). Yksittäisistä organisaatioista eniten aiheissa näkyy kuitenkin Suomen Palloliitto, jota on tarkasteltu muun muassa organisaationa (ks. esim. Tamminen 2015) ja kilpailutoiminnan järjestäjänä kuin osana suomalaisen jalkapallon kehittämistä (ks. esim. Elenius 2019).

Markkinoinnin sekä taloustieteen ja liiketoiminnan alaluokissa on tarkasteltu Suomen jalkapallotoiminnan osalta etenkin sponsorointiyhteistyöhön liittyviä tekijöitä (ks. esim. Peitsala 2012) Sponsorointia on käsitelty myös johtamisen alalla, jossa yleisin aihe liittyy kuitenkin suomalaisten ammattilaisseurojen johtamiseen ja siinä ilmeneviin haasteisiin (ks. esim. Mönkkönen 2011). Tekniikan alan työt kytkeytyvät jalkapallo-olosuhteisiin ja niiden suunnitteluun. Esimerkiksi diplomityössä *Jalkapallostadion Lahden kisapuistoon* selvitettiin, millainen on hyvä jalkapallostadion ja mitä rakennusmateriaaleja sen toteutuksessa kannattaisi käyttää (Mattila 2017).

Kuudes teema ***Kansainvälinen jalkapallotoiminta*** (n=73) sisältää kaikki sellaiset opinnäytteet, joissa jalkapalloa tutkitaan kansainvälisessä kontekstissa joko maantieteellisesti tai ulkomailla toimivien jalkapallo-organisaatioiden kautta. Maantieteellisestä näkökulmasta teemaan sisältyy kaikki opinnäytteet, joissa jalkapallotoimintaa tutkitaan Suomen rajojen ulkopuolella huolimatta siitä, että Suomi lukeutuisi tarkastelun kohteisiin. Jalkapallo-organisaatioiksi lasketaan seurat, lajiliitot ja maajoukkueet sekä liigat. Teemaan luetaan lisäksi kuuluvaksi ulkomailla järjestettäviä kilpailuja (esim. arvokilpailut) ja tapahtumia sekä olosuhteita tarkastelevat työt. Opinnäytetyöt, joissa jotain edellä mainittua asiaa tutkitaan katsojien, median tai laajemman yhteiskunnallisen ilmiön näkökulmasta, eivät kuulu tähän teemaan. Kansainvälisen jalkapallotoiminnan osalta erottuvat kaikki kauppa- ja taloustieteiden alle kuuluvat alaluokat, joista selkeästi eniten opinnäytteitä on laskentatoimen ja rahoituksen (n=24) alalta. Oikeustiede (n=13) kiilaa kuitenkin taloustieteen ja liiketoiminnan (n=11) sekä markkinoinnin (n=7) eteen toiseksi suurimmaksi alaluokaksi.

Laskentatoimen ja rahoituksen alaluokassa selvästi keskeisin kiinnostuksenkohde on ollut kansainvälisen jalkapallotoiminnan ja osakemarkkinoiden välinen suhde. Ennen kaikkea on tarkasteltu ottelutulosten vaikutusta Euroopan huippuseurojen osakkeiden hintaan (ks. esim. Neudl 2014). Toistuvia opinnäytetyöaihe on lisäksi seurojen omistussuhteet (ks. esim. Ylönen 2016). Oikeustieteissä on tarkasteltu etenkin pelaajakauppoja ja muita pelaajiin liittyviä juridisia kysymyksiä seurojen näkökulmasta (ks. esim. Nygren 2021). Useissa töissä toistuu kansainvälisten jalkapalloliittojen UEFA:n ja FIFA:n säännösten suhde Euroopan Unionin lainsäädäntöön (ks. esim. Salmenoja 2017). Katsottaessa kaikkia alaluokkia voidaan huomata FIFA:n osalta myös arvokisoihin liittyviä aiheita, kuten esimerkiksi Venäjän MM-kisojen poliittisia kytkentöjä (Iivarinen 2020) ja ihmisoikeusnäkökulmia Qatarin kisojen kontekstissa (Schmitz 2016).

Taloustieteen ja liiketoiminnan alaluokassa on tutkittu muun muassa seurojen kilpailullisen ja taloudellisen menestyksen suhdetta (ks. esim. Ahtiainen 2018) ja sarjojen kilpailullista tasaisuutta (ks. esim. Wilén 2015). Markkinoinnissa on keskitytty jalkapalloseurojen brändeihin erityisesti Englannin Valioliigan osalta (ks. esim. Rysler 2016). Kansainvälisen jalkapallotoiminnan eri alaluokissa toistuva aihe on myös UEFA:n Financial Fair Play -säännöt, joita on tarkasteltu muun muassa EU:n kilpailuoikeuden näkökulmasta (Järvi 2015). Kansainvälinen jalkapallotoiminta teeman opinnäytteissä keskitytään vahvasti miesten eurooppalaiseen huippujalkapalloon. Huomio kohdistuu etenkin Euroopan suurimpiin sarjoihin (Englanti, Espanja, Italia, Saksa ja Ranska) ja niissä pelaaviin seuroihin. Teemaan sisältyy muutama suomalaista toimintaa toisen maan jalkapalloon vertaileva opinnäytetyö, jotka määriteltiin kansainväliseksi jalkapallotoimintaan kuuluviksi (ks. esim. Laaksonen 2017).

Seitsemäs teema *Katsojat ja kannattaminen* (n=39) kerää yhteen jalkapallon katsojia sekä kannattamista ja siihen kiinteästi liittyviä tekijöitä tutkivat opinnäytetyöt. Kannattajakulttuureja ja ottelutapahtumia käsittelevät työt valittiin tähän teemaan, mikäli aihetta tutkitaan katsoja- tai kannattajanäkökulman kautta.

Kannattajien ja katsojien teemassa suurimpana alaluokkana erottuu markkinointi (n=10), jonka lisäksi opinnäytetöitä on tehty etenkin sosiologiassa (n=6), sekä alaluokissa media ja viestintä (n=6) ja muut humanistiset tieteet (n=6). Markkinoinnin alaluokassa esiin nousee ottelutapahtumien segmentointiin (ks. esim. Jylhä 2007) ja katsojien valintaperusteisiin (ks. esim. Valtanen 1985) liittyvät opinnäytetyöt. Kannattajiin ja katsojiin liittyviä opinnäytteitä yli alaluokkarajojen tarkasteltaessa avainsanoiksi otsikoiden tasolla useissa töissä nousevat yhteisöllisyys ja identiteetti (ks. esim. Rättäri 2012). Teeman opinnäytteissä kannattajanäkökulmaa on tutkittu myös verkkoyhteisöjen kautta. Ennen muuta tutkimus on kohdistunut FutisForum2-keskustelupalstaan, jota on tutkittu muun muassa kielenkäytön (Lindberg 2017), asiakassuosittelun (Haapa-aho 2008) ja urheilunationalismin näkökulmista (Ohtonen 2018). Verkkoyhteisöjä on hyödynnetty myös kannattajiin liittyvien tutkimusten aineistonkeruussa (ks. esim. Ahola 2014; Tikander 2010).

Kannattajiin kohdistuvissa opinnäytteissä on tarkasteltu Suomen maajoukkueen kannattajia muutamaankin otteeseen (ks. esim. Salminen 2014), kuten myös kotimaisten seurojen kannattajia (ks. esim. Lehikoinen 2005) Merkillepantavaa niiden ohella on useat ulkomaisten seurojen suomalaisiin kannattajiin kohdistuvat opinnäytetyöt. Näitä etäfaneihin kohdistuvia

töitä on tehty etenkin Englannin Valioliigaseurojen kannattajista (ks. esim. Hiukka 2008; Soininen 2016). Faninäkökulmaan perustuvat vahvasti myös opinnäytteet englantilaisseurojen kannatuslauluista (Kela 2021; Tolonen 2015).

Kahdeksas teema *Media* (n=74) pitää sisällään opinnäytetyöt, joissa tarkastellaan jalkapallon käsittelyä mediassa tai jalkapallon mediatuotantoa. Teemaan katsottiin kuuluviksi myös laajemmin lajiin liittyviä ilmiöitä käsittelevät opinnäytteet, joissa tarkastelu perustuu pääasiassa media-aineistoon.

Media-teeman opinnäytteistä lähes puolet sijoittuu kielet-alaluokkaan (n=36). Kaksi muuta selvästi muista erottuvaa alaluokkaa ovat historia (n=12) sekä media ja viestintä (n=11). Alaluokkien myötä teemassa huomio on ollut kielen käytön tutkimuksessa. Tarkastelun kohteista yleisimpänä nousee lehdistön uutisoinnin ja muiden kirjoitusten analysointi. Edellä mainittujen alaluokkien lisäksi lehdistöä on tarkasteltu eniten myös liikunnan yhteiskuntatieteissä ja muut humanistiset tieteet -alaluokassa. Aineiston lähteenä on käytetty suomalaislehtien ohella myös useita ulkomaisia lehtiä, kuten *Hufvudstadsbladet*, *The Times* ja *Süddeutsche Zeitung*. Suomalaislehdistä useimmin otsikkotasolla mainitaan *Helsingin Sanomat* (ks. esim. Pohjola 1999).

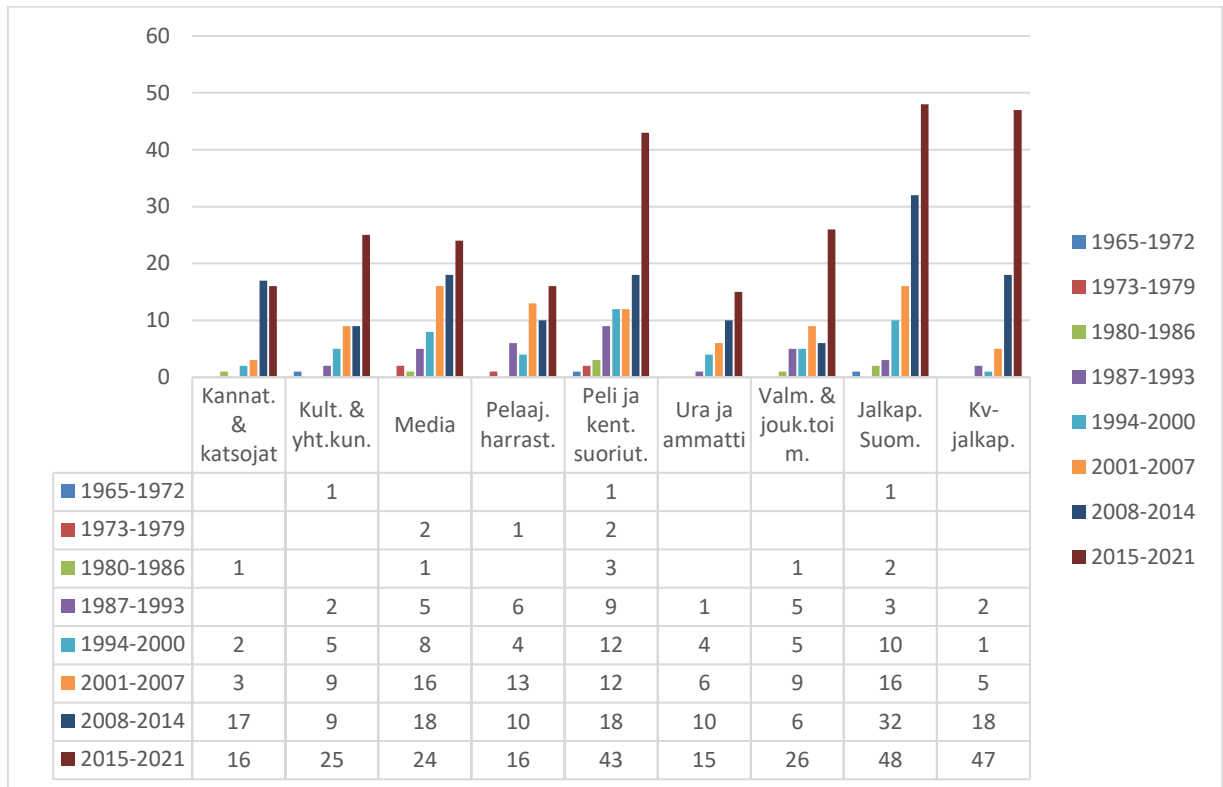
Teeman tutkituin aihe on jalkapallossa käytettävien metaforien ilmeneminen mediassa. Tällaisia ovat esimerkiksi journalistiikan alan opinnäytetyö otsikolla *Vihreän veran verilöyly: jalkapallon metaforat Suomessa, Ruotsissa, Englannissa ja Espanjassa* (Palomäki 2001) ja englantilaislehti *Guardianin* metaforia vuosien 1987 ja 2018 välillä vertaileva pro gradu - tutkielma (Alkio 2019). Yleinen näkökulma on myös käsitellä lehdistön uutisointia jalkapallotoiminnasta, esimerkiksi seuroihin (ks. esim. Saarinen 2016), arvokisoihin (ks. esim. Villa 2012) tai pelaajiin (ks. esim. Korhonen 2020) liittyen. Lisäksi useissa teeman opinnäytteissä on käsitelty jalkapallohuliganismia median kautta (ks. esim. Kumpuoja 2011; Eriksson 2018). Uutiskirjoitusten jälkeen toiseksi eniten median osalta on tarkasteltu televisiointia. Eritoten korostuu otteluselostuksiin liittyvät opinnäytetyöt, joita ovat esimerkiksi Ylen ja MTV:n Mestareiden liigan jalkapalloselostuksia vertaileva opinnäytetyö (Veltheim 2015) sekä opinnäyte, jossa tutkitaan selostuksen kielellisiä erityispiirteitä sekä selostajan ja kommentaattorin välistä yhteistyötä (Pihlajamäki 2006).

Yhdeksäs teema *Kulttuuri ja yhteiskunta* (n=51) kokoaa yhteen jalkapallokulttuuriin liittyviä ilmiöitä ja yhteiskunnallisia kytköksiä tarkastelevat opinnäytteet. Useat teemaan sisältyvät työt saattavat linkittyä tavalla tai toisella muihin teemoihin, mutta tarkastelun kohteen tai työn ilmiölähtöisyyden vuoksi niiden katsottiin muodostavan oman teemansa.

Selvästi eniten teemaan kuuluvia opinnäytteitä sijoittuu alaluokkaan kielet (n=15). Loput opinnäytetyöt jakautuvat laajasti eri alaluokkien välillä, joista seuraavaksi suurimpia ovat taloustiede ja liiketoiminta (n=5) sekä muut yhteiskuntatieteet (n=5). Käsiteltävistä aiheista teeman sisältä suurimpana esiin nousee jalkapalloon liittyvä vedonlyönti, jota on tutkittu taloustieteen ja liiketoiminnan lisäksi myös laskentatoimen ja rahoituksen parissa. Erityisesti on tarkasteltu vedonlyöntimarkkinoiden tehokkuutta (ks. esim. Metsäniitty 2021). Aiheeseen kytkeytyy myös kaksi ottelumanipulaatiota käsittelevää tutkimusta (Ikonen 2013; Koivula 2021). Kielten alaluokasta yleisin käsiteltävä aihe liittyy jalkapallokulttuurissa käytettävään kieleen ja terminologiaan, josta esimerkkinä jalkapalloslangia ja jalkapallosanastoa tarkastelevat gradututkielmat (Suorsa 1996; Taskinen 2021). Tutkittu on myös jalkapallokielen esiintymistä yhteiskunnassa, esimerkiksi kirjallisuudessa (Nurmi 2002) ja Italian politiikassa (Söderman 2016).

Teeman opinnäytteissä jalkapalloaiheet kytkeytyvät laajemmin muuhun yhteiskuntaan politiikan (ks. esim. Kortzanov 2012) ohella erityisesti kansallisen identiteetin näkökulmasta, josta esimerkkinä maantieteen gradu *Jalkapallo kansallisen identiteetin ilmentäjänä* (Eronen 2007). Lisäksi muutamissa töissä toistuva aihe on huliganismin tarkastelu. Ilmiölähtöisen lähestymistavan (Hyrsky 1996; Oittinen 1991) lisäksi on tutkittu huliganismin ilmenemistä jalkapallon fiktiivisessä kirjallisuudessa (Roivas 2000). Huliganismitutkimuksissa huomio suuntautuu tyypillisesti lieveilmiön syntyperille Englantiin, mutta jalkapalloväkivallan ilmenemistä on tutkittu ilmiönä myös Suomessa (Lehelä 2015; Lehtinen & Lintulahti 1992).

7.3.2 Teemojen ajallinen kehitys

KUVA 10. Teemojen jakautuminen vuosijaksoittain jalkapalloaiheisissa opinnäytetöissä.

Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden teemojen jakautumista vuosijaksoittain havainnollistaa kuva 10. Opinnäytetöissä käsiteltävien teemojen monipuolistuminen alkoi ensi kertaa näkyä 1980–1990-lukujen molemmin puolin asettuvalla neljännellä vuosijaksolla. Kaikkia teemoja oli kyseiseen ajankohtaan mennessä käsitelty vähintään yhdessä opinnäytteessä. Selkeä painopiste alkuvaiheissa oli *peleihin ja kentällä suoriutumiseen* liittyvässä tutkimuksessa, joka oli eniten tutkittu teema vielä viidennelläkin vuosijaksolla (1994–2000). Toiseksi ja kolmanneksi yleisimpinä teemoina edellisen vuosituhatosen puolelta erottuvat *kotimainen jalkapallotoiminta* ja *media*. Myös vuosijaksolla 2001–2007 kyseisistä teemoista tehtiin eniten opinnäytteitä. Lisäksi määrä kasvoi selvästi teemassa *pelaajan harrastaminen*, joka oli kolmantena ennen teemaa *peleihin ja kentällä suoriutuminen*. Toiseksi viimeisimmällä vuosijaksolla (2008–2014) selvästi suurimpana teemana erottuu *jalkapallotoiminta Suomessa*. Suhteessa aiempaan eniten yleistyivät kuitenkin teemat *katsojat ja kannattaminen* sekä *kansainvälinen jalkapallotoiminta*, jotka nousivat maltillisemmin kasvaneiden teemojen *media* sekä *peleihin ja kentällä suoriutuminen* rinnalle.

Vuosien 2015–2021 teemoja tarkasteltaessa voi huomata opinnäytteiden määrällisen lisääntymisen heijastuvan laajasti eri teemoihin. Määrällisesti aiempiin vuosijaksoihin peilaten huomio kiinnittyy *kansainväliseen jalkapallotoimintaan*. Ennen vuotta 2008 teemaan liittyviä töitä oli tehty vain seitsemän, kun pelkästään viimeisimmällä tarkastelujaksolla määrä oli 47. Myös teemassa *pelejä ja kentällä suoriutuminen* nähtiin selkeää määrällistä nousua vuosina 2015–2021. Vuosijakson tutkituimpana teemana niukalla marginaalilla säilyi kuitenkin *jalkapallotoiminta Suomessa*. Selvästi viimeisellä vuosijaksolla yleistyneet teemat olivat myös *valmentaminen ja joukkue toiminta* sekä *kulttuuri ja yhteiskunta*. Huomioitavaa on myös teeman *ura ja ammatti* tasainen kasvu, vaikka opinnäytteiden lukumäärältään se onkin viimeisen vuosijakson pienin.

Kaikissa yhdeksässä teemassa kahden viimeisen vuosijakson (2008–2021) opinnäytteiden kokonaismäärä on suurempi kuin kuudella muulla tarkastelujaksolla yhteensä (1965–2007). Selvästi näkyvin kehitys niin suhteellisesti kuin määrällisesti on teemassa *kansainvälinen jalkapallotoiminta*, jossa määrä on yli kahdeksan kertaa suurempi (8 -> 65) edellä mainittuja periodeja vertailtaessa. Toinen lukumääräisesti kasvanut teema on *katsojat ja kannattaminen*, jossa määrä on yli viisinkertaistunut (6 -> 33). Opinnäytteiden lukumäärä on vähintään kaksinkertainen lisäksi teemoissa *jalkapallotoiminta Suomessa* (32 -> 80), *ura ja ammatti* (11 -> 25) sekä *kulttuuri ja yhteiskunta* (17 -> 34). Selvästi tasaisempaa kehitystä edustavat teemat *pelaajan harrastaminen* (24 -> 26), *valmentaminen ja joukkue toiminta* (25 -> 32) sekä *media* (32 -> 42), joista opinnäytteitä on syntynyt aikaisemmillä vuosikymmenillä suurimpia nousijoita enemmän. Kaikilla vuosijaksoilla opinnäytteitä on syntynyt ainoastaan teemassa *pelejä ja kentällä suoriutuminen* (39 -> 61), jossa määrät ovat myös nousussa vuosien 2008–2021 määrää kuuteen aikaisempaan periodiin verrattaessa. Kuitenkin viimeisellä kahdella vuosijaksolla *jalkapallotoiminta Suomessa* teeman ohella myös *kansainvälinen jalkapallotoiminta* on ollut *pelejä ja kentällä suoriutumista* tutkitumpi teema opinnäytteissä.

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä pro gradu -tutkielma suoritettiin kartoittavana kirjallisuuskatsauksena (scoping review), jolla voidaan muodostaa ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä ja olemassa olevan tiedon määrästä, laajuudesta ja luonteesta (Arksey & O'Malley 2005). Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää, missä määrin Suomen yliopistoissa on tehty jalkapalloaiheisia ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöitä, millä tieteenaloilla ja missä oppiaineissa ne ovat syntyneet sekä millaisia teemoja niissä käsitellään. Keskeistä kunkin tutkimuskysymyksen kohdalla oli lisäksi ajallisen kehityksen tarkastelu.

Tässä luvussa tiivistän ensin tutkimuksen keskeiset tulokset ja pohdin niiden suhteutumista aikaisempaan tutkimukseen ja teoriaosuuteeni. Tämän jälkeen arvioin tutkimuksen luotettavuutta. Kolmannessa alaluvussa sovellan hankittua tietoa tarkastelemalla opinnäytetöiden laajempaa merkitystä jalkapallolle. Lopuksi esitän ehdotuksia jatkotutkimuksille.

8.1 Tulosten tarkastelu

Tulosten mukaan ennen vuotta 2022 Suomen yliopistoissa oli julkaistu 587 ylempien korkeakoulututkintojen jalkapalloaiheista opinnäytetyötä. Muiden urheilumuotojen opinnäytetyömääristä Suomessa ei ole tutkittua tietoa. Finna.fi-tietokannan muille suosituille lajeille antamien hakutulospäämien perusteella uskallan kuitenkin väittää, että jalkapallosta tehtyjen opinnäytetöiden määrä on selvästi suurempi kuin millään muulla urheilumuodolla. Tämä ei varsinaisesti tule yllätyksenä, sillä kyseessä on maailman tutkituin urheilumuoto, jonka tutkimustoiminta on kansallisestikin ollut vilkasta erityisesti 2010-luvulta alkaen (ks. luku 4.2). Tulokset osoittivat, että lähes 100 jalkapalloaiheista opinnäytetyötä oli julkaistu jo ennen 2000-lukua, varhaisimmat jo 1960-luvulla. Ottaen huomioon suomalaisen jalkapallotutkimuksen vähäisyyden ennen 2010-lukua (Itkonen & Nevala 2007b, 244), voidaan määrää pitää merkittävänä. Kokonaisuudessaan tulokset vahvistavat, että tutkimusaineiston osuus Suomessa vuoteen 2021 mennessä julkaistusta akateemisesta jalkapallotutkimuksesta on suuri (vrt. esim. Palloliitto 2023f).

Jalkapalloa käsittelevien opinnäytetöiden vuosittainen määrä on kasvanut vuosien mittaan. Voimakasta kasvua on nähty erityisesti 2010-luvulta alkaen. Tulokset ovat yhdenmukaisia

kansainvälisessä ja suomalaisessa jalkapallotutkimuksessa havaittuun tutkimustoiminnan laajenemiseen (ks. luku 4). Syyt opinnäytetöiden määrän kasvuun ovat mitä ilmeisimmin moninaisia ja monitasoisia. Yhtenä jyrkän kasvun osatekijänä voi olla verkkojulkaisemiseen liittyvät tekijät (ks. luku 5.4), joiden vuoksi kaikkia aiempien vuosikymmenten jalkapalloaiheisia opinnäytetöitä ei ole dokumentoitu haun kohdistamiin tietokantoihin. Verkkojulkaisemisen kehittyminen ei kuitenkaan riitä selittämään näin voimakasta opinnäytetöiden määrän kasvua.

Opiskelijan henkilökohtaista kiinnostusta opinnäytetyön aiheeseen pidetään tärkeänä ja erittäin suositeltavana (Hakala 2017). Mikäli opiskelijat ovat valinneet itselleen mieluisan aiheen, viittaavat tulokset siihen, että Suomessa on jatkuvasti enenevässä määrin jalkapallosta kiinnostuneita yliopisto-opiskelijoita. Osaltaan asiaan ovat voineet vaikuttaa opiskelijamäärien kasvu ja koulutusalojen määräsuhteiden muutokset (ks. luku 5.1). Keskeisimpiä syitä lajista kiinnostuneiden opiskelijoiden ja lajia käsittelevien opinnäytetöiden määrän kasvuun näen tarpeelliseksi etsiä kuitenkin jalkapallokulttuuriin liittyvistä tekijöistä.

Tiedeyhteisössä jalkapallotutkimuksen laajenemisen taustatekijöiksi on tunnistettu lajin suosion kasvu ja vahvempi integroituminen ympäröivään yhteiskuntaan (Cashmore & Dixon 2016; Itkonen & Nevala 2007). Suomalaisen jalkapallon kehitystä tarkastellessa (ks. luku 3) on perusteltua olettaa, että kyseiset tekijät selittävät sekä jalkapallosta kiinnostuneiden opiskelijoiden että jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrän kasvua Suomessa. Jalkapallon ajankohtaisuuden ja painoarvon kasvun myötä urheilumuotoon liittyvän ilmiön valitseminen opinnäytetyön aiheeksi on helpompi perustella paitsi itselle myös ohjaajalle.

Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden määrän kasvuun voi vaikuttaa myös tieteen ja käytännön välisen yhteistyön lisääntyminen, jonka on havaittu vauhdittaneen julkaisutoimintaa sekä kansainvälisessä että kansallisessa jalkapallotutkimuksessa (Drust & Green 2013; Szerovay ym. 2023). Tulosten perusteella suurin lukumäärän kasvu jalkapalloaiheisissa opinnäytetöissä tapahtui vuosina 2015–2021, mikä osuu yhteen tutkimus- ja koulutusyhteisön ja lajitoimijoiden tiivistyneen yhteistyön kanssa (ks. luku 4.2.3). Yleisesti ottaen jalkapalloyhteisön suhtautuminen tietoon on havaittu muuttuneen Suomessa myönteisemmäksi (Kokkonen 2021). Nämä tekijät ovat saattaneet tehdä jalkapalloon liittyvästä aiheesta perustellumman hyödyllisyyden ja yleisön kiinnostavuuden näkökulmasta, jotka Hakala (2017) suosittelee aiheen valinnassa huomioitavan (ks. luku 5.3).

Kansainvälisessä jalkapallossa on havaittu, että jalkapalloseurojen henkilökunta sisältää kokeneiden osajien ohella myös vastavalmistuneita (Drust & Green 2013). Pidän todennäköisenä, että myös Suomessa opiskelijoita on aiempaa enemmän mukana käytännön toiminnassa eri rooleissa, kuten muun muassa pelaajina, valmentajina, erotuomareina tai seuratoimijoina. Oletettavasti tämän myötä jalkapalloaiheen valinta opinnäytetyöhön on tuntunut monin tavoin luontevalta.

Tulokset vahvistavat käsitystä jalkapallotutkimuksen monitieteisestä luonteesta (ks. luku 4), jolla on selitetty myös tutkimustoiminnan runsautta (Nevala & Itkonen 2007b). Kotimaisessa jalkapallotutkimuksessakin vahvasti erottautunut liikuntatieteellinen perinne (ks. luku 4.2) nousi selvästi esiin tutkimustuloksissa. Aineisto paljasti, että jalkapalloa on tarkasteltu laajasti myös monilla muilla aloilla, jotka jalkapallotiedeyhteisössä ovat jääneet vähemmälle huomiolle tai näyttäytyvät jopa aivan uusina. Esimerkkejä tällaisista olivat muun muassa jalkapalloaiheiset opinnäytteet näyttelijäntaiteesta (Hyökyaara 2018), sotilasalalta (Saarijärvi 2011) ja logopediasta (Suorsa 1996).

Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden jakautumista laajasti eri tieteenaloihin ja oppiaineisiin voidaan tarkastella ainakin muutamasta eri näkökulmasta. On ensinnäkin luonnollista, että jalkapallosta opinnäytetyöaiheena kiinnostuneet opiskelijat opiskelevat eri tieteenaloilla. Korkeakoulujen näkökulmasta opinnäytetöiden tarkoitus on edistää tieteenalan kehittymistä ja lisätä uutta tutkimustietoa (Svinhufvud 2015, 15). Jalkapallon tarkastelun voidaan nähdä todella monilla aloilla soveltuvaksi näiden tavoitteiden saavuttamiseen. Lisäksi on oleellista, etteivät tutkimusrahoitukseen liittyvät tekijät tavallisesti aseta rajoituksia aiheen valintaan. Tämä lienee helpottanut jalkapallon monitieteisyyden kehitystä opinnäytetöissä verrattuna tieteelliseen jalkapallotutkimukseen.

Jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden monitieteisyys on johtanut myös tutkimusteemojen moninaistumiseen, kun jalkapalloa lähestytään kunkin tieteenalan näkökulmasta sopivalla tavalla. Tulosten esiin nostamien teemojen tarkastelu tutkimuksen aineiston laajuudessa ei olisi kuitenkaan mahdollista ilman jalkapallon merkitystä maailman suosituimpana lajina ja laajana yhteiskunnallisena ilmiönä. Teemojen ja niiden ominaispiirteiden tarkastelusta voidaan tulkita, että inspiraatiota opinnäytetöiden aihevalinnoille on haettu niin jalkapallon yleisestä kehityksestä kuin lajin akateemisesta tutkimuksesta. Teemoissa näkyy sekä kansallisen että kansainvälisen jalkapallon vaikutteet.

Jalkapallo on monimuotoista paikallista toimintaa (Itkonen & Nevala 2007b, 241), mikä korostui tutkimuksessa etenkin kenttätason toimintaan, jalkapallotoimijoihin ja suomalaisiin jalkapallo-organisaatioihin liittyvien aiheiden tarkasteluna (teemat 1–5). Jalkapallon ja jalkapallotutkimuksen globaali ulottuvuus (ks. luvut 2.1 & 4.1) näkyi etenkin kansainvälisen jalkapallotoiminnan, jalkapallon seuraajien ja laajempien ilmiöiden tarkastelussa (teemat 6–9). Eri teemoissa suomalainen ja kansainvälinen jalkapallo korostuivat eri tavoin. Kumpikin aspekti oli kuitenkin jollain tapaa läsnä kaikissa yhdeksässä teemassa.

Huomionarvoista on, kuinka jalkapallokirjoittamisen laajuus (ks. luku 2.2) erityisesti mediassa on tarjonnut oivan tutkimuskohteen etenkin kielten opiskelijoille. Selkein muutos havaittiin kansainväliseen jalkapalloon liittyvien opinnäytetöiden runsaassa kasvussa. Aiheen tutkiminen osoittautui erityisen yleiseksi kaupallisilla aloilla ja oikeustieteessä. Taustalla näkyivät jalkapallotutkimuksessakin havaittu lajin taloudellisten ja hallinnollisten osa-alueiden lisääntynyt tarkastelu (ks. esim. Morrow 2017). Tutkimuskohteet ovat löytyneet pääosin Euroopan huippujoukkueista, -sarjoista ja kansainvälisistä lajiliitoista.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden myötä on olemassa suuri määrä monitieteistä ja teemoiltaan moninaista tutkimukseen perustavaa tietoa jalkapallosta, mikä näyttää edelleen kasvavan. Jalkapalloon liittyvien opinnäytetöiden laajaa kirjoa ei ole aiemmin yleisesti havaittu. Kaiken kaikkiaan tulokset lisäsivät ymmärrystä jalkapalloaiheiden laajasta suosiosta ja pitkästä historiasta Suomen yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetöissä.

Jalkapallon suosiota tutkimuskohteena voidaan selittää myös lajin eriytymisellä. Jalkapallo on levinnyt ympäri maailman ja sitä voi harrastaa monin erin tavoin. (Itkonen & Nevala 2007b, 248) Eriytyminen näkyy selvästi myös jalkapalloaiheisissa opinnäytetöissä. Urheilumuotoa on tarkasteltu niin alakoululaisten pelimuotona (ks. esim. Kanerva 1993) kuin kansainvälisenä liiketoimintana (ks. esim. Ahtiainen 2018) ja lukuisten eri toimijoiden näkökulmasta.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuus on yksi keskeisistä peruseriaatteista hyvässä tieteellisessä käytännössä (TENK 2023). Sarajärvi ja Tuomi (2018) painottavat, että aineiston keräämisessä ja analysoinnissa tulee antaa riittävästi tietoa, miten tutkimus on tehty. Näin lukijat voivat arvioida tutkimuksen

tuloksia ja niiden luotettavuutta. (Sarajärvi & Tuomi 2018, 191). Myös Arksey ja O'Malley (2005) korostavat yksityiskohtaisuutta kartoittavan kirjallisuuskatsauksen toteutuksessa.

Kyseessä oli tutkimuksen tekijän ensimmäinen kartoittava kirjallisuuskatsaus, joten aluksi oli tärkeää tutustua perusteellisesti scoping-katsausten metodologiaan, jotta tutkimus voitaisiin toteuttaa onnistuneesti. Tutkimukseni noudatti Levacin ja kumppaneiden (2010) kartoittavan kirjallisuuskatsauksen prosessia, joka puolestaan perustuu Arksey'n ja O'Malleyn (2005) luomaan metodologiseen viitekehykseen. Tutkimuskysymykset olivat katsaustyypille ominaisesti riittävän laajoja, mutta selkeitä (ks. Arksey & O'Malley 2005; Levac ym. 2010). Ne olivat myös yhteneväisiä tutkimuksen tarkoituksen kanssa. Tutkimuksen ollessa opinnäytetyö, Levacin ja muiden (2010) suosittamaa tutkimustiimiä ei käytetty. Tutkimus toteutettiin yksilötyönä, mutta joitakin valintoja sparrattiin asiantuntijoiden kanssa. Omaa esiymmärrystä ja aiempaa kokemusta aiheesta hyödynsin hakustrategian suunnittelussa ja teemoittelurungon luomisessa.

Hakuprosessin luotettavuutta tässä tutkimuksessa lisäsivät relevanttien tietokantojen käyttäminen, hakustrategian sparraaminen kirjaston informaation ja asiantuntijoiden kanssa sekä suoritettavat testihaut. Verkkolähteisiin perustunut haku oli laaja ja kattava. Luotettavuutta parantavana tekijänä voidaan nähdä myös hakutulosten tallentaminen viitteidenhallintajärjestelmään, mikä mahdollistaa tutkimuksen toistamisen. Olennaisen aineiston tunnistamista heikentävänä tekijänä oli haun rajoittuminen verkkolähteisiin. On todennäköistä, että jotkin jalkapalloaiheisista opinnäytetöistä etenkin aiemmilta vuosikymmeniltä ovat jääneet dokumentoimatta verkkoon. Arvioni mukaan näiden määrä ei ole kuitenkaan kokonaisuuden kannalta merkittävä, eikä näin ollen olisi vaikuttanut tutkimustuloksiin olennaisella tavalla. Aineistolähteisiin sekä hakulausekkeeseen liittyvät valinnat perustelin mahdollisimman tarkasti, jotta lukija voi arvioida haun kattavuutta.

Aineiston valintaprosessissa huomioitavaa on hakutulosten suuri määrä sekä se, että yksi henkilö vastasi aineiston valinnasta. Aineiston valinta perustui sisäänotto- ja poissulkukriteereihin. Tutkimuksessa ei arvioitu opinnäytetöiden laatua, vaan tavoitteena oli kartoittaa kaikki aihepiiriltään sopivat ylempien korkeakoulututkintojen opinnäytetyöt. Kuvasin tutkimuksessani yksityiskohtaisesti, miten opinnäytetöitä rajattiin pois tutkimusaineistosta. Havainnollistin valintaprosessia tuomalla esiin konkreettisia esimerkkejä

eri perustein poisrajatuista töistä. Tiivistin aineiston valinnan Triccon ym. (2018) suosittelemaa PRISMA-vuokaaviota soveltaen yhteen kuvaan helpottaakseni kokonaiskuvan hahmottamista.

Tutkimusaineiston jakautuminen saatavuustyypeittäin perustele tehtyä päätöstä hyväksyä katsaukseen myös sellaiset opinnäytetyöt, jotka sisälsivät ainoastaan tiivistelmän tai bibliografiset tiedot. Kokonaisuutta ei olisi saatu kartoitettua kattavasti, mikäli ne olisi rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Tietojen saatavuuden rajallisuus heikensi jonkin verran aineistonvalinnan luotettavuutta, koska yksittäisestä opinnäytteestä saatava tieto vaihteli kokotekstistä bibliografisiin tietoihin. Informaation vähäisyyden jouduin sisällyttämään poissulkukriteereihin. Tämän vuoksi joitain yksittäisiä jalkapalloaiheisia opinnäytteitä jäi todennäköisesti aineiston ulkopuolelle. Huomattavasti suurempi ongelma tutkimuksen luotettavuudelle olisi kuitenkin ollut epävarmojen tapausten sisällyttäminen aineistoon. Uskon, että saatavuusrajoitusten vaikutus tutkimusaineiston kokoon oli suhteellisen vähäinen, etenkin kun sitä peilataan lopullisen aineiston laajuuteen.

Tarvittavat tiedot jokaisesta katsauksen opinnäytetyöstä kerättiin systemaattisesti Excel-taulukkolaskentaohjelmaan. Tietojen pohjalta aineistoa jatkokäsiteltiin, luokiteltiin ja teemoiteltiin. Saatavilla olevan tiedon rajallisuus vaikeutti paikoitellen aineiston käsittelyä, mutta kyse oli näissäkin tilanteissa yksittäistapauksista. On ilmeistä, että tapoja luokitella ja teemoitella aineistoa olisi ollut muitakin. Petersin ja kollegoiden (2020) suositukseen perustuen otin päätöksissäni huomioon tutkimuksen tarkoituksen hyödyntäen omaa harkintaa ja luovuutta. Vaikka minulla oli aiheeseen liittyvää esiymmärrystä, pystyin mielestäni lähestymään aineistoa avoimin mielin ilman pyrkimystä tiettyyn lopputulokseen. Tulosten analysoinnissa ja raportoinnissa noudatin tarkkuutta ja huolellisuutta. Omasta näkökulmastani tutkimukseni onnistui kattavasti vastaamaan kolmeen asettamaani tutkimuskysymykseen.

8.3 Tiedon soveltaminen käytäntöön

Tutkimustuloksia ja jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden merkitystä laajemmassa kontekstissa voidaan katsoa monella eri tavalla. Soveltaessani tutkimusprosessissa syntynyttä tietoa käytäntöön lähestyn jalkapalloaiheisten opinnäytetöiden merkitystä suomalaisen jalkapallon kehityksen näkökulmasta.

Tulokset paljastivat jalkapalloa tarkastelevia opinnäytetöitä lukuisista sellaisista oppiaineista (ks. esim. Puputti 2011) ja aihepiireistä (ks. esim. Veltheim 2015), joista nykytiedon valossa ei ole tehty vertaisarvioitua jalkapallotutkimusta Suomessa. Syynä lienee se, että opinnäytetyöt eivät ole samalla tavalla riippuvaisia esimerkiksi tutkimusrahoituksesta kuin tieteellinen julkaisutoiminta. Jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt voivatkin lisätä ymmärrystä monista ilmiöistä, joihin tieteellisen jalkapallotutkimuksen ei ole realistista odottaa tarttuvan. Opinnäytetyöprojektista päävastuun kantaa opiskelija. On kuitenkin syytä huomioida, että jalkapalloaiheisiin opinnäytetöihin on osallistunut runsaasti oman tieteenalansa tutkimukseen erikoistuneita ohjaajia. Näiden ohjaajien panos tutkimukseen perustuvan jalkapallotiedon syntymisessä on ollut henkilötyövuosina merkittävä. Jalkapallon tarkastelu opinnäytetöiden kautta tulisi nähdä erinomaisena mahdollisuutena rikastuttaa jalkapallokulttuuria.

Jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt voivat tarjota myös arvokasta tietoa päätöksenteon tueksi. Tieteen ja käytännön lähentyessä on ymmärrettävää, että monet opiskelijat haluavat omilla opinnäytetöillään hyödyttää käytännön jalkapallotoimintaa. Esimerkiksi useissa kymmenissä jalkapalloaiheisissä opinnäytetöissä on tarkasteltu pelaajien motivaatiota ja syitä lajin harrastamiseen (ks. luku 7.3.1, teema 2). Näillä opinnäytteillä on tiivis yhteys esimerkiksi suomalaisen jalkapallon ja futsalin pääprosessiin *pelaajien rekrytointi ja mukana pitäminen* sekä vuosien 2020–2024 strategiassa suomalaisessa jalkapallossa asetettuun tavoitteeseen ”kasvavat pelaajamäärät”. (Palloliitto 2023e) Tieteen ja käytännön yhteys näkyy opinnäytetöissä laajasti (ks. Palloliitto 2023f), mutta tulevaisuudessa niitä voisi hyödyntää mielestäni vieläkin vahvemmin.

Jalkapalloaiheisiä opinnäytetöitä voidaan lähestyä myös niiden takana olevien tekijöiden tulevaisuuden potentiaalin näkökulmasta. Jalkapallokentillä lahjakkailta pelaajilta on mahdollisuus edetä potentiaalinsa lunastamalla parrasvaloihin. Kyvykkäimmillä opinnäytetyön tekijöillä on puolestaan mahdollisuudet edetä tiedeyhteisöön jalkapallotutkijoiksi. Tutkimusmaailmassa ei ole tiukasti määriteltyjä parhaita pelivuotia, joten siirtyminen seuraavalle tasolle ei tarvitse tapahtua välittömästi. Myös tarkasteltava aihe voi vaihtua.

Huomasin peilattessani tuloksia suomalaisen jalkapallotutkimuksen kehitykseen, että useammista tutkimusaineiston jalkapalloaiheisistä opinnäytetöistä on myöhemmin kehittynyt vertaisarvioitua tutkimusta muun muassa väitöskirjojen muodossa (ks. esim. Heinonen 1999; Heinonen 2005; Hilska 2021; Hilska 2022; Roivas 2000; Roivas 2009). Opinnäytteiden yhtenä

hyötynä voidaankin nähdä niiden potentiaali tuottaa tulevaisuudessa entistäkin syvällisempää tietoa jalkapalloyhteisölle sekä kasvattaa uusia jalkapallotutkijoita maahan.

Akateemistakin maailmaa useammin jalkapalloyhteisöiden opinnäytetöiden tekijät suuntaavat käytännön jalkapalloyhteisöiden eri rooleihin ja monet luovatkin työuransa lajin parissa. Tämä tosiasia ei ilmennyt suoraan tutkimustuloksista, mutta aineistoviittauksista lukija saattoi saada viitteitä siitä. Tutkimusaineiston käsittely toi eteeni runsaasti tuttuja nimiä jalkapalloyhteisön eri sektoreilta. Nimien tunnistamista edesauttoi oma taustani lajin parissa. Jalkapalloyhteisöjen johto- ja asiantuntijatehtäviin tai vaikkapa huippuvalmentajaksi voi päätyä montaa eri reittiä, eikä tarkoitus ole etsiä sen yhteyksiä tutkintoon, saati opinnäytetyön aiheeseen. Havainto herättää kuitenkin vahvan käsityksen siitä, että jalkapalloyhteisöiden opinnäytetöiden tekijöinä on ollut runsaasti osaavia ja lajista aidosti kiinnostuneita ihmisiä. Tavalla tai toisella opinnäytetyössä syntynyt osaaminen on osa heitä myös työelämässä, mikä osaltaan lisää jalkapalloyhteisöiden opinnäytetöiden vaikuttavuutta suomalaisessa jalkapallossa.

Tutkitun tiedon merkitys on tunnistettu suomalaisessa jalkapallossa, mikä ilmenee muun muassa Suomen Palloliiton järjestelmällisempänä tiedolla johtamisena. Käytännön toiminnan näkökulmasta keskiössä on aktiivinen vuorovaikutus tietoa tuottavien ja sitä käyttävien välillä. (Szerovay ym. 2023), jolloin opiskelijoiden merkitystä tiedon tuottajina ei sovi aliarvioida. Yksittäisellä opinnäytetyöllä ei voi odottaa ratkaistavan kompleksisia ongelmia, mutta opinnäytetyöissä voisikin hyödyntää enemmän joukkuepelin periaatteita ja yhteistyötä. Yhtenä tavoitteena voisikin olla pyrkiä systemaattisemmin rakentamaan uutta tietoa olemassa olevan tiedon päälle. Lisäarvoa toisi varmasti myös moninaiset lähestymistavat saman aihepiirin tarkastelussa. Tutkimustulosten vahvistama useiden tieteenalojen kiinnostus jalkapallon tutkimiseen tarjoaakin erinomaiset edellytykset yksittäisen aihepiirin tarkasteluun erilaisista näkökulmista. Ei sovi myöskään unohtaa ammattikorkeakoulujen opinnäytetöitä, jotka tarjoavat merkittävän lisäarvon jalkapallon tarkasteluun korkeakouluissa.

Tämän tutkimuksen aineistoon sisältyvien jalkapalloyhteisöiden opinnäytetöiden julkaisutiedot ja linkit alkuperäislähteisiin on tallennettu Suomalaisen jalkapallon ja futsalin tutkimustietokantaan (Palloliitto 2023f). Marraskuussa 2022 avatun tietokannan keskeinen idea on edistää jalkapallotutkimusta ja sen vaikuttavuutta sekä tuoda tiede ja käytäntö lähemmäksi toisiaan. Tietokanta auttaa jalkapallotutkijoita ja opiskelijoita löytämään itselleen relevanttia tietoa tutkimus- ja opinnäytetyöprojektien eri vaiheissa. Se on lisäksi hyödyllinen työkalu

käytännön toimijoille, koska se voi auttaa tunnistamaan tietotarpeita ja löytämään hyödyllistä tietoa oman toiminnan tueksi. Suomalainen jalkapallotutkimus on mahdollista nostaa tietokannan kautta aiempaa vahvemmin esiin ja tehdä helpommin saavutettavaksi myös suurelle yleisölle.

Opinnäytetöiden lisäarvo ja potentiaali ilmenee monin eri tavoin. Jalkapalloaiheiset opinnäytetyöt voidaankin nähdä suomalaisen jalkapallotutkimuksen monipuolistajina. Ensimmäiset peliä edistävät ratkaisut on jo otettu muun muassa tutkimustietokannan ja opinnäytetöiden tekemiseen luodun toimintamallin myötä. Paremmille maalintekopaikoille eteneminen edellyttää kuitenkin vielä Palloliiton valmennuslinjan mukaista aktiivista, rohkeaa ja päättäväistä pelaamista (Palloliitto 2023d).

8.4 Jatkotutkimusehdotukset

Pro gradu -tutkielmani on ensimmäinen suomalaista jalkapallotutkimusta yli tieteenala- ja aihepiirirajojen tarkasteleva kirjallisuuskatsaus. Scoping-katsaukselle ominaisesti tavoittelin laajan ymmärryksen muodostamisesta ilmiöstä. Kirjallisuuskatsausten tarjoamia mahdollisuuksia on syytä pohtia jatkossakin jalkapallon liikuntasosiologisessa tarkastelussa, ja myös laajemmin tieteellisen jalkapallotutkimuksen parissa. Ne ovat oiva mahdollisuus jalkapalloon liittyvän keskeisen tutkimustiedon keräämisessä ja analysoinnissa.

Tutkimukseni onnistui muodostamaan kattavan yleiskuvan jalkapalloaiheisista opinnäytetöistä, jotka on tehty Suomen yliopistojen ylempien korkeakoulututkintojen opinnoissa ennen vuotta 2022. Tarkastelin näitä töitä eri määrien, tieteenalojen, oppiaineiden sekä teemojen näkökulmasta. Seuraava askel voisi olla vertaisarvioituihin artikkeleihin syventyminen vastaavanlaisen kartoituksen muodossa. Vertaisarvioitu jalkapallotutkimus Suomessa vaikuttaa laajenevan jatkuvasti. Kokonaiskuvan selkeämpi hahmottaminen jo tehdystä tutkimuksesta voisi olla tulevaisuuden tarkastelusuuntien näkökulmasta hyödyllistä.

Ennen kaikkea jatkotutkimuksissa olisi hyödyllistä lähteä selvittämään opinnäytetöiden ja vertaisarvioitun tutkimuksen sisältöjä. Olennaista tähän ryhdyttäessä olisi rajata katsauksen valittavaa aineistoa. Tarkastelua voi tehdä tietyn tieteenalan näkökulmasta, mutta vielä hedelmällisempänä näkisin keskittymistä tiettyyn aihepiiriin. Sopivaa katsaustyyppiä on syytä harkita tarkkaan tutkimuksen tarkoituksen näkökulmasta.

Kansainvälisen jalkapallosta on saatavilla myös muissa maissa tehtyä tutkimusta, joten suuntaisin katseet jalkapalloon paikallisena toimintana. Tutkimuksen tuloksista kävi muun muassa ilmi, että jalkapalloaiheisissa opinnäytteissä on tarkasteltu runsaasti suomalaisia jalkapalloseuroja eri näkökulmista. Etenkin juuri liikunnan yhteiskuntatieteissä jalkapallo-organisaatioiden tutkimuksella näyttää olevan vahvat perinteet. Opinnäytteissä tehtyä seuratutkimusta kokoavalla kirjallisuuskatsauksella voitaisiin saada arvokasta lisätietoa suomalaisen seurakehityksen tueksi. Suomalainen jalkapallokulttuuri sisältää omia erityispiirteitä (ks. luku 3), joihin kansainvälisen tutkimuksen kautta ei todennäköisesti päästä samalla tavalla kiinni. Kun olemassa olevaa tietoa on koottu, sitä voidaan tarkastella muun muassa jalkapallo-organisaatioissa ilmenevien tietotarpeiden näkökulmasta sekä peilata myös kansainväliseen tutkimukseen.

LÄHTEET

- Aaltio, J. & Taumala, J. (1992). Jalkapalloerotuomareiden testistö sääntötietouden soveltamiseksi käytäntöön. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.363811>.
- Ahola, S. (2014). Etäfanin faniutumisen ja identiteetti - yksityisiä kaukosuhteita vai yhteisön karnevaalia? Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201406051620>.
- Ahtiainen, S. (2018). Top 5 European football leagues – The association between financial performance and sporting success. Aalto-yliopisto. Laskentatoimen laitos. Maisterin opinnäyte. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201806273616>.
- Ahtiainen, S. & Jarva, H. (2022). Has UEFA's financial fair play regulation increased football clubs' profitability? *European Sport Management Quarterly*, 22(4), 569–587. DOI: 10.1080/16184742.2020.1820062.
- Alaheikka, R. & Raikunen, M. (1983). Jalkapallo-otteluiden kysyntään vaikuttavat tekijät. Turun kauppakorkeakoulu. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/utu.9914480605405971>.
- Ala-Kitula, A., Peltonen, J., Finni Juutinen, T. & Linnamo, V. (2019). Physical activity on days with and without soccer practice in 12-13-year-old boys. *Science and Medicine in Football*, 3(3), 245–250. <https://doi.org/10.1080/24733938.2018.1562276>.
- Alkio, O. (2019). Chelsea sink beneath rising Mersey tide: metaphor use in football match reports of The Guardian in 1987 and 2018. Jyväskylän yliopisto. Kieli- ja viestintätieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201202161409>.
- Antonie, A. (2010). Developing a career promotion model for Romanian football referees. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201005061691>.
- Arksey, H. & O'Malley, L. (2005). Scoping studies: towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19-32. <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>.
- Armstrong, R., Hall, B. J., Doyle, J. & Waters, E. (2011). 'Scoping the scope' of a Cochrane review. *Journal of Public Health*, 33(1), 147–15 <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdr015>.

- Arponen, A. (2003). Suomen jalkapallon vaihteita. Teoksessa J. Kanerva, A. Arponen, M. Heinonen, J. Tamminen & V. Tikander (toim.) *Jalkapallon pikkujättiläinen*. Helsinki: WSOY, 254–265.
- Autio, P. (2018). Julkinen ja yksityinen rahoitus sekä toimijuus jalkapallostadioneilla. Aalto-yliopisto. Diplomityö. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2001856485>.
- Björn, K. (2018). What keeps them kicking the ball? : Young female footballers' reasons to not to quit. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201805292888>.
- Boyle, R. (2017). Football and media matters. Teoksessa J. Hughson, K. Moore, R. F. J. Spaaij & J. A. Maguire. (toim.) *Routledge handbook of football studies*. Routledge, Taylor & Francis Group, 377–387.
- Cashmore, E. & Dixon, K. (2016). (toim.) *Studying football*. London: Routledge.
- Chadwick, S., Parnell, D., Widdop, P. & Anagnostopoulos, C. (2019). *Routledge handbook of football business and management*. London: Routledge.
- Chavanat, N., Desbordes, M. & Lorgnier, N. (2017). *Routledge handbook of football marketing*. London: Routledge.
- Clark, S. (1992). Sponsorship in semi-professional football: a comparative study of Finland's Premier League and England's GM Vauxhall Conference League. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.366341>.
- Colquhoun, H. L., Levac, D., O'Brien, K. K., Straus, S., Tricco, A. C., Perrier, L., ... & Moher, D. (2014). Scoping reviews: time for clarity in definition, methods, and reporting. *Journal of clinical epidemiology*, 67(12), 1291–1294.
- Crolley, L. & Hand, D. (2002). *Football, Europe and the Press*. London: Routledge.
- Curry, G. (2019). A Football Man: The Contribution of Eric Dunning to the Acceptance of Soccer as an Area for Serious Academic Study. *Soccer & Society*, 20(6), 891–895. doi: 10.1080/14660970.2019.1596556.
- Dart, J. (2019). Commentary: The first 20 years of Soccer and Society. *Soccer & Society*, 20(4), 704-710. doi: 10.1080/14660970.2018.1564283.
- Deloitte. (2023). *Football Money League 2023*. Viitattu 31.5.2023. <https://www2.deloitte.com/uk/en/pages/sports-business-group/articles/deloitte-football-money-league.html>.

- Drust, B. & Green, M. (2013). Science and football: Evaluating the influence of science on performance. *Journal of Sports Sciences*, 31(13), 1377–1382. doi: 10.1080/02640414.2013.828544.
- Dunn, C. & Welford, J. (2017). Women's elite football. Teoksessa J. Hughson, K. Moore, R. F. J. Spaaij & J. A. Maguire. (toim.) *Routledge handbook of football studies*. Routledge, Taylor & Francis Group, 377–387.
- Educatations. (2023). Education programs in football. Viitattu 4.6.2023. <https://www.educations.com/search/educations?page=7&q=football&sort=startdate0>.
- Eisenberg, C. (2006). International bibliography of football history. *Historical Social Research* 31(1): 170–208.
- Eklöf, S. & Jyry, M. (1961). *Jalkapallo-ottelun analyysi: (B-maaottelu Suomi-Tanska)*. Helsingin yliopiston voimistelulaitos. Erikoistyö.
- Elenius, S. (2019). "Alku on aina alku ja siitä lähetään nousemaan" - Suomen Palloliiton rooli suomalaisen nais- ja tyttöjalkapalloilun kehittämisessä 1971–2009. Itä-Suomen yliopisto. Historia- ja maantieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20190835>.
- Elias, N. & Dunning, E. (1966). Dynamics of Group Sports with Special Reference to Football. *The British Journal of Sociology*, 17(4), 388–402. <https://doi.org/10.2307/589186>.
- Epressi. (2018). Liikuntatieteellinen tiedekunta ja Suomen Palloliitto rakentavat yhteistyössä valmentajan polkua. Viitattu 4.5.2023. <https://www.epressi.com/tiedotteet/urheilu/liikuntatieteellinen-tiedekunta-ja-suomen-palloliitto-rakentavat-yhteistyossa-valmentajan-polkua.html>.
- Eriksson, M. (2018). *Fotbollshuliganer i Finland: Hur medierna konstruerar ett socialt problem*. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201804251773>.
- Erkina, E. & Kiens, K. (2013). Enchancing coaches' professional development through a goal setting program: an action research cross-case study. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201304261512>.
- Eronen, H. (2007). *Jalkapallo kansallisen identiteetin ilmentäjänä*. Joensuun yliopisto. Yhteiskunta- ja aluetieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/uef.994226053705966>.
- Finna. (2023). Finna.fi hakupalvelu. Viitattu 20.4.2023. https://finna.fi/Content/about_finna.fi.

- Finto. (2023). Korkeakoulujen tutkimustiedonkeruussa käytettävä tieteenalaluokitus. Finto. Suomalainen asiasanasto- ja ontologiapalvelu. Viitattu 4.6.2023. <https://finto.fi/okm-tieteenala/fi/page/conceptscheme>.
- Forsman, H. (2013). Kokonaisvaltainen lahjakkuuden tunnistaminen ja kehittäminen jalkapallossa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201306061913>.
- Forsman, H. (2016). The player development process among young Finnish soccer players: Multidimensional approach. University of Jyväskylä. Studies in Sport, Physical Education and Health 241, Väitöskirja. Viitattu 4.4.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6652-2>.
- Gibbons, M., Limoges, C., Nowotny, H., Schwartzman, S., Scott, P. & Trow, M. (1994). The new production of knowledge: The dynamics of science and research in contemporary societies. London: Sage.
- Gimet, C. & Montchaud, S. (2016). What Drives European Football Clubs' Stock Returns and Volatility? International Journal of the Economics of Business, 23(3), 351-390. DOI: 10.1080/13571516.2016.1204686.
- Giulianotti, R. & Robertson, R. (2009). Globalization & football. Los Angeles: SAGE.
- Goldblatt, D. (2006). The Ball Is Round: A Global History of Soccer. New York: Riverhead Books.
- Grant, M. J. & Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. Health information & libraries journal, 26(2), 91–108.
- Gröndahl, T. (1992). Fri rörlighet av professionella fotbollsspelare inom EG. Helsingin yliopisto. Åbo Akademi. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://finna.fi/Record/abo.993863543405972>.
- Haapa-aho, M. (2008). Futisforum2 - jalkapalloihmisten virtuaalinen "Bollis" - Virtuaalinen asiakassuosittelevan verkon kuluttajayhteisössä. Aalto-yliopisto. Markkinoinnin ja johtamisen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-2020111717863>.
- Haara, T. (2004). Kaikki pelaa -ohjelmaan osallistuneiden juniorijalkapalloilijoiden koettu motivaatioilmasto, tavoiteorientaatio ja koettu fyysinen pätevyys. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.957386>.
- Hakala, J. T. (2017). Tulevan maisterin graduopas. Helsinki: Gaudeamus.

- Hand, D. (2001). City'til I Die? Recent Trends in Popular Football Writing. *Soccer & Society*, 2(1), 99–112. DOI: 10.1080/714004828.
- Harju, J. (2021). Viime vuonna korkeakouluista valmistui ennätysmäärä opiskelijoita, mutta syy ei ole koronaepidemiassa. Viitattu 18.5.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000007798926.html>.
- Havula, I. (2020). 6. luokkalaisten unelma-ammattit ja ammatteihin liittyvät sukupuolikäsitykset. Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020062245266>.
- Hazard, C.J. (2002). Pelin henki: Moderni ja traditionaalinen tansanialaisessa jalkapalloilussa. Helsingin yliopisto. Sosiologian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703271789>.
- Heinilä, K. (1974). *Urheilu – Ihminen – Yhteiskunta*. Jyväskylä: Gummerus.
- Heinilä, K. (1984). Ethics of sport: junior football players as cross-national interpreters of the moral concepts of sport. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9409-9>.
- Heinonen, H. (1999). You'll never walk alone: tutkimus suomalaisista Everton-faneista. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-1999800255>.
- Heinonen, H. (2005). *Jalkapallon lumo. Tutkimus suomalaisesta Everton-faniudesta*. Jyväskylä: Atena Kustannus. Väitöskirja.
- Heinonen, S. (2019). Terveyspalvelualan yrittäjän moninainen identiteetti: kartoittava katsaus. Oulun yliopisto. Oulun yliopiston kauppakorkeakoulu. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.03.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201910253021>.
- Henttonen, I. (1971). Lappeenrannan jää- ja jalkapalloilu 1910–1970: (historiallis-sosiologinen tutkimus). Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/heili.166046>.
- Hilska, M. (2021). Neuromuscular training warm-up prevents acute non-contact lower extremity injuries in children's soccer. A cluster randomized controlled trial. Turun yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202102266075>.
- Hilska, M. (2022). *Prevention of Lower Extremity Injuries in Children's Football*. Tampere University. Tampere University Dissertations 633, Väitöskirja. Viitattu 6.2.2023. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2477-3>.

- Hiukka, M. (2008). *FANatic: tutkimus suomalaisista Liverpool-faneista*. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1070093>.
- Hirvonen, J. (2021). Suomi on jalkapalloyhteiskunta: Hämmäntävän kova fakta nousi esiin – vain neljä muuta Euroopan maata pystyneet samaan. Viitattu 10.02.2023. <https://www.suomifutis.com/2021/04/suomi-on-jalkapalloyhteiskunta-hammentavan-kova-fakta-nousi-esiin-vain-nelja-muuta-euroopan-maata-pystyneet-samaan/>.
- Hjelm, J. (2007). Naiset ja jalkapallo sosiaalisena liikkeenä. Teoksessa A. Nevala & H. Itkonen (toim.) *Kuningaspelin kentät – Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 226–240.
- Holopainen, M. A. & Koskinen, K. J. (2017). Avoin tiede ja tiedejulkaisemisen uudet tuulet. *Tieteessä tapahtuu*, 35(1), 43–46.
- Hughson, J. (2017a). FIFA and the World Cup. Teoksessa J. Hughson, K. Moore, R. F. J. Spaaij & J. A. Maguire. (toim.) *Routledge handbook of football studies*. Routledge, Taylor & Francis Group, 377–387.
- Hughson, J. (2017b). Introduction. Teoksessa J. Hughson, K. Moore, R. F. J. Spaaij & J. A. Maguire. (toim.) *Routledge handbook of football studies*. Routledge, Taylor & Francis Group, 1–3.
- Hughson, J., Moore, K., Spaaij, R. F. J. & Maguire, J. A. (2017). *Routledge handbook of football studies*. London: Routledge.
- Huhtinen, T., Lotila, S. & Punnonen, R. (1991) Nuorten jalkapalloilijoiden eettisiä arvostuksia. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.349293>.
- Hurskainen, H. (2017). Urheiluharrastuksesta luopuneiden nuorten fyysinen aktiivisuus, vapaa-ajan liikuntamotiivit ja urheiluharrastuksesta luopumisen syyt. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201702081393>.
- Hyrsky, K. (1996). *British football hooliganism: a sociological view*. Jyväskylän yliopisto. Englannin kielen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.609939>.
- Hyökyvaara, J. (2018). Näkemyksiä kentän laidalta: yksilön harjoittelu ryhmässä. Teatterikorkeakoulu. Maisterin opinnäytetyö. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018062526358>.

- Härkönen, A. (2022). Urheilulajin suosio. Suomen Palloliitto. Viitattu 15.5.2023. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/77947/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202109295013.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.
- Hölzen, M. & Meier, H. E. (2019). Do Football Consumers Care About Sport Governance? An Analysis of Social Media Responses to the Recent FIFA Scandal. *Journal of Global Sport Management*, 4(1), 97–120. DOI: 10.1080/24704067.2018.1432983.
- Iivarinen, A. (2020). Poliittista palloilua Venäjällä: Jalkapallon MM-kilpailut osana kansainvälistä politiikkaa. Tampereen yliopisto. Johtamisen ja talouden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202010077254>.
- Ikonen, J. (2013). 1 X 2 - varma voitto: jalkapallo-ottelun manipulointi. Turun yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/utu.9916297125405971>.
- Imanen, K. & Voutilainen, T. (1982). Jumpasta tiedekunnaksi. Suomalainen voimistelunopettajakoulutus 100 vuotta 1882–1982. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Ilva, J. (2008). Julkaisuarkistot: mitä, missä, miten. *Tietolinja*, 2008(1). Viitattu 10.11.2022: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe200804301289>.
- Ilva, J. (2017). Suomalaiset julkaisuarkistot: menestystä ja haasteita. *Tietolinja*, 2017(1). Viitattu 12.11.2022: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201702151611>.
- Inkilä, V.-P., Laulajainen, S., Aitkoski, M., Westerback, M., Paavolainen, S. & Kylmäniemi, H. (2022). Lasten ja nuorten otteluiden tasaväkisyys: Suomen Palloliiton tietotarveselvitys. Helsinki: Suomen Palloliitto.
- Isaksson, J. (1993). Raumalaisten juniorijalkapallovalmentajien kasvatusasenteet: sekä niiden yhteys valmentajan taustaan ja asetettuihin kasvatustavoitteisiin. Turun yliopisto. Rauman opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/utu.994146565405971>.
- Isotalo, K., Itkonen, H. & Nevala, A. (2020). Miksi Suomesta tuli vuosikymmeniksi jääkiekko mutta ei jalkapallomaa? Ennen ja nyt: *Historian tietosanomat* 20 (3), 2–23.
- Itkonen, H. & Nevala, A. (2006). Suomalaisen jalkapalloilun kaudet ja urheilukulttuurin muutos. *Liikunta & Tiede*, 43 (6), 69–75.
- Itkonen, H. & Nevala, A. (2007a). Jalkapallo, maailma ja Suomi. Teoksessa H. Itkonen & A. Nevala (toim.) *Kuningaspelin kentät – Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 11–21.

- Itkonen, H. & Nevala, A. (2007b). Jalkapallo, tulevaisuus, tutkimus. Teoksessa H. Itkonen & A. Nevala (toim.) Kuningaspelin kentät – Jalkapallo, tulevaisuus, tutkimus Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 241–248.
- Itkonen, H. & Nevala, A. (2007c). (toim.) Kuningaspelin kentät. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Itkonen, H. & Nevala, A. (2012). A popular game in Father Christmas Land? Football in Finland. *Soccer & Society*, 13(4), 570–583. DOI: 10.1080/14660970.2012.677229.
- Itkonen, H. (2015). Kansalaistoimintojen kaudet ja muuttavat käytännöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Yliopistopaino, 39–58.
- Jalkanen, A. (2012). Joukkueurheilun talous - ammattilaisliigojen kilpailullinen tasapaino ja ristiinsubventointi. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-22260>.
- Jarva, S. & Keronen, T. (2021). Keskisuomalaisten lasten ja nuorten urheiluseuraharrastamisen kustannukset suosituimmissa joukkuepeleissä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Jehkonen, L. (2020). Jalkapallovalmennus: näkökulmia asiantuntijuudesta ja tarvittavan osaamisen muutoksista. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202006173041>.
- Jokiranta, J. (2012). Pelaaja-agentit jalkapalloilun globalisoitumisen ilmentäjinä Suomessa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201204051517>.
- Juvonen, M. (2013). Yliopistokampukselta futsalin huipulle: tapaustutkimus urheiluseura Kampuksen Dynamosta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- JPY. (2023). Jalkapallon pelaajayhdistys, Historia. Viitattu 15.5.2023. <https://jpy.fi/fi/jalkapallon-pelaajayhdistys/historia>.
- Jylhä, V. (2007). Katsojasuhteisiin perustuvan segmentoinnin mahdollisuudet Vaasan Palloseura Oy:n markkinoinnin kehittämisessä. Vaasan yliopisto. Kauppatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/1151>.
- JYU. (2021). Liikuntatieteellinen tiedekunta ja Suomen Palloliitto rakentavat yhteistyötä. Viitattu 15.5.2023. <https://www.jyu.fi/sport/fi/yhteistyo/palloliitto>.

- JYU. (2022). Tule mukaan tekemään opinnäytetyötä yhteistyössä Palloliiton kanssa. Viitattu 15.6.2023. <https://www.jyu.fi/fi/ajankohtaista/arkisto/2022/10/tule-mukaan-tekemaan-opinnaytetyota-yhteistyossa-palloliiton-kanssa>.
- JYU. (2023a). Fyysinen kuormitus jalkapallossa. Viitattu 19.5.2023. <https://www.jyu.fi/sport/fi/tutkimus/hankeet/fyysinen-kuormitus-jalkapallossa>.
- JYU. (2023b). Interested in football research? Come to the Football Through an Academic Lens course! Viitattu: 19.5.2023. <https://www.jyu.fi/en/current/archive/2023/01/interested-in-football-research-come-to-the-football-through-an-academic-lens-course>.
- Jütting, D. (2007). Saksalaisen jalkapallokulttuurin muutos. Teoksessa A. Nevala & H. Itkonen (toim.) Kuningaspelin kentät – Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 35–44.
- Järvi, J. (2015). UEFA:n Financial Fair Play -säännöt kilpailuoikeuden näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201506101359>.
- Kananen, M. (2019). Sarjat, joiden vuoksi taistella – suomalaisen jalkapallokannattajuuden arvoja, merkityksiä ja päämääriä FutisForum² -keskustelupalstalla. Liikunta & Tiede, 56(6), 68–76.
- Kananen, M. (2020). ” Supertähden ilmaantuminen on oletettavasti vain ajan kysymys”: Maahanmuuttajat ja suomalaisen jalkapalloilun tulevaisuus. Kulttuurintutkimus, 37(3–4), 69–83.
- Kanerva, A. (2020). Jalkapalloa pelaavista naisista kertovat kirjat olivat suosittuja, mutta sitten laji kiellettiin naisilta – Jalkapallon kirjallisuushistoria on pitkä ja täynnä epätasa-arvoa. Helsingin Sanomat. Viitattu 15.4.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006574432.html>.
- Kanerva, J. (2003a). Jalkapallon kehitys pelinä. Teoksessa J. Kanerva, A. Arponen, M. Heinonen, J. Tamminen & V. Tikander (toim.) Jalkapallon pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 10–15.
- Kanerva, J. (2003b). Seurajoukkueiden cup-kilpailut. Teoksessa J. Kanerva, A. Arponen, M. Heinonen, J. Tamminen & V. Tikander (toim.) Jalkapallon pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 10–15.
- Kanerva, J. (2007). Toreilta tekonurmille. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 297–305.
- Kanerva, J. & Tikander, V. (2012). Urheilulajien synty. Helsinki: Teos.

- Kanerva, J., Arponen, A. O., Heinonen, M., Tamminen, J. & Tikander, V. (2003). Jalkapallon pikkujättiläinen. Helsinki: WSOY, 10–15.
- Kanerva, M. (1993). Jalkapallon opetuksen tilanne ja oppilaiden jalkapallotaitojen kehittyminen peruskoulun 4. luokalla. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Syventävien opintojen tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/helka.995091743506253>.
- Kannosto, J. & Lilja, S. (2020). Vanhempien odotukset lasten jalkapalloharrastuksen kasvatus toiminnalle. Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202104062272>.
- Kela, O. (2021). Kuolemaan asti: poliittinen analyysi englantilaisien jalkapalloseurojen kannatuslauluista. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202104062272>.
- Kesonen, A. P. (2021). Jalkapallon harrastuskustannukset ja vanhempien sosioekonominen asema: kyselytutkimus kilpailullisella tasolla Suomessa jalkapalloilevien 15-vuotiaiden nuorten vanhemmille. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Khalil, H., Peters, M. & Tricco, A., Pollock, D. & Alexander, L., Mcinerney, P. & Godfrey, C. (2020). Conducting high quality scoping reviews: challenges and solutions. *Journal of Epidemiology*. 130. 10.1016/j.jclinepi.2020.10.009.
- KIHU. (2023). Tutkimus joukkueurheilun ammattimaistumiseen liittyvistä rakenteista ja käytännöistä. Viitattu 20.5.2023. <https://kihu.fi/mita-tee/urheilun-tutkimus-kehitys-ja-innovaatiot/tki-projektit/ammattimaistuva-urheilu-tutkimushanke/>.
- Kinnunen, E. (1965). Jalkapallopelellin malli. Helsingin yliopisto. Tilastotieteen laitos. Laudaturtyö. Viitattu 5.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/helka.9931454463506253>.
- Koivula, A. (2021). Jalkapallon ottelumanipulaatio ja sen rangaistavuuden ongelmakohdat Suomessa. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202106162820>.
- Kolamo, S. (2014). FIFA:n valtapeli. Etelä-Afrikan jalkapallon MM-kisat 2010 keskitettynä mediaspektaakkelinä. Jyväskylä: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisu 116, Väitöskirja. Viitattu 10.4.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201501141107>.
- Kolamo, S. (2015). "Why always me?": kohti kameratietoista performatiivisuutta minuuden markkinoinnissa jalkapallokentällä. *Lähikuva – Audiovisuaalisen Kulttuurin Tieteellinen Julkaisu*, 28(4), 24–38. <https://doi.org/10.23994/lk.121238>.
- Kolamo, S. (2019). Valtiopropagandan Paluu Venäjän Jalkapallon MM-Kisoissa. *Idäntutkimus*, 26(1), 3–22. <https://journal.fi/idantutkimus/article/view/81963>.

- Kokkonen, J. (2021). Tieto kannattelee Huuhkajien lentoa. *Liikunta & Tiede*, 58(3), 65–66.
- Koppa. (2023). Luokittelu. Viitattu 5.6.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmat/luokittelu>.
- Korhonen, A. (2020). ”Eksoottiset namupalat”: kriittinen diskurssianalyysi Helsinki Cupiin osallistuneiden brasilialaisten, yhdysvaltalaisien ja italialaisten jalkapalloilijoiden uutisointirepresentaatioista Helsingin Sanomissa 1980–1990. Helsingin yliopisto. Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202012185382>.
- Kortzanov, D. (2012). Football Politicized: CSKA Sofia as a tool for ideological hegemony in Socialist Bulgaria. Helsingin yliopisto. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703271941>.
- Kryger, K. O., Wang, A., Mehta, R., Impellizzeri, F. M., Massey, A. & McCall, A. (2022). Research on women’s football: A scoping review. *Science and Medicine in Football*, 6(5), 549-558. doi: 10.1080/24733938.2020.1868560.
- Kuitunen, I., Immonen, V., Pakarinen, O. Mattila, V. M. & Ponkilainen, V. T. (2023). Incidence of football injuries sustained on artificial turf compared to grass and other playing surfaces: A systematic review and meta-analysis. *eClinicalMedicine*, 59, 101956. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2023.101956>.
- Kujanpää, V. (2007). Jalkapallohuliganismi – työväenluokan aggressiosta organisoiduksi toiminnaksi. Teoksessa A. Nevala & H. Itkonen (toim.) *Kuningaspelin kentät – Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 147–154.
- Kujansuu, H. (1976). Jalkapalloilussa sattuvat vammat. Jyväskylän yliopisto. Kansanterveyden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://finna.fi/Record/jykdok.938448>.
- Kumpulainen, H. (2013). Keskeltä läpi vai laitojen kautta? : Jalkapallon alueellisen leviämisen ja suosion kehitys Helsingissä 1800-luvun lopulta 2000-luvun alkuun. Helsingin yliopisto. Geotieteiden ja maantieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2017112251472>.
- Kumpuoja, J. (2011). "The English Disease": The Times ja jalkapallohuliganismi 1966-1985. Turun yliopisto. Yleinen historia. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/utu.9915553515405971>.

- Kuoppala, A. & Martin, L. (1968). Suomen Palloliiton Helsingin piirin jalkapalloseurojen joukkueellinen kehitys ajalla 1955–1967. Helsingin yliopiston voimistelulaitos. Erikoistyö.
- Kurittu, E., Vasankari, T., Brinck, T., Parkkari, J., Heinonen, O. J., Kannus, P., Hänninen, T., Köhler, K. & Leppänen, M. (2022). Injury incidence and prevalence in Finnish top-level football – one-season prospective cohort study. *Science and Medicine in Football*, 6(2), 141–147. DOI: 10.1080/24733938.2021.1917775.
- Kytölä, S. (2013). Multilingual language use and metapragmatic reflexivity in Finnish internet football forums: a study in the sociolinguistics of globalization. University of Jyväskylä. JYU studies in humanities 200, Väitöskirja. Viitattu 6.5.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5132-0>.
- Kytölä, S. (2018). Race, ethnicity and ‘African-ness’ in football discourse: perspectives in the age of superdiversity. Teoksessa A. Creese & A. Blackledge (toim.), *The Routledge Handbook of Language and Superdiversity*. Routledge. Routledge Handbooks in Applied Linguistics, 268–282. <https://doi.org/10.4324/9781315696010-20>.
- Kähkönen, P. (2020). Tunteista katsojaa kohtaan. Teatterikorkeakoulu. Maisterin opinnäyte. Viitattu 6.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020072747643>.
- Käld, M. & Östman, P. (1993). Tränarutbildning och ledarskap i fotboll: en undersökning i Mellersta-Österbottens och Vasa bolldistrikt. Åbo Akademi. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/abo.9913512854505972>.
- Laakso, T. (2022a). From individual to collective tactical behaviour in youth football: Effects of players roles and field location. University of Jyväskylä. JYU dissertations 501, Väitöskirja. Viitattu 6.3.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9074-9>.
- Laakso, T., Davids, K., Luhtanen, P., Liukkonen, J. & Travassos, B. (2022b). How football team composition constrains emergent individual and collective tactical behaviours: Effects of player roles in creating different landscapes for shared affordances in small-sided and conditioned games. *International Journal of Sports Science & Coaching*, 17(2), 346–354. <https://doi.org/10.1177/17479541211030076>.
- Laaksonen, M. (2017). Jalkapalloliiketoiminnan kannattavuus – tilinpäätösanalyysi Suomen ja Ruotsin pääsarjoista. Turun yliopisto. Turun kauppakorkeakoulu. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://www.utupub.fi/handle/10024/130988>.

- Lahti, J. (2016). Jumpan jalanjäljiltä akateemiseen maisterintutkintoon - Jyväskylän yliopiston liikunnanopettajakoulutus vuosina 1963–2013. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 251, Väitöskirja. Viitattu 1.6.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6897-7>.
- Lanfranchi, P., Eisenberg, C., Mason, T. & Wahl, A. (2004). *The FIFA Centennial Book: 100 Years of Football*. London: Weidenfeld and Nicolson.
- LapinAMK. (2021). Jalkapallovalmennukseen painottuva liikunnanohjaajan AMK-koulutus. Viitattu 14.5.2023. <https://www.lapinamk.fi/news/Jalkapallovalmennukseen-painottuva-liikunnanohjaajan-AMK-koulutus-/29272/d1fe5141-d2af-438d-a6ca-1b8e02f7cf4a>.
- Lappalainen, P. & Holma, J. (2022). Jopa tällaisissa jalkapallon lilliputtimaissa VAR on käytössä – tuomariasiantuntijalta kova viesti Suomen tilanteesta. Viitattu 25.5.2023. <https://yle.fi/a/74-20002780>.
- Latvala, M. (2016). Maahanmuuttajataustainen nuori osana suomalaista yhteiskuntaa: Jalkapalloharrastuksen merkitys poikien integraation edistäjänä. Vaasan yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/2478>.
- Lautela, Y. (2007). Tekniikkaa ja taktiikkaa. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) *Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa*. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 255–265.
- Lautela, Y. & Sjöblom, K. (2007). Vallanpitäjät. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) *Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa*. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 329–343.
- Lavikainen, J. (2014). Suomalaiset ja englantilainen jalkapallo – Vuosikymmenien traditio. *Urheilun fanikulttuuri*. Verkkojulkaisu. Urheiluidolit-hanke. Urheilumuseot idolien ja fanien jäljillä. Viitattu 25.5.2023. http://issuu.com/urheiluidolit/docs/fanikulttuuri_verkkojulkaisu, 12–17.
- Lawrence, S. & Crawford, G. (2022). Towards a digital football studies: Current trends and future directions for football cultures research in the post-Covid-19 moment. *Leisure Studies*, 41(1), 56-69. doi: 10.1080/02614367.2021.1948595.
- Lehelä, H. (2015). Att slåss för det man älskar: en sociologisk översikt av fotbollsväldet i Finland. Åbo Akademi. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/abo.9912579593405972>.

- Lehtinen, M. & Lintulahti, S. (1992). Aggressiivisuus ja väkivalta jalkapallossa. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.375184>.
- Lehto, H. & Vääntinen, T. (2010). Jalkapallon lajiansalyysi – fysiologia ja tekniset suoritukset. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU.
- Lehto, H., Vääntinen, T., Jęglertz, A., Miettinen, M. & Saloranta, M. (2013). Technical and tactical analysis of women's football in three different levels. KIHU:n julkaisusarja, (40). Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU.
- Lehikoinen, E. (2005). Futisfani verkossa - Vahvistuuko yhteisöllisyys? : Case: FC Lahden Kannattajat. Helsingin yliopisto. Viestinnän laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <http://hdl.handle.net/10138/10338>.
- Lempainen, L., Mechó, S., Valle, X. et al. (2022). Management of anterior thigh injuries in soccer players: practical guide. *BMC Sports Science, Medicine and Rehabilitation*, 14(1), 41. <https://doi.org/10.1186/s13102-022-00428-y>.
- Lepistö, T. (1967). Zum Fachjargon des Fussballspiels. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://finna.fi/Record/helka.9916648623506253>.
- Levac, D., Colquhoun, H. & O'Brien, K.K. (2010). Scoping studies: advancing the methodology. *Implementation Science*, 5, 69. <https://doi.org/10.1186/1748-5908-5-69>.
- Lindberg, E. (2017). Jalkapallokannattajien toisistaan käyttämät nimitykset ja niiden semanttinen prosodia FutisForum2-keskustelupalstalla. Jyväskylän yliopisto. Kieli- ja viestintätieteiden laitos. Maisterintutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201704061923>.
- Lintula, T. (2013). Fallstudie om ett tvåspråkigt fotbollslag: språkbruk, språkliga identiteter och attityder i laget. Jyväskylän yliopisto. Kielten laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201301121031>.
- Litja, H. (1989). Juniorijalkapallo: valmentaminen ja pelaaminen. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma Viitattu 5.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/tuni.99241194205973>.
- Luhtanen, P. (1975). Jalkapallon alkeet ja valmennuksen perusteet. Helsinki: Weilin+Göös.
- Luhtanen, P. (1980). On the mechanics of human movement with special reference to walking, running and jumping. Jyväskylän yliopisto. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 13, Väitöskirja. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7916-4>.
- Luhtanen, P. (1983). Jalkapalloilijoiden fyysisen suorituskyvyn mittaussuomenetelmät. *Suomen liikuntalääketiede*, 2(3), 169–181.

- Luhtanen, P. (1996). Jalkapallovalmennus: Pelianalyysi, lajiansalyysi, taito, taktiikka, nopeus, voima, kestävyys, valmennuksen suunnittelu, harjoittelu. Helsinki: Suomen Palloliitto.
- Luhtanen, P., Belinskij, A., Häyrinen, M. & Vääntinen, T. (2001). A comparative tournament analysis between the EURO 1996 and 2000 in soccer. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 1(1), 74–82. DOI: 10.1080/24748668.2001.11868250.
- Luhtanen, P. & Miettinen (1987). Jalkapallovalmentajan käsikirja. 2: Pelitaidot jalkapallossa, taidon taustatekijät, taito, taitavuus, pelitaito, taidon opettaminen, taidon testaaminen. Lisäpainos 1998. Helsinki: Suomen Palloliitto.
- Lüthje, P., Nurmi, I., Kataja, M., Belt, E., Helenius, P., Kaukonen, J. P., Kiviluoto, H., Kokko, E., Lehtipuu, T. P., Lehtonen, A., Liukkonen, T., Myllyniemi, J., Rasilainen, P., Tolvanen, E., Virtanen, H. & Walldén, M. (1996). Epidemiology and traumatology of injuries in elite soccer: A prospective study in Finland. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0838.1996.tb00087.x>.
- Lähtie, M. (2013). Vuonna 1995- syntyneiden jalkapallon maajoukkuepelaajien lahjakkuuden arviointi kuntotekijöiden sekä harjoitus- ja perhetaustan pohjalta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201202161409>.
- Lähteenmäki, S. (2014). Pelaaja-agentteihin kohdistuvat sääntelytoimet eurooppalaisesta ja yhdysvaltalaisesta näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201508073350>.
- Lämsä, J., Holopainen, A. & Nieminen, M. (2021). Urheilijoiden ääni: Selvitys urheilijoiden vaikutusmahdollisuuksista Suomessa. KIHUn julkaisusarja (83). Jyväskylä. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU.
- Mattila, A. (2017). Jalkapallostadion Lahden Kisapuistoon. Aalto-yliopisto. Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Diplomityö. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201712208287>.
- Mbeutcha, A. (2010). Football As A Vehicule Of National Integration: The Case Of Cameroon. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-20366>.
- McGowan, L. (2015). Marking out the pitch: a historiography and taxonomy of football fiction. *Soccer & Society*, 16(1), 76-97.
- McGowan, L. (2019). *Football in Fiction: A History*. Abingdon & New York: Routledge.

- Mennell, S. (2006). The contribution of Eric Dunning to the Sociology of Sport: the foundations. *Sport in Society*, 9(4), 514–532.
- Metsäniitty, M. (2017). Vedonlyöntimarkkinoiden tehokkuus: tarkastelussa jalkapallovedonlyöntimarkkinoiden sisäiset tehokkuuserot. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Maisterintutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202106162852>.
- Meyer, T. & Impellizzeri, F. (2017). Science and medicine in football has launched. *Science and Medicine in Football*, 1(1), 1. doi: 10.1080/24733938.2017.1286738.
- Millward, P. (2017). Football and social media: fanzines, fan scenes and supporter protest movements in elite English football. Teoksessa J. Hughson, K. Moore, R. F. J. Spaaij & J. A. Maguire. (toim.) *Routledge handbook of football studies*. Routledge, Taylor & Francis Group, 189–199.
- Mikkonen, M. (2022). 'We are going to the right direction... but we are not in ideal world yet': understanding gender (in)equality within leadership positions in Nordic football governance. *Sport in Society*. DOI: 10.1080/17430437.2022.2088358.
- Mikkonen, V. (2021). Yhteispeli näyttelijäntyössä. Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202103072411>.
- Moore, R., Bullough, S., Goldsmith, S. & Edmondson, L. (2014). A Systematic Review of Futsal Literature. *American Journal of Sports Science and Medicine*, 2(3), 108–116.
- Moore, K. (2021). Triumph in austerity? The National Football Museum for England, 2008 to 2017. *Soccer & Society*, 22(6), 677–691. DOI: 10.1080/14660970.2021.1952697.
- Morrow, S. (2017). Football, economics and finance. Teoksessa J. Hughson, K. Moore, R. F. J. Spaaij & J. A. Maguire. (toim.) *Routledge handbook of football studies*. Routledge, Taylor & Francis Group, 163–175.
- MTV. (2002). Luhtanen luennoimaan Real Madridin 100-vuotisjuhliin. Viitattu 7.6.2023. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/luhtanen-luennoimaan-real-madridin-100-vuotisjuhliin/3985266#gs.nj6hfhq>.
- Munn Z., Peters M., Stern C., Tufanaru C., McArthur A. & Aromataris E. (2018) Systematic review or scoping review? Guidance for authors when choosing between a systematic or scoping review. *BMC Medical Research Methodology* 18, 143. Viitattu 13.12.2022: <https://doi.org/10.1186/s12874-018-0611-x>.

- Mäkelä, I. (2001). Jalkapallon pienpelien fysiologinen kuormittavuus. Jyväskylän yliopisto. Liikuntabiologian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201202161409>.
- Mäkinieniemi, J. K., Savolainen, E. H. J., Finni, T. & Ihalainen, J. (2023). Position specific physical demands in different phases of competitive matches in national level women's football. *Biology of Sport*, 40(3), 629–637. <https://doi.org/10.5114/biolsport.2023.118337>.
- Mönkkönen, J. (2011). Ammattijalkapalloseurojen johtamisen haasteet. Jyväskylän yliopisto. Kauppakorkeakoulu. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2011061411010>.
- Neudl, I. (2014). Escape to victory on the stock market: impact of soccer game outcomes on the club's stock price. Vaasan yliopisto. Kauppätieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/3466>.
- Nevala, A. (2005a). Amatööristä ammattilaiseksi: Erotuomari osana jalkapallon kulttuurimuutosta. *Liikunta & tiede*, 42(6), 51–57.
- Nevala, A. (2005b). Jalkapallotutkimus nousussa. Teoksessa P. Kauppinen & A. Nevala (toim.), *Liikunnan monet kasvot - kirjoituksia ihanteista, kilpailemisesta ja urheiluviihteestä*. Pohjois-Karjalan historiallinen yhdistys, 145–155.
- Nevala, A. (2012). ”Mitään jalkapalloa miehekkäämpää ei voi ollakaan” – viisi vaihetta kylätappelistä viihdetuotteeksi. Teoksessa K. Ilmanen & H. Vehmas (toim.) *Liikunnan areenat: Yhteiskuntatieteellisiä kirjoituksia liikunnasta ja urheilusta*. Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos. Tutkimuksia 1/2012, 239–259.
- Nevala, A., Heinonen, H., Itkonen, H. & Korpela, J. (2005). Lähtökohtia suomalaisen jalkapallotutkimuksen monipuolistamiselle. Teoksessa H. Roiko-Jokela, E. Sironen & O. Viita (toim.) *Taidetta ja Tehdasurheilua*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy, 87–97.
- Nevala, A., Itkonen, H., Szerovay, M. (2023). Growing participation and slow professionalisation in Finland. Teoksessa M. Szerovay, A. Nevala & H. Itkonen (toim.) *Football in the Nordic Countries: Practices, Equality and Influence*. Routledge. Taylor & Francis, 25–37.
- Nguyen, T. (2017). Assessment of football playing styles based on factor analysis: a study of teams' styles in the 2014 FIFA World Cup. Aalto-yliopisto. Tieto- ja palvelutalouden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201705304983>.

- Nieminen, S. (1998). Propagandasta jalkapallon mediasirkukseen. Teoksessa A. Halmesvirta & H. Roiko-Jokela (toim.) *Urheilu, historia ja julkisuus*. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1998. Suomen urheiluhistoriallinen seura, 111–129.
- Nikander, A. (2007). *Tehtäväsuuntautuneen motivaatioilmaston edistäminen miesten jalkapallojoukkueen valmennuksessa*. University of Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 203, Väitöskirja.
- Nuri, K. M. & Kundu, B. K. (1995). *Study on lifestyle of athletes in Bangladesh: special perspective to lifestyle and food behaviour of football players*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.540079>.
- Nurmi, M. (2002). *Placeringsförmåga och vristspänst: fotbollspråk som minilekt i en skönlitterär roman och dess översättning*. Helsingin yliopisto. Käännöstieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/helka.9921644513506253>.
- Nygren, M. (2021). *Pörssilistattujen jalkapalloseurojen pelaajakaupat sisäpiirisääntelyn näkökulmasta*. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202109083655>.
- Ohtonen, R. (2018). "Joo, hankintaan sellainen valmentaja, jonka kanssa ainoastaan voitetaan!" - Urheilunationalismi FutisForum2-keskustelupalstalla. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20181025>.
- Oikari, S. (2014). *Huippu-urheilun perintö: Joukkueurheilijoiden kokemuksia uraohjauksesta ja urheilu-uralta työelämään siirtymisestä*. Filosofinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 10.6.2023. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20141009>.
- Oittinen, A. (1991). *Jalkapallohuliganismi Englannissa: jalkapallohuliganismi-ilmiön kuvaus englantilaisessa yhteiskunnassa olemassaolevan tutkimustiedon ja sanomalehtikirjoittelun perusteella*. Jyväskylän yliopisto. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.346679>.
- OKM. (2023). *Korkeakoulut, muut julkiset tutkimusorganisaatiot ja tiedelaitokset*. Viitattu 10.4.2023. <https://okm.fi/korkeakoulut-ja-tiedelaitokset>.
- Palloliitto. (2021). *Pekka Luhtanen Hall of Fameen*. Viitattu 8.6.2023. <https://uutisarkisto.palloliitto.fi/pekka-luhtanen-hall-fameen>.

- Palloliitto. (2022). Harrastajamäärät ennätyslukemissa jo elokuun päätteeksi – 150 000:n rajapyykki siintää horisontissa. Viitattu 5.5.2023. <https://www.palloliitto.fi/ajankohtaista/harrastajamaarat-ennatyslukemissa-jo-elokuun-paatteeksi-150-000-n-rajapyykki-siin/>.
- Palloliitto. (2023a). Mitä Seurojen Palloliitto -kehitysohjelma oli? Viitattu 10.5.2023. <https://www.palloliitto.fi/palloliitto/hallintomalli/seurojen-palloliitto/?tab=kehitysohjelma>.
- Palloliitto. (2023b). Palloliitto organisaationa. Viitattu 15.6.2023. <https://www.palloliitto.fi/palloliitto/>.
- Palloliitto. (2023c). Palloliiton SROI. Viitattu 4.4.2023. <https://www.palloliitto.fi/palloliitto/palloliiton-sroi/>.
- Palloliitto. (2023d). Palloliiton valmennuslinja uudistui – sisältö rakennettu yhteistyössä seurojen kanssa. Viitattu 15.6.2023. <https://www.palloliitto.fi/ajankohtaista/palloliiton-valmennuslinjaa-uudistettu-vuonna-2023/>.
- Palloliitto. (2023e). Suomalaisen jalkapallon ja futsalin strategia. Viitattu 15.6.2023. <https://www.palloliitto.fi/palloliitto/missio-visio-ja-strategia/?tab=strategia>.
- Palloliitto. (2023f). Suomalaisen jalkapallon ja futsalin tutkimustietokanta. Viitattu 23.5.2023. <https://tutkimustietokanta.palloliitto.fi/>.
- Palloliitto. (2023g). Suomalaisen jalkapallon historia. Viitattu 15.5.2023. <https://www.palloliitto.fi/kunniagalleria/suomalaisen-jalkapallon-historia/>.
- Palomäki, J. (2001). Vihreän veran verilöyly: jalkapallon metaforat Suomessa, Ruotsissa, Englannissa ja Espanjassa. Jyväskylän yliopisto. Viestintätieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2001857990>.
- Palosaari, M. (2017). Erotuomarien peruskurssilta FIFA:n listalle: suomalaisten kansainvälisellä tasolla toimivien miesjalkapalloerotuomareiden ura, uran tulevaisuuden odotukset sekä urakehitykseen vaikuttavat tekijät. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201701261273>.
- Parikka, J. (2017). Suomalaisen huippujalkapalloilijoiden kokemuksia tavoitteellisen urheilun ja opiskelun yhdistämisestä. Helsingin yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201709075356>.

- Partinen, A. (2021). Urheilukilpailujen manipulaatio: tutkimus vedonlyöntiperustaisesta kilpailumanipulaatiosta Suomessa. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202101291409>.
- Peitsala, R. (2012). Good sponsorship cooperation is the key to success: cases of three Finnish football organisations' sponsorship agreements. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202301051136>.
- Pesonen, T. (1995). Tunteiden yhteys suoritukseen juniorijalkapalloilijoilla. Jyväskylän yliopisto. Psykologian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.580050>.
- Peters, M. D. J., Marnie, C., Tricco, A. C., Pollock, D., Munn, Z., Alexander, L., McInerney, P., Godfrey, C. M. & Khalil, H. (2020). Updated methodological guidance for the conduct of scoping reviews. *JBIE Evidence Synthesis*, 18(10), 2119-2126. doi:10.11124/JBIES-20-00167.
- Pihlaja, J. (2005). Tutkielma tietoa rakentamalla. Vammala: Vammalan Kirjapaino.
- Pihlajamäki, A. (2006). Urheiluselostuksen kielellisiä erityispiirteitä sekä selostajan ja kommentaattorin yhteistyö jalkapalloselostuksessa. Helsingin yliopisto. Suomen kielen ja kotimaisen kirjallisuuden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/helka.9920307393506253>.
- Pijetlovic, K. (2015). EU sports law and breakaway leagues in football. University of Helsinki. *ASSER International Sports Law Series*, Väitöskirja. Viitattu 15.5.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-94-6265-047-3>.
- Pohjola, T. (1999). Kicken i fotbollsreferatet: En innehållsanalys av texter i Dagens Nyheter, Helsingin Sanomat och Huvudstadsbladet. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/helka.9913535203506253>.
- Polso, O. (2015). Palloilulajien entisten huippu-urheilijoiden ravitsemustottumukset vanhemmalla iällä. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201503111460>.
- Puputti, E. (2011). Pelin henki: Moderni ja traditionaalinen tansanialaisessa jalkapallossa. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703271789>.

- Pylvänäinen, P. (2016). Changes in Liikunnan Riemu's football team's cohesion during EUSA Games in Rotterdam. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201602031427>.
- Rahkila, P., Luhtanen, P. & Hakala, E. (1986). Suomalaisten maajoukkueen jalkapalloilijoiden fyysinen suorituskyky. *Liikunta & Tiede*, 23(2), 56–64.
- Rantala, J. (2022). Suomalaisten nuorten pelaaja Veikkausliigassa ja pelaajasiirrot Suomesta ulkomaille 2018–2021. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Liikunta-ala. YAMK-opinnäytetyö.
- Rantasalo, T., Valtee, J. & Parikka, V. (2021). Jokainen valmistuu tavallaan — Gradun pituus voi olla 7 tai 730 sivua. Viitattu: 14.4.2023. <https://www.jylkkari.fi/2021/05/jokainen-valmistuu-tavallaan-gradun-pituus-voi-olla-7-tai-730-sivua/>.
- Reilly, T. & Thomas, V. (1976). A motion analysis of work-rate in different positional roles in professional football match-play. *Journal of Human Movement Studies*, 2, 87–89.
- Reilly, T. & Gilbourne, F. (2003). Science and football: A review of applied research in the football codes. *Journal of Sports Sciences*, 21(9), 693–705. doi: 10.1080/0264041031000102105.
- Rexhepi, K. (2020). Identification and evaluation of football playing styles using factor analysis: A study of teams in FIFA World Cup 2018 Russia. Aalto-yliopisto. Tieto- ja palvelujohtamisen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-202008234899>.
- Roiko-Jokela, T. (2021). Suomen urheilu- ja liikuntahistorian tutkimus- ja julkaisubibliografia 2015–2020. Liikuntatieteellisen seuran tutkimuksia ja selvityksiä.
- Roivas, M. (2000). Sukupuoliproblematiikan jakojäännöksiä: jalkapallohuliganismi ja työväenluokkainen maskuliinisuus John Kingin The football factoryssa. Joensuun yliopisto. Suomen kielen ja kulttuuritieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/uef.993273543705966>.
- Roivas, M. (2009). Jalkapalloa kirjoittamassa: Jalkapallon merkityksiä uudessa englantilaisessa jalkapallokirjoituksessa. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Russell J. (2007). Englantilaisen yhteiskunnan ”jalkapalloistuminen”. Teoksessa A. Nevala & H. Ikonen (toim.) Kuningaspelin kentät – Jalkapalloilu paikallisena ja globaalina ilmiönä. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press, 27–34.
- Ruuskanen, U. (2011). In the shadows of machismo: Ecuadorian women and football. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201102241816>.

- Rysler, A. (2016). Branding activities of the Premier League clubs: Influence on international consumer buying choices. Vaasan yliopisto. Kauppätieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/4932>.
- Rytkönen, K. (1965). Jalkapallon ja jääkiekon tapaturmat ja niiden keskinäinen vertailu. Helsingin yliopiston voimistelulaitos. Erikoistyö.
- Rättäri, L. (2012). Yhteisöllisyyden rakentuminen pienen ryhmän brändiyhteisössä: käytäntöteoreettinen näkökulma. Itä-Suomen Yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201206041157>.
- Saarijärvi, J. (2011). Johtamisoppien kehityksen vaikutus sotilasjohtajien menestykseen huippuerotuomarina. Maanpuolustuskorkeakoulu. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201202161409>.
- Saarinen, O-P. (2016). Uskottavuus koetuksella: sanomalehti Kalevan suhtautuminen oululaiseen miesten edustusjalkapalloiluun vuosina 1998–2007. Humanistinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201606022157>.
- Saarinen, S. (2019). Yliopistojen uusi rahoitusmalli korostaa suoritettuja tutkintoja. Viitattu: 13.6.2023. <https://www.helsinki.fi/fi/uutiset/korkeakoulupolitiikka/yliopistojen-uusi-rahoitusmalli-korostaa-suoritettuja-tutkintoja>.
- Salmenoja, O. (2017). Jalkapallon siirtoikkunat EU:n sisämarkkinaoikeuden ja kilpailuoikeuden näkökulmasta. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703091400>.
- Salminen, J-P. (2014). "Se on just toi yhteisöllisyys mikä on tässä kannattajaporukassa, että jos ei näitä tyypejä täällä ois": Suomen jalkapallomaajoukkueen kannattajien kokemuksia kannattajuudesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201411253355>.
- Salo, M. (2015). Julkisten peruspalveluiden rakentamisesta teknologia-aaltoon. Suomen yliopistollisten koulutusalojen määrällinen kehitys 1950-luvulta 2010-luvulle. *Kasvatus & Aika*, 9(3), 172–243.
- Salo, M. (2022). Kompleksisuusjohtajuusteoria (CLT) organisaatioiden kontekstissa: Kartoittava kirjallisuuskatsaus empiirisestä tutkimuksesta. Vaasan yliopisto. Johtamisen akateeminen yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 14.5.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202201209634>.

- Salomaa, E. (2019). Television ja Twitterin risteyksessä: Sosiaalinen televisio vuorovaikutuksen ja mediatapahtumaan osallistumisen välineenä. University of Jyväskylä. JYU dissertations 140, Väitöskirja. Viitattu 16.5.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7869-3>.
- Sarajärvi, J., Volossovitch, A. & Almeida, C. H. (2020). Analysis of headers in high-performance football: evidence from the English Premier League. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 20(2), 189–205. DOI: 10.1080/24748668.2020.1736409.
- Saukko, M. (2001). Porvarien palloseura punaisessa Kemissä. Kemin Palloseura 1932–1999. Oulun yliopisto. Historian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/oy.997040683906252>.
- Savolainen, E., Vääntinen, T., Ihalainen, J. & Walker, S. (2023). Physical qualities and body composition predictors of running performance in national level women's official soccer matches. *Biology of Sport*, 40(3), 619–627. <https://doi.org/10.5114/biolsport.2023.118026>.
- Schindler, M. (2018). Integrierte fandimensionen in der markenführung von deutschen fußballvereinen: Die verwendung von Fans in der markenkommunikation von Borussia Dortmund, Bayern München und Schalke 04. Eine analyse aus linguistischer perspektive anhand der frame-semantic. Åbo Akademi. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018081433673>.
- Schmitz, A. (2016). A Game Changer? : The 2022 World Cup as a Global Stage to Discuss Labor Migrant Rights. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703273555>.
- Schüller, R. (2019). Ymmärsikö kaikki, förstod alla? : kommunikation och ledarskap i en flerspråkig fotbollsmiljö. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201904101647>.
- Science and Medicine in Football (2023). Aims and scope. Viitattu 5.5.2023. <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=aimsScope&journalCode=rsmf20>.
- Sjöblom, K. (1994). Tar du bollen så sparkar jag mannen: Reflexioner kring fotbollens reception och sportifiering i Finland. Teoksessa A.Heikkinen & A.Nevala. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 1994. Suomen urheiluhistoriallinen seura, 93–110.

- Sjöblom, K. (2007). Alkupotkut. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 19–39.
- Småros, G. (1979). Jalkapalloilijan glykokeenin käyttö, eri lihassolujen rekrytointi sekä laktaatin muodostuminen jalkapallo-ottelussa ja näiden vertailu fyysisen suoritustason tiettyihin muuttujiin. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.406123>.
- Soininen, M. (2016). Etäfani 2.0: Tapaustutkimus suomalaisista Arsenal-faneista 2010-luvulla. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201703273529>.
- Sokka, T., Hilska, M., Vasankari, T., Leppänen, M., Kannus, P., Parkkari, J., Haapasalo, H., Forsman, H., Raitanen, J. & Pasanen, K. (2020). Females Sustain more Ankle Injuries than Males in Youth Football. *International Journal of Sports Medicine*, 41(14), 1017–1023. DOI: 10.1055/a-1192-5399.
- Ström, K. (1996). Soccer players and non-sporters: differences in health and socioeconomic profiles. Helsingin yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Syventävien opintojen kirjallinen osio. Viitattu 6.6.2023. <https://finna.fi/Record/helka.9918665443506253>.
- Suhonen, R., Axelin, A. & Stolt, M. (2016). Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Teoksessa M. Stolt, A. Axelin & R. Suhonen. (toim.) Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja.
- Suomen jalkapallomuseo. (2023). Hall of fame. Viitattu 7.6.2023. <https://www.suomenjalkapallomuseo.fi/hall-of-fame/>.
- Suomen Palloliitto. (1948). Toimintakertomukset 1948–1949. Viitattu 2.6.2023. <https://yksa.disec.fi/Yksa4/download/152714294975200/file/2ee60667-1d2e-46aa-857b-4a9adea231c7/>.
- Suomen Palloliitto. (1967). Toimintakertomus 1967. Viitattu 10.5.2023. <https://yksa.disec.fi/Yksa4/download/152714297403000/file/777504b4-3bf4-4d00-b86c-824a0b896ebd/>.
- Suominen, J. & Veijanen, V. (2020). Non-lineaarisen pedagogiikan soveltaminen jalkapallon havainto- ja päätöksentekotaitojen opettamisessa. Turun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2020051435639>.
- Suorsa, M. (1996). Virallisloueisen jalkapallosanaston kehittyminen 1890-luvulta lähtien. Oulun yliopisto. Suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/oy.994506363906252>.

- Suoyrjö, E. (2015). Millaiset käytänteet rakentavat oikeudenmukaisuutta ja johtajuutta: autoetnografinen tutkimus jalkapalloerotuomarin toiminnasta. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 13.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-201512171392>.
- Svinhufvud, K. (2009). Gradun ja väitöskirjan erot. Viitattu 8.5.2023. <https://gradutakuu.fi/2009/09/28/gradun-ja-vaitoskirjan-erot/>.
- Svinhufvud, K. (2015). Gradutakuu. Art House. Helsinki. 3.uudistettu ja täydennetty painos.
- Syrjä, P. (2000). Performance-related emotions in highly skilled soccer players: A longitudinal study based on the IZOF model. University of Jyväskylä: Studies in sport, physical education, and health 67, Väitöskirja. Viitattu 1.6.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:951-39-0610-8>.
- Szerovay, M. (2018). Global and local interactions in football: comparing the development paths of Finland and Hungary. University of Jyväskylä. Studies in sport, physical education and health 265, Väitöskirja. Viitattu 6.2.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7314-8>.
- Szerovay, M., Itkonen, H., Huhtanen, K., Nevanpää, T. & Inkilä, V. P. (2023). Tiedolla johtamisen avauspotkuja Suomen Palloliitossa. *Liikunta & Tiede*, 60(1), 55–57.
- Szerovay, M., Nevala, A. & Itkonen, H. (2023). (toim.) *Football in the Nordic Countries: Practices, Equality and Influence*. London: Routledge.
- Szerovay, M., Perényi S. & Itkonen, H. (2016). Glocal processes in peripheral football countries: Elite youth football clubs in Finland and Hungary. *Hungarian Review of Sport Science* 17 (65) 26–33. Viitattu 13.6.2023.
- Szerovay, M., Raju, G., Laulajainen, S., Pirhonen, S. & Lähtie, M. (2022). Koulutettujen valmentajien lukumäärä suhteessa junioripelaajiin. Suomen Palloliiton tietotarveselvitys. Viitattu 15.5.2023.
- Särkimäki, A. (2015). Etnografinen tutkimus 5. luokan poikien liikuntasuhteista koulun toimintakulttuurissa. Oulun yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:oulu-201506061792>.
- Särkivuori, J. (2021). Jalkapallovalmentajan osaamisen käsitelmärittely. Suomen Palloliitto. Kirjallisuuskatsaus. Viitattu 15.5.2023. <https://www.datocms-assets.com/62562/1669894912-jalkapallovalmentajan-osaamisen-kasitemaarittely-kirjallisuuskatsaus-2021.pdf>.

- Söderman, M. (2016). "Lasciate lavorare il centravanti": jalkapallometaforat Silvio Berlusconin retoriikassa 1993–1996. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201606163114>.
- Söderman, Mira. (2023). "Calcisticamente parlando": Football language in Matteo Renzi's political rhetoric. University of Jyväskylä. JYU dissertations 624, Väitöskirja. Viitattu 18.5.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-9525-6>.
- Takala, K. (1998). Nurmikenttien shakkia tietokoneella. Helsingin Sanomat. MM-kisaliite. Viitattu 7.6.2023. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003722398.html>.
- Tamminen, A. (2016). Ammattiurheilijan oikeudelliset keinot pelaajasiirtoriidassa. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201603021238>.
- Tamminen, T. (2015). "Nederlag är vägen till seger": Suomen Palloliiton horjuvia ensiaskeleita. Helsingin yliopisto. Filosofian, historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://finna.fi/Record/helka.9928386043506253>.
- Tammisalo, N. (1938). Jalkapallotaito: Miten opin pelaamaan ja opetan jalkapalloa. Tekijä.
- Taskinen, M. (2021). Slangord i fotboll - En studie om fotbollslang i Vasa och Raseborg. Itä-Suomen yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20211062>.
- Tenk. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 10.6.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf.
- Tervaniemi, A. (2020). Kaksoisura suomalaisessa jalkapallossa – opiskelun ja ammattilaisuran yhdistäminen. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 5.6.2023. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20200738>.
- Tilastokeskus. (2009). Yliopistoissa suoritettiin ennätysmäärä tutkintoja vuonna 2008. Viitattu 6.6.2023. https://www.stat.fi/til/yop/2008/02/yop_2008_02_2009-06-18_tie_002.html.
- Tikander, V. (2007). Arkea ja juhlaa vuonna 1927. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 41–53.
- Tikander, J. (2010). Traveller and fan identities of the Finnish football fans. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201009222690>.

- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Turunen, H. (2007). Jalkapallovammat: retrospektiivinen 12 kuukauden seurantatutkimus Veikkausliigan ja naisten SM-sarjan pelaajille. Jyväskylän yliopisto. Terveystieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2007249>.
- Turunen, T. (2015). Edustajan oikeus palkkioon ammattilaisjalkapalloilussa. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-201512073907>.
- Tuunainen, S. (2007). Naisjalkapallon seuratoimintaa 1970-luvulta lähtien. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 235–253.
- Tolonen, J. (2015). Kannatuslaulusta jalkapalloseuran symboliksi ja kannattajien toteemiksi: tapaustutkimus You'll Never Walk Alone -kappaleesta. Tampereen yliopisto. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201507142095>.
- Tricco, A. C., Lillie, E., Zarin, W., O'Brien, K. K., Colquhoun, H., Levac, D., ... & Straus, S. E. (2018). PRISMA extension for scoping reviews (PRISMA-ScR): checklist and explanation. *Annals of internal medicine*, 169(7), 467–473.
- Töllikkö, R. (2020). Competitive balance in Veikkausliiga and Liiga. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202101211190>.
- UEFA. (2023). Finland: First Nordic Football Conference. Viitattu 19.5.2023. <https://www.uefa.com/insideuefa/news/0279-1615a12e07e8-639a8e623779-1000--finland-first-nordic-football-conference/>.
- Uronen, V. (2002). Kaikki pelaa -tutkimuksen fyysisen aktiivisuuden, vapaa-ajan vieton, harrastusmotiivien ja urheilukaveruuden mittareiden luotettavuus. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2002886002>.
- Uotila, A. (2021). Juniorijalkapalloilijan suorituskyvyn yhteys akuuttien alaraajavammojen riskiin. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-202102111529>.
- Valtanen, P. (1985). Jalkapallo-ottelun katsojien käyttämät valintaperusteet. Helsingin kauppakorkeakoulu. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-202011159626>.

- Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista ja erikoistumiskoulutuksista annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamisesta. (2019). (1295/2019). Viitattu 6.6.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20191295>.
- Vares, V. (2018). Pallon herruus: Kuningaslajin valta ja lumo. Helsinki: Otava.
- Vartiainen, A. (2008). "Harjoittelen, jotta kehityn ja pääsen ammatilaiseksi: 11–13-vuotiaiden tehovalmennuksessa olevien jalkapalloilijoiden motivaatio, tavoiteorientaatio ja fyysinen aktiivisuus. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/helka.9921146983506253>.
- Vehviläinen, H. (2008). Alussa oli mimmiliiga naisten jalkapalloilun muutos Suomessa vuosina 1971–2006. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200902151065>.
- Vehviläinen, H. & Itkonen, H. (2009). Mimmiliigasta maailmalle: tutkimus suomalaisen naisjalkapalloilun muutoksesta. Joensuu: Ilias.
- Veltheim, J. (2015). Vertaileva tutkimus Ylen ja MTV:n Mestareiden liigan jalkapalloselostuksista keväältä 2013. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201601111062>.
- Vetenniemi, E. (2007). Puisto, pallo ja palomiehet. Saapuiko jalkapallo Suomeen keväällä 1876? Teoksessa H. Roiko-Jokela & E. Sironen. (toim.) Vanhat mestarit. Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirja 2007. Suomen urheiluhistoriallinen seura. 141–156.
- Villa, V. (2012). Jalkapallon MM-kisojen käsittely The Timesissä 1950–1970. Helsingin yliopisto. Kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <https://www.finna.fi/Record/helka.9924765853506253>.
- Vipunen. (2023a). Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 23.5.2023. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20tutkinnot-n%C3%A4k%C3%B6kulma-yliopisto.xlsb.
- Vipunen. (2023b). Opetushallinnon tilastopalvelu. Viitattu 23.5.2023. https://vipunen.fi/fi-fi/_layouts/15/xlviewer.aspx?id=/fi-fi/Raportit/Yliopistokoulutuksen%20tutkinnot-n%C3%A4k%C3%B6kulma-yliopisto.xlsb.
- Virtanen, S. (1999). Dropout -ilmiö naisjalkapalloilussa: tapaustutkimus nuorten naisjalkapalloilijoiden lopettamiseen vaikuttavista tekijöistä. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-1999805779>.

- Vom Schemm, A. (2006). Dichter am Ball: Untersuchungen zur Poetik des Sports am Beispiel deutschsprachiger "Fußball-Literatur". Oulun yliopisto. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 75, Väitöskirja. Viitattu 1.6.2023. <http://urn.fi/urn:isbn:9514283023>.
- Vänttinen, T., (2013). Growth-Associated Variation in Body Size, Hormonal Status, Physical Performance Characteristics and Perceptual-Motor Skills in Finnish Young Soccer Players. University of Jyväskylä. Studies in Sport, Physical Education and Health 197, Väitöskirja. Viitattu 13.3.2023. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5395-9>.
- Vänttinen, T., Lehto, H. & Kalema, R. (2012). Suomalaisen jalkapallon lajianalyysi. Osa 2: Teknis-taktinen lajianalyysi miesten ja alle 17-vuotiaiden poikien pääsarja- ja maaotteluista. KIHUn julkaisusarja (35). Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU.
- Wallén, G. (2007a). Ilonaiheita löytyy – Täysosuma puuttuu. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 81–103.
- Wallén, G. (2007b). Mutkikas tie mestaruuksiin. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 55–69.
- Wallén, G. (2007c). Sadan oppivuoden sato. Teoksessa Y. Lautela & G. Wallén (toim.) Rakas jalkapallo – sata vuotta suomalaista jalkapalloa. Helsinki: Kustannusyhtiö Teos, 55–69.
- WCSF. (2023a). Abstract submission. Viitattu 5.6.2023. <https://wcsf2023.com/abstract-submission/>.
- WCSF. (2023b). History. Viitattu 5.6.2023. <https://wcsf2023.com/history/>.
- Wilén, T. (2015). Kilpailullinen tasaisuus joukkueurheilun ammattilaisliigoissa: Empiirinen tutkimus Pohjoismaiden jalkapalloliigoista. Aalto-yliopisto. Taloustieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 15.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201601191016>.
- Yliopistokoulutus. (2023). Yliopisto-opinnot ja korkeakoulussa opiskelu. Viitattu 20.2.2023. <https://www.yliopistokoulutus.fi/yliopistot-ja-korkeakoulut-3642>.
- Ylönen, J. (2016). Ownership and capital structure in European football clubs. Aalto-yliopisto. Laskentatoimen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 7.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:aalto-201609083366>.
- Ärting, K. (2003). Kaikki Pelaa -ohjelmassa mukana olleiden lopettaneiden ja jatkaneiden jalkapallon pelaajien sisäinen motivaatio ja tavoiteorientaatio. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Viitattu 6.6.2023. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200392023>

LIITTEET

LIITE 1. Tutkimuksessa käytetyt tietokannat ja kokoelmat sekä hakutulosten määrä.

Yliopisto	Tietokanta & hakupvm	Kokoelman nimi (Hakuosumien määrä)	YHTEENSÄ
Aalto-yliopisto	https://aaltodoc.aalto.fi/ 9.6.2022	1b Maisterivaiheen opinnäytetyöt (925 kpl)	n= 925
Helsingin yliopisto	https://helda.helsinki.fi/ 16.6.2022	Pro gradut ja vastaavat opinnäytteet (1294 kpl) Opinnäytetiivistelmät (16 kpl)	n= 1310
Itä-Suomen yliopisto	https://erepo.uef.fi/ 4.4.2022	Pro gradut, syventävien opintojen opinnäytetyöt ja muut opinnäytteet (997 kpl)	n= 997
Jyväskylän yliopisto	https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/56879 27.4.2022	Pro gradu -tutkielmat (2748 kpl)	n= 2748
Lapin yliopisto	https://lauda.ulapland.fi/ 2.4.2022	Pro gradut (236 kpl) Opinnäytetyöt rajattu saatavuus (24 kpl)	n= 260
Lappeenrannan-Lahden teknillinen yliopisto LUT	https://lutpub.lut.fi/ 3.4.2022	Diplomityöt ja Pro gradu -tutkielmat (110 kpl)	n= 110
Maanpuolustuskorkeakoulu	https://www.doria.fi/handle/10024/73992 1.11.2022	Opinnäytteet (92 kpl)	n= 92
Oulun yliopisto	http://jultika.oulu.fi/ 31.3.2022	Pro gradu -työ (18 kpl) Diplomityö (1 kpl) Muu opinnäytetyö (1 kpl)	n= 20
Svenska Handelshögskolan	https://helda.helsinki.fi/dhanken/ 31.3.2022	Master's degree theses (61 kpl)	n= 61

Taideyliopisto	https://taju.uniarts.fi/ 3.4.2022	1) Maisterin opinnäytetyö (40 kpl) 2) Maisterin opinnäyte (0 kpl)	n= 40
Tampereen yliopisto	https://trepo.tuni.fi/ 21.6.2022	1) Opinnäytteet - ylempi korkeakoulututkinto (1666 kpl) 2) Opinnäytteet ylempi korkeakoulututkinto limited access (47 kpl)	n= 1713
Turun yliopisto	https://www.utupub.fi/ 23.6.2022	1) Pro gradu - tutkielmat ja diplomityöt sekä syventävien opintojen opinnäytetyöt, kokotekstit (489kpl) 2) Pro gradu - tutkielmat ja diplomityöt sekä syventävien opintojen opinnäytetyöt, rajattu näkyvyys (176 kpl) 3) Opinnäytetöiden tiivistelmät, Ei kokotekstiä (44 kpl)	n= 709
Vaasan yliopisto	https://osuva.uwasa.fi/ 27.4.2022	1) Pro gradu - tutkielmat ja diplomityöt (316 kpl) 2) Pro gradu - tutkielmat ja diplomityöt, rajattu saatavuus (127 kpl)	n= 443
Åbo Akademi	https://www.doria.fi/handle/10024/3981 3.4.2022	Maisteri- ja lisensiaattitutkielmat sekä diplomityöt (196 kpl)	n= 196
	https://finna.fi 28.6.2022	Opinnäytteet, <i>pro gradu</i> , <i>maisterivaiheen työ</i> , <i>muu, laudatur</i> (733 kpl)	n= 733
KAIKKI TIETOKANNAT		KAIKKI KOKOELMAT	n= 10 357